

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiło avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Idriji.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne.

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta 5.— "
četrt leta 2:50 "
posamezne številke po 10 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,

če se tiska enkrat . . . 14 h

" " dvakrat . . . 12 "

" " trikrat . . . 10 "

za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 6 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

**Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.**

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Pol stoletja!

Za nami ne hodi strahopetec naj nikar!
Naš pot je borba, žrtva, mučeništvo
in vodi skoz nevihto in vihar.
A. Aškerc.

Prosvetljeni vek! Pač dolga ti je bila doba, in danes, ko stopaš v petdeseto leto, slavi napredno učiteljstvo, slave pravi prijatelji napredka v šolstvu — tvoj jubilej. Oče misli učiteljstva, starosta slovenskega časopisja — tako ti zakličemo, ko boš slavil svoj petdesetletni dan obstoja! Ti si bil misel edinstva, ti naš vodnik, ti si kazal pot in določal smer slovenskemu šolstvu in učiteljstvu iz dobe v dobo. V zgodovini slovenskega ljudskega šolstva gotovo ne izgine tvoje ime, zakaj bil si zavetje slovenskemu učiteljstvu petdeset let in se boril za pravo onega dela kulturnega vprašanja, ki znači za naš narod „biti ali ne biti“ — boril si se za slovensko ljudsko šolstvo. Marsikateri učitelj bi omagal ob svoji borbi za šolstvo in stan, ko bi ne bilo tebe, ki si mu dajal moralne opore, moči in nasvetov in bodril slovensko učiteljstvo, naj se samo spne k svobodi in si samo pomore v tožnem položaju. In slovenska javnost — kakor bi čitala iz duše učiteljstva, je lahko vse zvedela iz tebe: kaj misli in čuti učiteljstvo.

Svoje prvotno delovanje je pričel „Učiteljski Tovariš“ na ožjem kulturnem temelju šolstva, dokler se ni razvil tako, da je pričel razreševati najširša kulturna vprašanja. V njem ni opaziti nikakega hinavstva, saj ni gojil osebnih kultov, zakaj ostajala mu je vedno sveta le misel in ideja, ki jo je skrbno in vestno čuval pod svojim okriljem toliko časa, da ni dozorela, prodrila in zmagala. Kultura mu je bila smoter, možat boj mu je bil sredstvo. Skrbno je negoval posamezna kulturna vprašanja, dokler mu ni priboril dovolj življenske moči, da se niso osamosvojila in pod rokami učiteljstva nastopila samostojno. S ponosom pa lahko gleda danes on na časopise slovenskega učiteljstva! „Zvonček“, „Naša Bodočnost“, „Domače ognjišče“, „Popotnik“ — vse to je njega delo. On je negoval prvi misli posameznega lista, dokler se ni ideja dovolj okrepila, da se niso z duhom časa rodili vsi našeti listi, ki so danes temelj našemu delovanju v prosveti, šolstvu in vzgoji.

In danes? Pospel se je iz svojih prvotnih kulturnih stremeljenj že vtoliko, da stoji pred nami razvit ter ima postaviti na lastne noge še nekaj kulturnih vprašanj, ki sodijo v področje ljudskošolskega učiteljstva: stoji, da se bori za socialno pravo učiteljstva, da se bori političko za šolstvo.

V „Učiteljskem Tovarišu“ leži označena požrtvovalnost slovenskega učiteljstva; on bo pričal še poznim vekom o tej požrtvovalnosti, o borbah in globokih brazdah, ki jih je vrezalo naše učiteljstvo na neobdelano, skalnato narodno polje. In iz nekdanj neobdelanega narodnega polja poganja danes bogat sad. Ponosno je lahko učiteljstvo na svoje delo; zakaj samozavest, ki se glasi iz njegovega glasila, čisti in krepi ves stan. Učiteljstvo, samozavest ti je dala moč in pogum, da si žrtvovalo vse, celo lastno kri, v prid narodu in njega šolstvu, in le v samozavesti ti leži jedro dela.

A kakor zamolkel glas, ki provzroča disharmonijo čistih akordov, ki naj bi dajali učiteljstvu moč in pogum pri njega bojih za pravice šolstva; kakor veriga, ki oklepa roke učiteljstva pri njega težavnem delu, se opaža v zgodovini slovenskega učiteljstva in šolstva temno senco, ki nam kaže njega bedno stanje. Groza nas navdaja, ko opazujemo mogočno stavbo, ki jo je zgradilo ljudskošolsko učiteljstvo slovenskemu narodu, zakaj ta stavba je zidana z lastno krvjo in z gladom učiteljskega telesa. Ta disharmonija zveni že petdeset let slovenskemu narodu iz učiteljskega stanovskega glasila, in mili tozadevni glasi, ki jih poslušamo v prvih letnikih „Učiteljskega Tovariša“, se dandanes že izpreminjajo v obupen klic, zakaj vkljub vsem naraščajočim potrebam in stanovskim zahtevam je dandanes učiteljstvo na slabšem stališču nego je bilo pred petdesetimi leti — ti glasi se pa izgublajo v temi današnje dobe!...

In kaj si želo, učiteljstvo, za svoj trud in prizadevanje? Nisi pričakovalo nikakih dobrot nad črto pravičnosti; a gorje onemu, ki se je upal govoriti in zastopati koristi svojih tovarišev in šolstva, zakaj postal je žrtev razmer, ki so vladale v tedanji dobi in ki je bilo pred njimi treba varovati šolstvo. In ni bilo lahko nastopati kot urednik našega stanovskega glasila ter tako javno propagirati mnenje učiteljstva, ki je obsojalo ravnanje oblasti s slovenskim šolstvom in delo narodno-politiških strasti, ki so z njimi hoteli dušiti šolstvo in ovirati njega razvoj. Bili so to možje, ki po večini že počivajo v hladni zemlji, in dasi ga ni morebiti slovenskega inteligenta, ki bi znal pravično ceniti njihov trud, borbe in delo, zna jih pa prav ceniti učiteljstvo, ker ono ne preceňuje tega dela s stališča nacionalno-politiškega izkoriščanja, temveč ga ceni na podlagi svoje vesti in svojega srca.

* * *

Tema je vladala slovenskemu šolstvu in učiteljstvu pred dobo nastopa „Učiteljskega Tovariša“. Kakor četa brez gospodarja je tavalo slovensko učiteljstvo, obdano z ozračjem, napojenim z nemškim duhom, ki je vel po slovenski zemlji, in nehote se je oprijemal nemški duh slovenske dece. Dasi je pred njim izhajal v Celovcu „Šolski prijatelj“, vendar ta ni bil duša učiteljstvu, zakaj izdajan ni bil iz lastnih vrst. In vrli ustanovitelji „Učiteljskega Tovariša“: Andrej Praprotnik, Fran Gerkman in Janez Zorin, vsi učitelji v Ljubljani, so imeli dokaj neprilik in borb za ustanovitev našega glasila. Vladni absolutizem je tudi po letu 1860. skrbno pazil na časopise in se je mnogo premišljal, preden je dal dovoljenje za nove liste — to celo zaradi naslova.

Rojen je bil v temi. Ni prejel zaželjenega blagoslova, ki bi ga spremljal in varoval na težki poti. Konkordat mu je kum, ko se je rodil. Trnjeva mu je bila pot od njegovega prvega leta do današnjega dne, ko stopa v petdeseto leto svojega delovanja. Nima slovenska žurnalistika zapisati pojava, ki bi na tem polju prodir v vse zapreke in tako trdno vztrajal na svojem stališču od dobe črnega konkordata do današnje dobe prosvetljenega človeštva. Učiteljstvo je bilo tedaj pohleven suženj, šolstvo zatiralec slovenskega naroda, a oba sta stala pod pritiskom vsemogočnega plemstva in duhovstva, ki sta zatirala vsak socialni duh in pojav demokratizma v narodu.

In vstal je mož, ki se je postavil na branik slovenskega šolstva in učiteljstva. Razvil je svoj prapor, da reši slovenski narod tožnega jarma, ki ga je vanj uklepal gospodujoči German.

Andrej Praprotnik je bil mož, ki je postavil mejnik, kje naj se prične graditi poslopje slovenskega šolstva in omejevati nasilnost, kje naj se začno dajati pravice tudi slovenskemu učiteljstvu. V stremljenju za povzdigo šolstva se zrcali duša in mišljenje pravega učitelja, ker v šolstvu bo izkušal realizovati vse svoje ideale in jih tako udejstviti narodu v korist. Odločno in vestno je Praprotnik služil temu načelu in svoje nazore je uveljavljal v prvi (od 1861. do 1873.) in drugi (od 1882. do 1890.) svoji uredniški dobi „Učiteljskega Tovariša“, ki je z njim bodril svoje tovariše k delu.

Pretila je nevarnost nemškemu duhu! Stanovsko glasilo je okrepilo in javnost pomnožila narodno zavest učiteljstva, ki je tvorilo močan jez med šolo in javnim navalom nanjo. Spoznali so nemški aristokrati, da preko učiteljstva ne morejo priti do šolstva in vplivati nanje. Njih doba se je bližala koncu. Z vso ljutostjo so se zagnali v narodno čuteče in delajoče učiteljstvo; preganjanje se je vršilo v najširših mejah; korupcija, terorizem, denuncianstvo itd. — to so bila njih sredstva; javen pritisk je bila usoda vsega slovenskega narodnega učiteljstva...

Pozabiti pa ne smemo tudi onih, ki so računali z razmerami, zatajili svoj narod in se na podlagi izdajstev lastnih tovarišev spenjali kvišku in se okoriščali, ker namen jim je posvečeval sredstva. Oni so polnili renegatska nemškutarska učiteljska društva, takozvane „Zweigvereine“, ki so zanje agitirali nadzorniki in ves aparat deželnih šolskih oblastev.

Večina učiteljstva pa je vztrajala trdno in zvesto na svojem stališču, in njih stanovsko glasilo jim je dajalo moralne opore, da se niso vdali absolutistični strahovladi tedanjega časa. Padla je marsikatera žrtev; a ob nji se je ubil merodajni organ sam spričo gnusnih sredstev.

Vmes pa je preteklo že štirideset let, kar se je napravil postavni konec tlačanstvu in suženstvu šolstva in učiteljstva; a v resnici se je moralo učiteljstvo tudi po tej dobi boriti za svoje pravice, boriti za pravo slovenskega šolstva, kakor se bori za vse to še dandanes, ko še vedno državne osnovne zakone teptajo v prah.

Vpliv nemškega nasilja se je pokazal tudi pri uredništvu našega glasila. Andrej Praprotnik je bil tedaj tudi zastopnik učiteljstva v deželnem šolskem svetu. Ljute boje je imel tu prestajati, ko je moral braniti slovensko šolstvo pred njega tlačilci in krekpo je moral braniti slovensko šolstvo in zagovarjati njega pravice v svojem glasilu. Praprotnik jim je bil trn v peti, zato bi ga radi spravili iz deželnega šolskega sveta. Strogo so pazili na pisavo „Učiteljskega Tovariša“, da bi s tem potlačili Praprotnika pod poostreni tiskovni zakon, ga tako spravili iz deželnega šolskega sveta in tu potem samovoljno gospodarili. Toda Praprotnik se ni vdal pritisku in je bil previden, zato je začasno oddal uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ Mateju Močniku, ki je v njem od leta 1873. do leta 1882. vestno in pogumno branil pravice in koristi slovenskega šolstva; Praprotnik jih je pa brez skrbi dalje zagovarjal v deželnem šolskem svetu, kjer je deloval 24 let. Ko so se razmere ublažile, je prevzel uredništvo zopet sam.

Mož se je pri svojem poslu postaral in stopil po trudapolnem, velezaslužnem delu v prezasluženi pokoj. Uredništvo „Uči-

teljskega Tovariša“ je prevzel Andrej Žumer, ki ga je urejeval od leta 1890. do 1894. Ta uredniška doba je bila deloma mirna in slovensko šolstvo se je mirno razvijalo pod blagodejnim vplivom „Učiteljskega Tovariša“ in v rokah slovenskega učiteljstva.

* * *

Slovensko ljudsko šolstvo je bilo rešeno iz rok nemškega gospodarja. Toda tudi sedaj ni ostal njega razvoj brez borb in vplivov, zakaj Slovenci smo se pričeli razvijati tudi političko, a ta politički razvoj ni ostal brez vplivov na šolstvo.

Dobro so vedele političke stranke, da je učiteljstvo oni faktor, ki ni preko njega lahko priti do šolstva, zakaj v značaju učiteljstva leži značaj šolstva. Dalje so vedele, da je učiteljstvo nositelj prosvete in kulture med narodom in da imajo kulturne preobrazbe in izpremembe tudi znaten vpliv na političke razmere in provzročajo političke prevrate; torej je velikega pomena, da se učiteljstvo pridobi zase.

Bila je doba, ko sta učiteljstvo ob priliki zborovanja pozdravljali obe slovenski merodajni politički stranki in ga proslavljali kot nositelja prosvete in kulture med narodom.

Toda doba četrtega urednika „Učiteljskega Tovariša“ Jakoba Dimnika, ki je list urejeval od leta 1894. do leta 1903., ni ostala povsem mirna. Učiteljstvo je zadobilo s kulturnim vplivom tudi politički vpliv. Ostalo je zvesto napredku šolstva in kulture in je zato prišlo v konflikt s principi in načeli klerikalne stranke.

Leta 1896. je bilo učiteljstvo napadeno od klerikalne strani, in odtedaj naprej se je pričel bojevati „Učiteljski Tovariš“ tudi političko za korist šolstva ter se je razvil polagoma v šolsko-politiški list. Njega pedagoško-didaktično vsebino je pa prevzel „Popotnik“ in tako obvaroval notranji razvoj šolstva momentanih političkih vplivov.

„Pons asinorum!“ — S tem gorostasnim geslom je hotel korakati klerikalizem čez „oslovski most“ učiteljstva do šolstva, da zamori v njem vsak kulturni napredek, da zaslužni s pomočjo učiteljstva šolstvo in ga podvrže večni temi ljudstva, kar prija stremljenjem klerikalne stranke.

Toda našlo se je mnogo odpora. In namesto mostu je dobil klerikalizem v učiteljstvu močan jez, ki ne dovoljuje izvršiti atentata na dobrobit našega šolstva, zakaj učiteljstvo živi za kulturni napredek naroda in šolstva, ni pa prijatelj teme, v kateri edinole lahko vlada klerikalizem.

Do viška že prihaja ta boj, in že od Novoga leta 1903. ga vztrajno bije naše glasilo pod uredništvom Engelberta Gangla za pravice učiteljstva in dobrobit šolstva. Kakor nekdanj nemštvo v nacionalnem boju za šolstvo, tako se je sedaj klerikalizem v političkem boju z vso ljutostjo zagnal v učiteljstvo in ga hoče s svojimi korupcijsko demagoškimi sredstvi premagati, da pride tako do šolstva. Skrajno revolucionarno in nasilno je to gibanje, zato je nevarno sredstvo in ni moči reči, da se naš klerikalizem ravno z njim ne ubije kakor se je nekoč nemštvo, ker zgodovina nam podaja o tem premnogo dokazov.

Pa tudi tu ne smemo pozabiti onih, ki tvorijo res oni „oslovski most“ klerikalizmu, preko katerega je že jel korakati, da bi prišel do šolstva in ga zaslužil večni temi. Toda jačja od gonje klerikalizma je zavest učiteljstva, in veličastna je odporna večina. Trdimo, da bo ta most poguba klerikalizmu pri nas, zakaj lahko se zruši ravno, ko bo klerikalna moč v sredini mostu hlastno odpirala usta proti šolstvu, a tedaj pade in utone v valovih omikanega sveta! Zakaj ta most je sezidan s pomočjo izkoriščanja, gladnega položaja učiteljstva in sestoji razen iz koristolovnega temelja iz samih gladnih stebrov.

Ravno klerikalna gonja je zopet ojačila našo stanovsko zavest. Slovensko šolstvo se razvija na podlagi širše nacionalne ideje. Ob vzajemnosti in skupnih kulturnih stremljenjih učiteljstva tvori šolstvo gotovo bistveni del našega delovnega programa. Zavedajoč se tega, stopa učiteljstvo naprej, da razvije šolstvo do najpopolnejše oblike in ga napravi za vzgojitelja samostojnega in svobodnega človeštva.

* * *

Padle so za učiteljstvo že zdavnaj provincialne meje. S provincialnimi stanovskimi glasili učiteljstva: „Slovenskim učiteljem“ (glasilom učiteljskega društva za slovenski Stajer), „Solo“ (glasilom goriških učiteljev) je padel v učiteljskih vrstah tudi provincialni separatizem, in danes se združuje slovensko učiteljstvo edino in trdno pod praporom „Učiteljskega Tovariša“. Ono tvori danes v bistvu zedinjeno Slovenijo. Te združene Slovenije bistveni del tvori pa šolstvo, za katerega celokupno povzdigo se bori slovensko napredno učiteljstvo s pomočjo podrobnega osebnega dela, s pomočjo svojih društev in na podlagi svojih listov.

Jasno začrtana so pota našega delovanja in jasno je začrtana smer našega staja-

* Glej: „Časnikarstvo in naši časniki“, str. 85.

novskega glasila: boj za socialno in narodno pravo učiteljstva in naroda, boj za političko pravo učiteljstva in naroda, boj za pravo dobrega šolstva pod geslom: „Iz tožnega mraku naprej nam kaže pot na svobodno ravan duha človeštva!“

Učiteljstvo pa, zbrano okolo njega, ki stoji že pol stoletja na braniku slovenskega ljudskega šolstva, stopa pod praporem demokratizma za njim — naprej!

Branistan.

50 let tovarištva.

„Učiteljski Tovariš“ praznuje 50letnico svojega delovanja med mnogoštevilno družino učiteljev in učiteljic v slovenskih pokrajinah. In velepomemben je trenutek, ki dopolni, zaključí dobo 50 let duševnega proizvajanja na polju ljudskega šolstva, na polju naših stanovskih interesov.

„Učiteljski Tovariš“ je vedno rade volje odpiral svoje predale duševnim doneskom štajerskih slovenskih učiteljev in učiteljic. Gre mu, da se ga spominjamo s stališča uma ter s polno, srčno simpatijo.

Krasno ime, najlepši naslov nosi naš stanovski list. Kaj je lepše, kaj plemenitejše na zemlji kakor pravo, odkrito tovarištvo in njega gojitev? Materialne dragocenosti so redke in redke so tudi duševne čednosti, na čelu jim tovarištvo.

Zrnca zlata v sivem pesku se zablišči telesnim očem oddaleč, in tovarištvo napram še mrzlim srcem se zablišči duševnim očem kot biser olikanega človeštva.

Vemo sicer, da nam tečejo leta tovarištva kakor trenutki veselja, in vemo, da tečejo trenutki mržnje, sovraštva, prepira, gonje kakor leta trpljenja. Toda ljudje smo, navezani preveč na realnost zemlje in upreženi preveč v borbo za veljavo, za obstanek.

Premalo jih je, ki vedo, da je človek človeku vse. Premalo jih je, ki vedo, kaj je tovarištvo in na čem sloni.

Tovarištvo ni samorasla čednost. Ne morem biti tovariš človeku, ako ne vem ali nočem poznati njegove človeške usode ter je ne ogrevam s svojo srčno toploto. Poznanje in upoštevanje usode sotrpina človeka, pravično in stvarno resnično vmišljenje krog misli sodruga ter dobrohotno pomaganje do boljših razmer je pogoj in jedro tovarištva.

Do takšnega spoznanja in uvidenja pogojev človeške sreče je dolga pot, je dolga pot odgoje do človeštva. Prosvetljenost duha in olikanost čustva sta smoter odgoje. In kdor se trudi prosvetliti glavo in olikati srce, goji pravo tovarištvo med ljudmi.

50 let že nabira „Učiteljski Tovariš“ misli o potrebnosti in veljavi duševne prosvete, ter jih nudi čitateljem v pretres in porabo, misleč in vedoč, da le duh vlada svet.

Kakovost družabnega življenja je odvisna od kakovosti mišljenja in dejanja, a to je odvisno od izobrazbe duha v smeri na spoznanje, hotenje in čutenje. Razum sam je hladen, celo mrzel. Le razum za resnico v zvezi z razumom in čustvom za lepo in blago ima največjo veljavo za duševno srečo človeka.

Stopnje duševne popolnosti vidimo v občevanju človeka z ljudmi, ki mislijo drugače. Naravno pripisuje človek sebi in stanu, ki mu služi, največ pravice. O nasprotniku kaj lahko misli, da je sovražnik resnice, ki z njim se razgovarjati o resnici ni umestno. A to ni prava pot iskanja resnice. Ne smeš se vdati, ljubi tovariš, medlosti ne udobni resignaciji; ne smeš se vdati jezi, ki tebe onečasti, a pri drugih zbudi zlobno protivje. Glej, da si pridobiš potom duševnega razvitka tisto stopnjo izobrazženosti, ki pridobi sodruga v okrožje resnice v trenutku, ko si se njemu vdal, preziraje sredstvo praznih besed.

Toda šolstvo vseh vrst in stopenj je edino sredstvo odgojevanja in izobraževanja človeka. Vsakdo teži naravno po znanju, in kdor ga zavira in zametuje, stori to proti svojemu pričanju iz raznih vzrokov. A mi se ne oziramo na mnogovrstne spletke dejanskega življenja, ki zmedejo pojmove o potrebi šole. Mi ostanemo pri prvotnem in pristnem pojmovanju „človeka“, ki ne oceni človeka po rodu, bogastvu i. dr., ampak po stopnji duševne kakovosti.

Razen pameti imamo učitelji še tudi strokovno izvežbanost, ki z njo negujemo otroškega duha ter vplivamo na dorasle.

Pedagoška načela so iskali in našli razni veleumi, ki so razmišljevali o človeški usodi in nalogi na zemlji.

Toda kakor se protivijo nekateri verskim resnicam, tako se protivijo drugi zdravim načelom odgoje in pouka. Kakor kvas le polagoma dviga obilico testa, tako prodirajo le polagoma vzvišene misli prijateljev človeštva. Razmerje med številom bistrih glav in toplih src ter med številom duševno zaostale množice je neugodno. In lažje je, iskati na mislih veleuma pogreške in hibe kakor pa njihov dejansko ustvarjati med občinstvom. Vendar so načela pedagogov in drugih mislecev neprominljiva. Prodirajo, a prodirajo polagoma, ker je du-

ševna razdalja med veleumi in duševno navadnimi ljudmi prevelika. Veleumi lahko hitro in enkrat mnogo ponudijo, a človeštvo ni pripravljeno shvatati toliko duševne hrane hipoma. Neštevilno raznih shvatanj in mnenj, neštevilno ugovorov in pomislekov nastaja, a jedro vsega stremljenja: „Človek, uči in bistri svojo glavo, olajaj svoje srce!“ ostaja vendar le na dnu in na površju toka zmot.

Zmote poravnati in pomanjkljivosti na šolstvu odpraviti je poklic našega stanu. A posamezni učitelji bi lahko zabredli na različna, morebiti nasprotna pota delovanja, če bi ne imeli skupnega cilja, ne skupnih sredstev pri izvrševanju svojega poklica. In da se zavedajo učitelji pri izvrševanju ljudskošolskega poklica istih dolžnosti in istih pravic in da se poslužujejo istih izvrševalnih sredstev, to omogoči jih združitev in tvori pravo stanovsko tovarištvo. V združitvi vseh ljudskošolskih učnih oseb v svrhu dosego vanja istega smotra pa leži jamstvo duševnega, splošnega napredovanja.

Vsako pridobitev je treba pridelati ali priboriti. In da ima ljudska šola danes veljavo in ustroj, ki ga ne moremo ugodno primerjati s šolo pred 50 leti, je dejstvo. Visoka veljava ljudske šole za materialno in duševno kulturo človeške družbe se spoznava vedno dalje in boljše. Danes ne odgajamo dečke le v to, da bi bili zvitejši domobranci v pogubo bližnjega, marveč želimo, da bi bili izobraženi domoljubi, ki rabijo svoje moči v prid svojega in splošnega gospodarstva, v prid svoje in javne duševne sreče.

„Učiteljski Tovariš“ gleda nazaj na dobo svojega rojstva in primerja takratne šolske in družabne razmere s sedanjimi. Velik napredek in mnoge pridobitve vidi, a končne zadovoljnosti ne pozna. Na polju bojev za ideale pomeni zadovoljnost zastanje, in pri zastanku prične nazadovanje. Zadovoljen je lahko z ozirom na preteklost, a bodočnost nalaga novih skrbi.

Neustrašeno in z vso vnemo je gojil in netil naš list od nekdanj prijateljstvo in tovarištvo med učitelji po geslu: Vsi za enega, eden za vse. Največja njegova zasluga je, da je zbudil med učitelji slovenskih pokrajin čut celokupnosti, čut prijateljstva in ljubezni, ki je bil povod in vzrok ustanovitvi dične „Zaveze avstr. jugoslov. učiteljskih društev“.

V tesni združitvi stanovnikov in sotrpinov in naših prijateljev bodrimo eden drugega k razumevanju ljudskošolskih interesov in krepimo si voljo. Vemo, da jedro človeka ni razum, ampak volja. In naše glasilo „Učit. Tovariš“ je razumen branitelj šolskih načel in voljen zastopnik učiteljskih vprašanj.

V dobi, ko je začenjal izhajati „Učit. Tovariš“, so bile šolske razmere tudi na Štajerskem slabe. A istega leta je absolutizem nehal in nastopila je ustava. Čast gre takratnemu štajerskemu dež. zboru, ki je pokazal razumno naklonjenost napram ljudski šoli. Odpravil je šolske patronate. Na teh mestu so stopile občine po šolskih odborih. Tako so dobile občine več prilike do pečanja s šolo in več zanimanja do nje. Nekatere občine so priznavale zaslužnim učiteljem osebne doklade. Dovolile so ustanove za obiskovanje učiteljskih shodov.

Nekatere so zahtevale razširjenje šol. Druge so dale učiteljem stanovanje. Tako se je pričelo že l. 1860. izboljšanje vnanjih šolskih razmer na Štajerskem. A do izboljšanja notranjih, učnih razmer, do preuredbe poučevanja z ozirom na snov itd. je trajalo še 9 let.

V tej dobi so se sklepale peticije za izboljšanje ljud. šolstva po vseh kronovinah Avstrije in prihajale v obilici državnemu zboru. Štajerska je bila že takrat med probujenimi prijatelji šolstva in njeni učitelji so bili med prvimi bojovníki za napredek. Graški učitelji in učitelji sekavske škofije so poslali obširno in jedrnat peticijo, ki jo je predložil drž. zboru znani prijatelj ljudske šole dr. Peter Trumer. Čast gre tudi takratnemu štajerskemu časnikarstvu, ki je krepko podpiralo težnje učiteljstva. Dokaz, da je bilo občinstvo duševno probujeno in je hrepelo po splošnosti omike. Graški časnik je izpregovoril učiteljem pomembno besedo. Pisal je: „Učitelji, prosite za izboljšanje ljudskošolskih razmer in prav storite. Jarem, ki ste ga nosili nekdanj in ga nosite še sedaj, je grozen. Prokletstvo so doživeli, ki so vas kot hlapce teptali. Toda vaše verige so zlomljene, zob časa jih je preglodal, vaš cesar in ljudstvo bosta skrbela za vas. Očividno je, da je vrlo šolstvo sreča narodov in stebel ustavne države. Vsa krivica se bo popravila, dalo se vam bo, kar si zaslužite; dalo se vam bo brezskrbno življenje, da se boste pripravljali na pouk, služili vzvišenemu poklicu, korakali in živeli z duhom časa in koristili občinstvu.“

A če boste enaki državnim uradnikom, ne bomo zadovoljni s samim klatenjem metodne knjige. Več bomo zahtevali kakor sovražniki svetlobe, ki ne želijo ničesar več ali iz principa poneumnevanja ali zaradi prevzetnosti in previdnosti nočejo, da bi jim zrasli učitelji do ušes ali čez glavo. V bodočnosti hočejo vsi stanovi brezizjemno pošiljati otroke v javne šole in hočejo, da se vam da državljanska omika, če naj odgajate

državljane. Četudi se ne morejo podavati v ljudski šoli logika, fizika, svetovna zgodovina i. t. d. v višješolskem obsegu, vendar bomo zahtevali to od učiteljev, da bodo znali misliti. Vaše peticije kažejo, da znate že sedaj misliti in to je naše veselje. Le navzgor in naprej tedaj, vi, prijatelji ljudstva — le pokoncu vsi, ko se prične svitati in daniti. Pomagali vam bomo — a pomagajte si tudi sami! Berite mnogo! Mislite bistro!“

Tukaj ne moremo zamolčati dejstva, da takratni štajerski učitelji niso poznali narodnega nasprotstva. Vse korake so storili nemški in slovenski tovariši skupno edino le s stališča stanu.

Splošno navdušenje in veselje v naprednih vrstah prebivalstva je zavladovalo l. 1869, čigar 40 letnico smo praznovali letos. Novi šolski zakon je našel na Štajerskem že pripravljena in prijazna tla. Krajni šolski sveti so gradili primerna šolska poslopja, so kupovali učne knjige in druga učila, ustanovili so knjižnice za učence. Okrajni šolski svetisopodpirali ubožnejše občine, marljivim učiteljem so dajali osebne doklade. Vse je skrbelo, da bi se čimprej udomačil novi šolski zakon. Temu nasproti se je trdilo že takrat, da bodo ugonobili šolski troški občine. Toda zaradi šolskih doklad ni prišel na boben kmet in občine so bile vesele imeti lepe šole. Da bi bile šole prokletstvo za ljudstvo, tega na Štajerskem ni rekel nihče. Stopnja duševne izobraženosti in resno poznanje potreba sta jamčila za lepše mišljenje.

Zahtevam novega šolskega zakona so se odzvali učitelji brez ozira na vse drugo. Ustanovila so se učiteljska društva z edino nalogo, pospeševati in posredovati med člani znanstveno naobrazbo in srčno tovarištvo. Bilo je duševno gibanje živahno kakor l. 1848. Prej grešna in preganjana telovadba je postala „disciplina amabilis“. Že l. 1868. je prišlo o velikih počitnicah 64 deželnih učiteljev v Gradec, da se nauče šolske telovadbe. Tečaj je trajal 4 tedne in troške so pokrivali udeleženci sami. Med njimi je bilo mnogo Slovencev. Splošno stremljenje po večji naobrazbi je bilo toliko, da so nekateri knjigotržci v času 1869—1870 prodali več knjig, kakor prej v teku polstoletja.

Štajerski dež. zbor, okraji in občine, a tudi posamezni šolski prijatelji so podpirali duševno gibanje moralno in gmotno. Deželni štaj. zbor je povišal plače vsem podučiteljem na letnih 100 gl., to do stalne uravnave plač. Znani izobraženci so se žrtvovali za znanstvena podavanja na korist učiteljev. Nekateri so podajali brezplačno cela polletja. Prvi med njimi so bili: dr. Matija pl. Vrečko, dr. Evgen Netoliczka, dež. šol. nadzornik Vinko Adam, šol. svetnik Henrik Noč, vlad. svetnik dr. Fran Ilwof, šol. svetnik dr. Lukas, profesorji dr. Hofer in Ravter. Častno so netili ogenj za novi šolski zakon.

Ogenj navdušenosti je trajal naprej rastoč, ogrevajoč in prosvetlajoč človeške duhove. Prinašali so sicer tudi na Štajerskem marsikaj, ki naj bi ugasnilo plamen vnetosti za šolo. Toda plamen je bil premočen, namenjeno gasilo se je izpremenilo v vročini ljubezni do omike v paro, ki je izginila brez pomembnega sledu za šolstvo.

In v resnici ni mogoče drugače. To nam napoveda zdrava pamet. Stvarnik človeka je vseveden. In če je ideal človeške popolnosti njegov Stvarnik, potem se bliža človek Stvarniku tembolj, čimveč ve in zna. A človek ve in zna temveč, čimveč se je šolal. Druge logike učitelji na polju duševnosti ne poznamo in ne moremo si misliti, da bi bila nevednost sreča človeštvu.

Žal, da zahteva ta najlepša, najpreprostejša resnica, ki jo spozna vsak človek, toliko boja za pripoznanje, toliko nepotrebnega obrekovanja, toliko polemike v raznih časnikih. Človek bi lahko obupal, če bi obup pomogel do boljšega. A ne obupati! Glava bodi naša skrb, da je ne premaguje ostalo telo. Glava! Ozri se nazaj, a glej naprej in navzgor!

In ti, glasilo naše, Učiteljski Tovariš! Obupa ne poznaš, polemiko gojiš že let nad petdeset. Polemika živi, živela vedno bo, če tudi bi izhajal še let sto in sto. A jo tvoj um bistri, in srce jo blaži, da stvar se bo jasnila, ne jeza se gojila. Tako si vedno storil, tako boš dalje storil. A temu ti častitamo, z razumom pripoznavamo, da mnogo storil si za nas, ko vzdigal si za nas svoj glas. Le vzdigaj še vnaprej svoj glas, bojuj se še vnaprej za nas. Le rasti še in cveti, da gledal boš učitelje, duševno v stan zedinjene, v tovarištvu srčno zvezane. Obitelj smo učitelji, tovariši v obitelji: A ti nam krepko gospodariš, pri srcu nam in naš „Tovariš“.

Avguštin Požegar.

Naša gospodarska organizacija.

Vsi za enega, eden za vse!

Če se ozremo v zgodovino ljudskega šolstva za 50 let nazaj in premotrujemo njegovo gmotno stanje, zapazimo, da se je moralo učiteljstvo ves ta čas boriti za skor-

jico vsakdanjega kruha. Najslabše se je pa godilo učiteljstvu v dobi konkordata in nič bolje se mu zbog velikanske draginje in pa zbog brezsrčnih vladajočih strank do učiteljstva ne godi tudi danes.

Te neznosne in obupne razmere so prisilile učiteljstvo, da je seglo po samopomoči in se začelo gospodarsko organizovati.

Oglejmo si pobliže svojo učiteljsko gospodarsko organizacijo, nje ustroj, namen in razvoj.

1. Vdovsko učiteljsko društvo.

V dobi konkordata je bil učitelj brezprava para. Slabo se mu je godilo; stradal je in umiral gladu on in njegova družina. Ta je morala po smrti učitelja-očeta prosjati od hiše do hiše, zakaj učiteljeva vdova, četudi je bila oblagodarjena s kopico nepreskrbljenih otrok, je imela v dobi konkordata golih 48, reci: osemindeset goldinarjev, oziroma 96 kron pokojnine, ki ji jo je moral plačevati naslednik njenega pokojnega soproga!

Te žalostne razmere so napotile tedanjega deželnega šolskega nadzornika dr. Frana viteza Močnika, da je z Andrejem Praprotnikom izprožil misel za ustanovitev „Društva v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam“. Poveril je tedanjega škofijskega šolskega ogleda Jurija Savaschnika, da je povabil potom posebne okrožnice učiteljstvo za pristop k društvu. Pravila za novo društvo je sestavil na podlagi podobnega društva, ki so ga imeli štajerski učitelji, učitelj tovariš Fran Gerkman, ki še danes živi v Ljubljani in se še vedno z največjo vnemo zanima za učiteljsko organizacijo.

To je bilo leta 1860.

Na prvem občnem zboru, ki je bil s škofijskim razpisom z dne 19. oktobra 1860. leta sklican, so bili izvoljeni v odbor ti tovariši: Andrej Praprotnik, Fran Gerkman (tajnik), Martin Ivanetič, Janez

Josip Traven.

Zorin, Janez Eppich, Mihael Putrich (blagajnik), Leopold Belar in Anton Nedved. Namestniki so pa bili tovariši: Jakob Schott, Josip Stöckel, Josip Štupar, Leopold Cvek, Fran Raktelj in Karel Krištof.

Društvo je začelo poslovati dne 1. novembra 1860. l.

Prvi predsednik društva je bil Jurij Savaschnik. Dasi je imel v odboru blagajnika, je vendar sam pobiral in shranjeval denar, ki ga je pa s svojim denarjem vred založil v trgovino tedanjega trgovca Josipa Gregoriča.

Na odločno zahtevanje učitelja Mateja Močnika se je sklical občni zbor, ki naj da račun o imetju društva. To se je zgodilo: vendar Savaschnik ni užival zaupanja učiteljstva in je bil namesto njega izvoljen predsednikom ravnatelj Karel Legat.

Ko je bil Legat imenovan kanonikom v Rudolfovm, je postal društveni predsednik prošt Anton Jarc, blagajnik pa učitelj Matej Močnik. Jarc-Močnikova doba je bila zlata doba tega društva, čeprav je Jarc nesrečno špekuliral z društvenim denarjem na borzi, vendar društvo ni bilo na izgubi.

Za Jarcem je bil izvoljen predsednikom Srečo Stegnar, ki je bil s Praprotnikom, Gerkmanom, Zorinom in Močnikom vred organizator in probuditelj slovenskega učiteljstva.

Za Močnikom je postal društveni blagajnik učitelj Josip Cepuder.

Ko se je Stegnar preselil v Maribor, kjer še danes živi, je bil izvoljen predsednikom tovariš Juraj Režek, ki še danes opravlja to častno mesto s prirojenom mu taktnostjo in vestnostjo. Društveni blagajnik je danes tovariš Jakob Furlan.

Društvo ima danes okroglih 130.000 kron imetja. Nakelski nadučitelj, tovariš Josip Traven, ki je dne 30. marca l. 1906. umrl, je zapustil društvu 9000 K. Blag mu spomin!

Danes ima društvo 112 članov ter podpira 31 vdov in 28 učiteljskih sirot.

Vsaka vdova prejema po 200 K na leto, sirote pa po 60 K.

Čast in trajen spomin njim, ki so to blagodejno društvo ustanovili in podpirali!

2. Učiteljski konvikt.

Z „Vdovskim učiteljskim društvom“ so dobile podporo v prvi vrsti učiteljske vdove; tem je to društvo tudi namenjeno. Sirote se podpirajo s tem društvom le s primerno malo vsoto, ki pa postane pri večjem številu otrok za vdovo, oziroma za sirote vendar blagodejna. A ta podpora je mnogo premajhna, da bi pošiljala vdova te uboge sirote v mesto v srednje šole. Da se pa učiteljskim sirotam in sploh učiteljskim otrokom pomaga tudi v tem oziru, zato je ustanovila sedanja učiteljska generacija „Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta“, ki mu je namen, zgraditi v Ljubljani poslopje, v katerem se bo skrbelo za učiteljske sirote in otroke, ki se bodo šolali v Ljubljani, v moralnem in gmotnem oziru kakor v uravnanim očetovem domu.

Misel za ustanovitev tega društva je izprožil l. 1891. podpisane, tedanjí urednik „Učiteljskega Tovariša“ Andrej Žumer, pa je to idejo z vso vnemo in doslednostjo podpiral v „Tovarišu“.

To je bil začetek za ustanovitev tega društva. Temeljni kamen so položili Moravški hospitantje, in sicer tovariši: Janko Toman, Matija Janežič, Fran Rojina, Božidar Čampa, Fran Razpotnik in Valentin Bernik. Le-ti tovariši so zložili ob priliki hospitacije v Moravčah deset kron in jih poslali upravniku „Učiteljskega Tovariša“, rajnemu Francišku Kokalju, da jih naloži za „Učiteljski konvikt“ v hranilnici.

To je bilo meseca junija 1893. leta.

Druge vsoto v ta namen, in sicer 106 K, je pa poslalo „Društvo učiteljev in šolskih prijateljev logaškega okraja“.

Leta 1894. je sestavil podpisane pravila „Društva za zgradbo učiteljskega konvikta“. Na prvem občnem zboru, l. 1895., je bil izvoljen predsednikom društva rajni Andrej Žumer, ki je opravljal to častno mesto z veliko požrtvovalnostjo in z največjim navdušenjem do svoje prerane smrti l. 1902. V zgodovini tega društva ostane zapisano Žumrovo ime z zlatimi črkami. Blag mu spomin!

Žumru so stali ob strani in ga podpirali z vsemi močmi Engelbert Gangl, Juraj Režek in podpisane. Juraj Režek je tajnik in podpisane za blagajnik ves čas, kar obstoji društvo.

L. 1903. je bil predsednik Francišek Gaberšek, l. 1904. Josip Cepuder, ki se je pa odpovedal in prevzel vodstvo društva prvi podpredsednik, Jakob Furlan, ki še danes načeluje društvu.

Prvotno je bilo namenjeno to društvo samo za Kranjsko. Po prizadevanju podpisane se je pa raztegnilo na vse kronovine, ki so zastopane v „Zavezi avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Prvi pokrovitelj društva je rajni nadučitelj Josip Traven, ki je zapustil l. 1906. društvu 7000 kron ter si zagotovil trajen spomenik v „Učiteljskem konviktu“. Blag mu spomin!

„Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta“ ima danes blizu 80.000 K imetja in kadar pride do svojega smotra — do zgradbe konvikta — se začne nova, veselejša in srečnejša doba za slovensko učiteljstvo in njega sirote in otroke.

Dal Bog, da pridemo skoraj do tega smotra!

3. Jubilejska ustanova.

„Učiteljski konvikt“ bo velika dobrota za učiteljske sirote in otroke in sploh za slovensko učiteljstvo. Zna pa Bog, kdaj postane učiteljstvo deležno te velike sreče in dobrote, ker uspeh je odvisen od dohodkov.

Da bi pa tudi sedanji učiteljski rod imel nekoliko podpore za svoje sirote in otroke, smo ustanovili „Cesarja Franca Jožefa l. jubilejsko ustanovo za učiteljske sirote na Kranjskem“.

To se je zgodilo tako-le:

Dne 28. decembra 1895. l. je poročal podpisane na občnem zboru „Slovenskega deželnega učiteljskega društva v Ljubljani“, kako praznujmo 50letnico vladanja Nj. Veličanstva cesarja Franca Jožefa I. Predlagal je, da začne učiteljstvo zbirati prostovoljne doneske za to ustanovo. Nabralo se je v treh letih okroglih 2800 K, in dne 2. decembra 1898. l. se je izplačala učiteljski siroti Bogomili Osana ustanova 80 kron.

Darovi za ustanovo so še vedno dohajali in vsako leto se je pripisalo eno tretjino obresti k glavnici. L. 1906. je pa rajni nadučitelj Traven zapustil za to ustanovo 4000 kron. Danes znaša vse imetje „Cesarja Franca Jožefa l. jubilejske ustanove za učiteljske sirote na Kranjskem“ okroglih 8000 kron, ki so last „Društva za zgradbo učiteljskega konvikta“ v Ljubljani.

Obresti dveh tretjin glavnice se porabijo vsako leto za ustanove po 80 K; ena tretjina obresti in slučajni darovi se pa nalagajo za novo ustanovo.

Danes uživajo ustanovo tri učiteljske sirote po 80 K na leto, ki lajšajo kolikor-toliko skrbi sebi in ubogim materam-vdovam.

4. Jubilejska samopomoč.

Težko, jako težko se prerije učiteljstvo s svojimi nizkimi plačami skozi življenja boj. Gorje pa učiteljstvu, če pride bolezen v družino, in trikrat gorje, če vzame otrokom smrt očeta ali mater. Kolikrat se pripeti, da družina ob smrti učitelja-očeta nima niti za sol, kamoli, da bi plačala pogrebne stroške. Da se v taki hudi stiski in nesreči pride nesrečnežem na pomoč, je ustanovilo učiteljstvo, združeno v „Zavezi avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“, l. 1898. v spomin na 50letni vladarski jubilej cesarja Franca Jožefa I. društvo „Jubilejska samopomoč“, ki izplačuje takoj po smrti vsakega družvenika (učitelja, njegove soproge ali učiteljice) dedičem tolikokrat po 2 K, kolikor ima društvo članov.

Pravila za društvo „Jubilejska samopomoč“ je sestavil tovariš Luka Jelenc. Prvi predsednik je bil tovariš Avgust Kleč, ki je pa po enem letu odložil to častno mesto. Njegov naslednik je bil podpisaneec, ki pa zaradi premnogih drugih poslov ni mogel več ko dve leti opravljati posle predsednika. Sedanji predsednik je tovariš Fran Ksav. Trošt, nadučitelj na Igu, ki s priznano mu pridnostjo in požrtvovalnostjo opravlja posel predsednika v splošno zadovoljnost.

Društvo ima nad 200 članov ter nad 10.000 K imetja.

5. Učiteljska hranilnica in posojilnica.

Izprašani učiteljski kandidat nastopi svojo prvo službo navadno praznih rok in praznih žepov. Nabaviti si pa mora obleke in oprave. In kje dobiti denar? Izposoditi si ga mora — če ga dobi — na visoke obresti pri privatnikih ali pa si nabavi potrebne stvari na obroke, kar pa seveda blago zopet podraži. Na ta način zabrede mladi učitelj v dolgove ter izgublja kredit in zaupanje v občini. Je pa še več drugih prilik in nepravil, ki zaradi pomanjkanja denarja izpodjedajo učiteljstvu ugled in mu grene življenje. Taki in enaki razlogi so napotili sedanje voditelje slovenskega učiteljstva, da so ustanovili „Učiteljsko hranilnico in posojilnico“. Prva sta izprožila to misel tovariš E. Gangl in podpisaneec, ki sta ob priliki otvoritve hrvaškega učiteljskega konvikta v Zagrebu prešturirala upravo „Hrvaške učiteljske štedne in predupamne zadruge“. Ker imenovana dva zaradi preobilnih vsestranskih poslov v učiteljski organizaciji nista imela dovolj časa, da bi izproženo misel o ustanovitvi učiteljske hranilnice in posojilnice čimprej spravila v meso in kri, jima je priskočil na pomoč tovariš ravnatelj zavoda za gluhoneme pokojni Štefan Primožič, ki je izdelal pravila, katera je l. 1903. občni zbor „Društva za zgradbo učiteljskega konvikta“ odobril. Leta 1904. je začela „Učiteljska hranilnica in posojilnica“ poslovati, ki vrlo napreduje in je velike važnosti in koristi za učiteljstvo.

Prvi predsednik je bil rajni Štefan Primožič, ki je z veliko spretnostjo in navdušenjem vodil ta zavod do svoje preselitve v Dobrepolje. V zgodovini „Učiteljske hranilnice in posojilnice“ ostane Primožičevo ime nepozabno in učiteljstvo mu ohrani blag spomin!

Za Primožičem je prevzel predsedstvo njega namestnik, tovariš Ivan Bernot, ki je znan strokovnjak v hranilničnih in sploh v zadružnih stvareh. Duša zavoda je pa njen blagajnik, tovariš Alojzij Kecelj. Načelnik nadzorstva je tovariš Fran Galé. Prva dva deleža za to našo prekorsno zadruge je vplačal pokojni tovariš Josip Traven, ki je bil tudi odbornik zadruge. Zavod vrlo napreduje in je že mnogim učiteljem, učiteljicam in drugim pomagal iz stisk in zadreg, ki bi sicer morebiti prišli v oderuške roke ter zavedli v nesrečo in pogubo sebe in družino, učiteljskemu stanu pa škodovali na ugledu. Zato pa: Učiteljska hranilnica in posojilnica: vivat, floreat, crescat!

Rezervni sklad je narastel na 6000 K, prometa pa ima letos naša hranilnica 250.000 kron. Vsakoletni čisti dobiček je namenjen „Učiteljskemu konviktu“, tako se je sklenilo na ustanovnem zborovanju in zato je oficialni naslov našega denarnega zavoda: „Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani“.

6. Učiteljska tiskarna.

Misel o učiteljski tiskarni se je porodila v glavi tovariša Engelberta Gangla, ki jo je najprvo razodel podpisancu. Bilo je to tiste dni, ko je praznovala v Ljubljani svojo desetletnico „Zaveza avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“ (l. 1898.). — Čakali smo na ugodno priliko, da nam je bilo

mogoče to misel, ki se je splošno odobrvala, uresničiti. Ta prilika se nam je nudila leta 1905., ko je bila na prodaj Kleinova tiskarna. Porabivši to priliko, je sklical tovariš Luka Jelenc v „Narodni dom“ učiteljski shod, na katerem je poročal o pomenu in važnosti „Učiteljske tiskarne“. Jelenčevo izvrstno poročilo je vzelo prisotno učiteljstvo z velikim navdušenjem na znanje ter poverilo učiteljske voditelje, da čimprej ukrenejo vse potrebno, da pridemo do lastne tiskarne.

Pričela so se pogajanja z lastnico Kleinove tiskarne, vdovo Kleinovo. Stavile so se ponudbe od obeh strani. Trajalo je to do 20. maja 1906. Ta dan se je po tehtnem preudarku sklenilo sporazumljenje. To se je zgodilo v posebni sobi pri „Zlati ribi“, kjer so se zbrali predsedniki okrajnih učiteljskih društev in drugi učitelji. Pogodili smo se za ceno 48.000 kron in sicer na polletne obroke.

Poslovati je začela Učiteljska tiskarna dne 1. julija 1906. l. s štirimi stavci. Manjkalo je razne potrebne oprave in manjkalo je črk in raznovrstnih okraskov. Vse to je bilo treba nabaviti. Danes je opremljena tiskarna z vsemi najmodernejšimi tiskarskimi potrebščinami in lahko konkurira z vsako tiskarno.

Dela ima tiskarna, hvala Bogu, vedno dovolj, čeprav ji je sedanji deželni odbor odtegnil svoje tiskovine ter jih oddal v tisk „Katoliški tiskarni“, ki nam je letos začela konkurirati tudi s šolskimi tiskovinami.

Stavcev ima tiskarna danes od 15 do 20, kakor se kaže potreba, in vsega tiskarskega osobja je pa 37, ki zasluži vsak teden od 1000 do 1200 kron.

Izpočetka je bila nastanjena tiskarna v Kleinovi hiši v Štritarjevi ulici, danes ima pa svoje prostore v Gradišču št. 4.

Načelnik upravnega sveta je tovariš Luka Jelenc, ki je tudi sestavil pravila za to našo zadruge; podnačelnik je tovariš Karel Wider in načelnik nadzorstva je podpisaneec.

Ivan Lapajne.

Prvi delež za tiskarno je podpisal in plačal pokojni dobrotnik slovenskega učiteljstva, nadučitelj Josip Traven, ki se je v svoji oporoki tudi spomnil „Učiteljske tiskarne“ in ji volil 2000 kron. Slava mu!

Svoječasni čisti dohodek, ki ga bo donašala „Učiteljska tiskarna“, se bo uporabil v podporo učiteljskim podpornim društvom, institucijam in zavodom.

7. Učiteljska bolniška blagajna.

Uboštvo, ki gospodari v učiteljskih družinah, je že marsikoga iz našega stanu poglano v prezgodnji grob, ker mu je manjkalo ob boleznih postrzebe in zdravniške pomoči. Te žalostne razmere so napotile podpisance, da je pri zadnji skupščini naše „Zaveze“ v Mariboru stavil predlog za ustanovitev društva v podporo obolelemu učiteljstvu. Skupščina je predlog soglasno sprejela in poverila podpisancu, tovariša I. Križmana in tovariša A. Gnusa, da sestavijo pravila za to novo podporno učiteljsko društvo, ki naj bo združeno z „Zavezo avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Pravila so že sestavljena in se bodo predložila upravnemu odboru naše „Zaveze“ v odobrenje.

Gotovo bo ta naša nova institucija v veliko korist učiteljstvu, ki mu bo ob boleznih v podporo, tolažbo in uteho.

8. Učiteljsko morsko zdravilišče.

Težko, izčrpačoe delovanje učiteljstva je vzrok, da ogromni del učiteljstva umira že v mladih letih na pljučnih boleznih, nervoznosti ali onemoglosti. „Marsikdo izmed nas potrebuje v ozdravljenje svojih dihalnih organov in svojih zrahljanih živcev jasnega

južnega solnca in čistega morskega zraka.“ Tako piše „Učit. Tov.“ v 9. številki l. l.

Baš zaradi teh žalostnih razmer je seglo „Osrednje društvo učiteljskih jednot na Moravi“ po samopomoči in postavilo na otoku Rabu v Dalmaciji zdravilišče in zavetišče bolnemu učiteljstvu.

Uprava zdravilišča je izročena priznani organizatorici in neumorno delavni kolegini Steyskalovi. Zaradi posredovanja „Avstrijske slovanske učiteljske zveze“, katere član je tudi „Zaveza avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“, se sprejemajo v to zavetišče tudi slovenski učitelji in učiteljice, ki so združeni v naši „Zavezi“.

Stanarina z vso oskrbo je jako nizka. Vsa eventualna vprašanja je naslavljati: Ravnateljica gospodična Marija Steyskalova v Brnu, Falkensteinerova ulica, č. 31 (Morava).

„Zaveza avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“ pa deluje na to, da dobi v nji združeno učiteljstvo znižano vstopnino še v nekaterih domačih in avstrijskih kopališčih in zdraviliščih.

9. Učiteljska zavarovalnica.

Učiteljske plače so sramotno nizke; zaradi tega so tudi učiteljske pokojnine majhne, ki postanejo še občutnejše pri učiteljskih vdovah in sirotah. Učiteljski stan se rekrutuje večinoma iz ubožnejših slojev, zato so jako redki slučaji, da bi učitelj po svojih starših podedoval kakršnokoli imetje. Skrben učitelj-oče pa vendar teži po tem, da bi na stara leta ne stradal ob svoji pokojnini, zato se v svoji mladosti zavaruje na doživetje.

Zopet drugi hoče pa svoji družini preskrbeti boljše življenje ter se zavaruje tako, da se izplača zavarovana vsota po njegovi smrti njegovi družini.

Tretji učitelj ima hčerko. Dandanes pride deklica brez imetja težko do kruha. Učitelj-oče pa nima denarja. Kaj storiti? Vsakemu svetujem, da svojo hčerko takoj pri rojstvu zavaruje za primerno vsoto do dvajsetega leta.

Kje pa naj se zavaruje učiteljstvo? Svoje zavarovalne banke nimamo; zato pa je stopila „Zaveza avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“ v zvezo z banko „Slavija“ ter sklenila z njo posebno pogodbo glede zavarovanj iz učiteljskih družin; banka „Slavija“ plača namreč od vsakega tisočaka zavarovanega kapitala naši „Zavezi“ enkrat za vselej 1 1/4 %, to je 12-50 K. Poleg tega plača banka „Slavija“ naši „Zavezi“ tudi še od vplačanih letnih premij vsako leto 3 %. Zaradi teh ugodnih prilik, ki nam jih nudi banka „Slavija“, je ta banka učiteljska zavarovalnica toliko časa, dokler bo izpolnovala dogovorjene pogoje napram naši „Zavezi“. Vsak učitelj pa, ki zavaruje sebe, ženo ali otroka za kakršnokoli vsoto pri banki „Slaviji“, se blagovoli javiti vodstvu „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“.

10. Učiteljska gospodarska zadruga.

Učitelj mora vsak vinar desetkrat preobrniti, preden ga izda. Družinskemu očetu postajajo vsakdanje potrebe vedno večje in s potrebnimi raste tudi draginja. Ni čuda, če gleda, kje bi potreščine za vsakdanje življenje ceneje dobil. Zato se ukvarjajo učiteljski voditelji in organizatorji, združeni v naši „Zavezi“ že nekaj časa z mislijo, da ustanove za učiteljstvo „Učiteljsko gospodarsko zadruge“, ki bo dobavljala svojim članom vse potrebščine za gospodarstvo, kakor konfekcijsko, manufakturno in špecerijsko blago, vino, poljske pridelke i. t. d. Za zdaj imamo pogodbo s tvrdko Fran Ksav. Souvan, ki prodaja učiteljstvu manufakturno blago za 5% ceneje in poleg tega daruje ta tvrdka od izkupička še 5% za Učiteljski konvikt. Enako pogodbo imamo tudi s tvrdko Gričar & Mejač za konfekcijsko blago, s tvrdkama Čadež in Soklič za klobuke in modno blago. Poljske pridelke, kolonialno in špecerijsko blago, bizeljska, dolenjska, istrska, dalmatinska in goriška vina pa dobavlja za učiteljstvo pod posebno ugodnimi pogoji osrednja nakupovalna in prodajalna zadruga „Agro-Merkur“ v Ljubljani.

To je začetek „Učiteljske gospodarske zadruge“, ki jo ob priliki gotovo ustanovimo!

* * *

Iz teh desetih točk sestoji učiteljska gospodarska organizacija. Ta naša organizacija je na razpolago vsakemu učitelju in vsaki učiteljici, ki želi dobro sebi in našemu stanu. Lahko smo ponosni na to našo organizacijo, ki je dokaz naše požrtvovalnosti in zavednosti, ki dela čast učiteljskim organizatorjem in sploh učiteljskemu stanu. Kdor more, naj se izkaže s podobnim delom na gospodarskem polju! —

Trajen spomenik si je pa postavil med slovenskim učiteljstvom nadučitelj tovariš Josip Traven, ki je v učiteljske namene zapustil 36.000 kron. Poleg zgoraj nave-

denih legatov je volil Josip Traven še „Slovenskemu deželnemu učiteljskemu društvu“ 5000 kron, „Učiteljskemu društvu za kranjski šolski okraj“ 5000 kron in „Narodni šoli“ 4000 kron.

Josip Traven je bil rojen 1839. l. na Klancu pri Kranju. Svojo prvo službo je nastopil v Ribnici. Odtod je prišel v Naklo pri Kranju, kjer je ostal do svojega vpočenja. Pokoj je vžival v Ljubljani, kjer je dne 30. marca 1906. l. umrl. „Slovensko deželno učiteljsko društvo“ mu je postavilo lep nagroben spomenik, še lepši in trajnejši spomenik si je pa postavil sam s svojim mecenskim darilom slovenskemu učiteljstvu. Opravičeno ga je nazval tovariš E. Gangl „Gavriloviča slovenskega učiteljstva“.

Blag in nepozaben bodi spomin blagemu dobrotniku slovenskega učiteljstva, nadučitelju Josipu Travnu! Jakob Dimnik.

Učiteljice in 50letnica „Tovariševa“.

Dolga doba — pol stoletja! O, koliko je v tem dolgem času zagovarjal, bodril, svetoval, grajal, a tudi hvalil, kar je bilo vredno hvale. Imel je vedno dovolj posla, dovolj gradiva o stanovskih zadevah in težnjah, o političkem in gospodarskem položaju, književnosti in umetnosti, o delovanju učiteljev in društev in o nebroj drugih stvareh. Le o delovanju učiteljic je trdovratno molčal. A zakaj? Ker baš o tem ni imel — žal — kaj poročati. Ali po 50 letih je vendar čas, da pridemo tudi učiteljice z delom na dan! Že davno več ne zadostuje, da storimo svojo dolžnost le v šoli. Ne! Dolžnost nas vabi in kliče tudi izven šole na delo.

V drugi polovici stoletja naj dobi „Učiteljski Tovariš“ tudi kotichek za učiteljico, kjer bo poročal o njenem izvenšolskem delovanju.

Stopimo torej iz šolske sobe med narod, pa storimo kaj za njegovo prosveto, za njegovo srečo in blaginjo, za njegov kulturni in ekonomski napredek.

A stopiti med ljudstvo in pogledati njegove pomanjkljivosti ni baš težko, pomagati mu, to je drugo! A ne kaže drugače kot da začnemo, zakaj med narodom našim je veliko dela, ki se ga do sedaj še ni nihče lotil, ampak čaka potrpežljivo, vztrajno in zaupno, da pride učiteljica in ga reši. In kakšno delo je to?

Vse vste slojev je že kolikortoliko prešnil žarek kulture in napredka, za vse so se našla usmiljena in plemenita srca, ki jim na ta ali oni način pomagajo korakati z duhom časa, le nekdo je ostal zapuščen in pozabljen od vseh in to je — naša dobra kmetiška gospodinja. Tu je torej delo, ki čaka pomoči pri učiteljici!

Dandanes se trudijo na vse možne načine, pomagati narodnemu gospodarstvu do višje stopnje. In to po pravici! Saj je edino v tem zasigurana njegova boljša bodočnost. Pa kakor se vidi, trud ne donša zaželenih sadov. Zakaj ne? Ker pozabljajo pri tem najvažnejši faktor in ne dajejo „boljši polovici“ gospodarstva nikake hrane, ker popolnoma prezirajo važnost in stališče naše gospodinjke.

S čim so rešili Bolgarsko gospodarskega propada, s čim ji oteili ljudi, ki jih je grabila tujina? Edino s tem, da so dali ženstvu gospodinjke naobrazbe, da so ji dali gospodinjških šol!

Težja in važnejša polovica gospodarstva sloni na gospodinjinih ramah. Vendar pa se ji ne daje one naobrazbe, ki bi jo morala imeti v tako važni vlogi. Krog njenega delovanja je mnogo obširnejši nego gospodarjev. Kot mati mora biti predvsem dobra vzgojvalka in skrbna čuvajka nad najdražjim zakladom. Biti pa mora tudi skrbna in pravična gospodarica družini. Njeni oskrbi je izročen vrt, pa tudi hlev z živino in perutnino, zdravje vseh in vsega je na njeni odgovornosti. Težavna naloga, ni ji lahko biti kos! Ker manjka naši kmetiški ženi naobrazbe in pomoči, ne more gospodinjstvo nikakor napredovati, s tem pa zaostaja gospodarstvo, zaostaja napredek.

Izobraževališč naša kmetiška žena nima, zato je dolžnost učiteljic, da ji pristopimo čimprej na pomoč. Kako in s čim?

Srbske učiteljice so za spomin padlih žrtev lepe Bosne in ponosne Hercegovine pristopile k takozvani „kulturni ligi“. Kot članice lige imajo nalogo, da vsaka v svojem kraju deluje za reorganizacijo na ekonomskem in kulturnem polju, osnujejo — ali vsaj sodelujejo pri tem — čitalnice, narodne knjižnice.

Ob nedeljah zbirajo kmetiške žene v svoj krog, kjer jim s pripovedovanjem in s čitanjem izbijajo vsakovrstne vraže iz glave, ki so zlasti tam doli še tako ukoreninjene. Zmožnejše predavajo iz različnih strok, kakor o političnem položaju, o literaturi, o elementarnih pojmi iz higijene itd. To je pač drugače zadoščenje „padlim žrtvam“, kakor so ga izkazale nekatere naše dame

septemberskim žrtvam, ki so si v znak narodne boli pripele žalne trakove na rokav in klobuk in se sveto zarotile bojkotirati za vedno nemške trgovine pa si par dni za tem naročile obleke in klobuke iz dunajskih židovskih trgovin.

Srbkinje pa se morajo, seveda prej same učiti, zakaj nihče ne pade učen iz nebes. Prirejajo razna predavanja in ekskurzije, s tem naobrazujejo sebe, koristijo pa narodu.

Preden moremo kaj koristiti naši gospodinj, se moramo naučiti same vsega. Šole nam niso dale nikake prakse za življenje, pridobiti si jo moramo same. Odlasale pa smo že predolgo, zato ne smemo več čakati. Združimo se vse slovenske učiteljice brez izjeme, kakšnih političkih nazorov in predhodkov smo, pa se združimo v „gospodinjko ligo“. Potem pa stopimo pred merodajne faktorje in zahtevajmo, da se nam vsaj v počitnicah prirejajo gospodinjki in kuharski tečaji s predavanji o dobrih živilih, o ljudski higieni, skratka o vsem, kar je treba vedeti gospodinj. Mislim, da bi nam gospodinjki tečaji koristili več kot nam koristijo n. pr. risarski. Zakaj risanje ne bo rešilo naroda, dobro gospodinjstvo in vzorno kmetijstvo ga bosta pa sigurno!

— a — a

K 50letnici „Učit. Tovariša“ z Goriškega.

Redka starost — doživi jo le manjše število ljudi; a še redkejša je prikazen med časopisi, ki izhajajo toliko let, posebe še pri Slovencih, ki smo majhen narod. Da pa je doseglo glasilo našega stanu tako res čestljivo starost, dokazuje več kot potreba takega lista, da je bil ustanovljen od učiteljstva za učiteljstvo in šolstvo, da je ostal vedno zvest svojemu namenu in da je postal glasilo vsega slovenskega učiteljstva ne glede na deželne meje. In to poslednje dejstvo je največ pripomoglo k polstoletnemu življenju lista, ki je zdaj v najlepšem razcvitanju in ki rodi leto za leto lepše sadove.

Nele za Kranjsko in Štajersko, ampak tudi za Primorsko se je ustanovil „Učit. Tov.“; zaraditega se ga je oklenilo vse slovensko učiteljstvo, ki mu je postal glavno stanovsko glasilo.

Rade volje torej podam nekaj svojih misli o našem glasilu ob njega 50letnici; zakaj tudi nam je služilo zvesto in pošteno k razvoju našega šolstva in v obrambo naših stanovskih pravic.

Pred polstoletjem je pričelo izhajati naše glasilo. Da je bilo v začetku šibko, je pač naravno; zakaj bilo je prava slika tedanjemu slovanskemu šolstvu in njega učiteljstvu.

Na Goriškem smo imeli pred polstoletjem kaj malo šol, a še manj zavednih učiteljev. Radoveden bi bil zvrediti, koliko naročnikov je imel pri nas! Še ko je napočila nova doba leta 1869, je bilo pri nas malo upanja za hitri razvoj ljudskega šolstva. Leta 1870. se je v deželnih zborih obravnaval načrt deželnega šolskega zakona, kakršnega je bila predložila državna vlada. Kakšno je bilo razpoloženje slovanskih deželnih poslancev glede ljud. šolstva, kaže dejstvo, da se ni ustanovil deželni šol. zalog, ampak ustanovili so se okrajni zalogi, ki so postali prava šiba za slovenske dele naše dežele.

Slovenski deli dežele so imeli tedaj le majhno število šol in učiteljstva; laški del z glavnim mestom Gorico pa razmeroma precej več. Naši slovenski poslanci niso imeli zaupanja v novi šol. zakon; niso verjeli, da se bodo morale šole širiti tako, da bodo vsolani vsi šolodolžni otroci; niso bili prepričani, da je ljudska šola blagoslov za ljudstvo sploh; najmanj pa so privoščili izobrazbo kmetiškemu ljudstvu; zato pa so ustvarili zlo, ki se še doslej ni moglo odstraniti povsem, t. j. še doslej se ni moglo postaviti namesto okrajnih zalogov deželni šolski zalog. Po štiridesetih letih imamo na Goriškem še vedno nestvor, da morajo posamezni okraji oskrbovati svoje šolstvo po večini s svojimi dohodki — in z dokladami na izravne davke.

Ta napaka slovenskih deželnih poslancev leta 1870. je povzročila mnogo gorja na vse strani. Največ je moral trpeti — kmet, posestnik, a z njim ljudski učitelj.

V tem trpljenju, v bojih za osvoboditev iz neznošnih razmer se je izkazal „Učit. Tov.“ kot pravi tovariš nam Goričanom. Da so se razmere kolikortoliko izboljšale, ima „Učit. Tov.“ tudi svoje zasluge, ki jih ne bi smeli nikoli pozabiti.

O tem hočem nekoliko več izpregovoriti, da se oživijo spomini starejših tovarišev; a še več, da bo mlajši naraščaj pojmlil, kakšne boje smo morali boriti, da smo si priborili to, kar imamo.

Leta 1870. je določil drž. šolski zakon učiteljstvu kot plačo 300, 400, 500, 600 gl., četudi so bile že takrat življenske potrebe pri nas dražje nego v drugih deželah. Pozneje so zakon večkrat izpremenjali, a za

učiteljstvo skoro da poslabševali. Četrtoletja je imel provizorični učitelj le 300 gl. plače. Vseh definitivnih učiteljev je imelo le $\frac{1}{12}$ 600, $\frac{3}{12}$ 500, a $\frac{8}{12}$ le 400 gl. letne plače. $\frac{8}{12}$, t. j. skoro vse moško učiteljstvo, je imelo sramotno nizko plačo letnih 400 gl. Učiteljce pa so imele od te bagatele celo le 80%. Škandal! Beda je prislila k organizaciji, k ustanovitvam okrajnih učiteljskih društev, ki so se vrgla v boj za izboljšanje nevrednih razmer.

V početku so se borila učiteljska društva sama za svoj obstoj. Več časa so dremala, kakor bi ne imela življenskih moči v sebi. Prvi neuspehi so skoraj umorili mlade organizacije. Ko pa se je pomnožilo število udov našega stanu z novimi močmi v večjem številu pred 30 leti, je nastopilo tudi novo življenje. Na Štajerskem so bili ustanovili novo glasilo „Popotnik“, ki se ga je oklenilo tudi večje število nas Goričanov in kazalo je nekaj časa, da postane „Popotnik“ glasilo vsega slovenskega učiteljstva. Ko pa se je ustanovila pred 21 leti „Zaveza“ vseh slovenskih učiteljskih društev, je postal „Popotnik“ pedagoški in znanstven list, a „Učit. Tovariš“ učiteljsko-stanovsko-politiški list. Poprej je služil bolj šolstvu, a odslej bolj učiteljstvu. Kot glasilo „Zaveze“ ima posebnih zaslug tudi za Goriško, zakaj smelo trdim, da brez takega glasila bi ne bili še dosegli tega, kar sicer imamo.

Kakor znano, je bil naš boj v različnih časih različen; a ravno tako so bili različni tudi uspehi.

Prvo dobo štejemo, ko se je učiteljsko društvo zadovoljevalo s ponižnimi prošnjami za malenkostno izboljšanje. Ponižne prošnje so imele tudi ponižen uspeh. Zavračale so se leto za leto brez posebnega utemeljevanja, oziroma izpremenil se je zakon, a našemu stanu se ni izboljšalo stanje.

Drugo dobo štejemo, ko smo glasneje in odločneje zahtevali svojih pravic, in sicer v svojih zborovanjih, a tudi že v časopisju: „Učit. Tov.“ in „Popotnik“, kakor tudi v drugih političkih listih, ki so bili kolikor-toliko naklonjeni našemu stanu. Javna borba ni sicer imela pozitivnega uspeha, a vendar deželni zbor ni več tako mirnodušno prehajal na dnevni red o naših prošnjah. Poslanci so začeli iskati izgovorov, zakaj ne uslišijo naših prošelj, četudi priznavajo njih upravičenost. Navadni izgovori so bili: dežela je uboga in doklade za okr. šolske zaloge so že previsoke, da bi se jih dalo še zvišati; ako bi se to zgodilo, bi prišel v propast kmet-davkoplačevalec.

Naš kmet ni bil poseben prijatelj ljudski šoli in učiteljstvu iz raznih vzrokov, ki jih nočem ponavljati; nasprotnik pa je bil vsakemu zvišanju doklad za šolo.

Tedaj je nastopila najnovejša doba v našem boju: doba, kako izboljšati naše stanje brez posebnega zvišanja doklad na izravne davke. Slovenski poslanci so se spomnili na napako, ki so jo zakrivali poslanci leta 1870., ko so ustanovili okrajne, namesto deželnega šolskega zaloge; začeli so boj za poslednjega. Slovenska javnost je bila vsa za deželni šolski zalog; proti temu pa so bili laški poslanci, ker bi potem moralo posebno glavno mesto Gorica mnogo več doprinesati za ljudsko šolstvo. Učiteljstvo se je v tem boju razcepilo. Vse je sicer priznavalo, da se godi Slovencem krivica, ker nimamo deželnega šolskega zaloge; a mnogi, posebno odločnejši borilci, so ostajali pri pravični zahtevi po izboljšanju brez ozira na izgovor — sicer resničen — da ni mogoče izboljšanje brez deželnega šolskega zaloge. Trdili so, da naš stan ni najmanj kriv, da je bil sprejet leta 1870. tak državni šolski zakon; krivi so bili edino slovenski poslanci; njih dolžnost je, napako svojih prednikov popraviti. Ta doba našega boja je bila huda, prehuda! Nastal je boj očen, mož proti možu, masa proti posameznikom našega stanu. V boju proti nam so nastopali očitno poslanci in njih glasila. Takega boja še ni bilo učiteljstvo kje drugod!

In v tem boju, ki so vanj posegali celo predstojniki, v katerem je padalo najhujše sumničenje na prvobojevnike, celo z „nihilisti“ se je obmetavalo peščico, ki se ni dala ukloniti; v takem hudem boju je zvesto ostalo glasilo naše — „Učit. Tov.“ Vztrajnost je končno kolikortoliko zmagala s pomočjo glasila našega. Takrat je nastopalo učiteljstvo volilni boj s takim pogumom, s katerim zamore nastopati le oni, ki si je svest več kot pravične stvari, ki se bojuje zanjo. — Med poslanci, ki so bili sicer kompaktni, skoro edini proti našim upravičenim zahtevam, je nastal razpor; razbila se je abstenenca, razbila se je sloga, nastal je razkol.

V vrtincu, ki je nastal, je stala naša zahteva v ospredju, in konec vseh koncev je bil, da se je našel modus vivendi, da nismo sicer dobili deželnega šolskega zaloge, pač pa precejšnji del tega: deželni prispevek okrajnim šolskim zalogom in davščino na pivo za izboljšanje tudi našega gmočnega stanja.

Vem, da sem postal daljši, kakor je morda komu ljubo. Imejte potrpljenje, saj veste, da človek rad izkorišča primerno priliko, da si olajša srce. Rad, jako rad, bi pisal svoje spomine na minule boje bolj podrobno, a pustim to za kako drugo priliko.

Danes so naši boji na Goriškem, ki jim ni para vsaj na Slovenskem, minili. Zdaj se bojuje učiteljstvo širne Avstrije za enakost z državnimi uradniki. Ako se ne doseže tega v doglednem času, se zadovoljimo na Goriškem s sledečimi zahtevami: znižanje službene dobe na 35 let in da se nam bi vstela stanarina v penzijo, da bi nam, ko pojdemo stareji bojovníki v zasluženi pokoj, ne trebalo bivati brez stanovanja — na prostem. Ko to dosežemo, obesimo svoje v trdem boju skrhano bojno kopje — na klin.

Dragi „Učiteljski Tovariš“! Ti obhajaš 50letnico trdega boja — jaz pa svojo 50letnico trnjevega življenja. Torej sva dvakratna tovariša. Na zdravje!

Sv. Križ, dne 31. julija 1909, na dan svoje 50letnice.

Peter Medvešek,
nadučitelj.

Feliks Stegnar.

Učiteljstvo in njega prijatelji.

Prijateljstvo! Komu pač ne zadrhti duša in ne vztrepeče srce ob tej blagoslavni besedi! Koliko čustev in spominov veselih, a tudi žalostnih se nam ne zbuja ob tem! Veselimo se srčno še živčih dobrih svojih prijateljev, ki so nam ob tolikih prilikah, v stiskah in potrebah verno stali ob strani s svojo pomočjo; a bridko žalujemo po njih, ki jim je omahnila darežljiva njihova roka, ki jim že trohni zlato njihovo prijateljsko srce!

Vsakdo si izkuša pridobiti vernih in zvestih prijateljev, in srečen je, komur je bila pri tej izbiro sreča mila, saj pravijo, da je dober prijatelj več vreden kot gotov denar.

A nele posamezniki, tudi razni stanovi, narodi in države si iščejo prijateljev, dobrih in zanesljivih zaveznikov.

Tudi učiteljstvo si izkuša pridobiti čimveč stanovitih prijateljev, ki bi mu z besedo in dejanjem bili v podporo pri njegovem ne malo težavnem delu — narodovi izobrazbi, a tudi v boju za njegove življenske potrebe. In z veseljem lahko rečemo, da nismo brez njih, četudi nam baš zadnja leta z mnogih strani izkušajo odjesti pri narodu ugled in grizljaj kruha. Imamo jih po vseh stanovih in raznih krajih naše domovine, po mestih, trgih in preprostitih vaseh, kjer pač deluje učiteljstvo in si zna pridobiti in ohraniti ugled.

Najlepše vidimo to ob raznih podporah pri naši organizaciji sploh, posebno še pri našem nam toliko potrebnem „Učiteljskem konviktu“.

Tu moramo pač pred vsemi imenovati našo belo Ljubljano, ki nam je po svojem vrlem občinskem zastopu in njegovem zašluznem načelniku županu Iv. Hribarju naklonila dosedaj lepo darilo 5000 K z obljubo, da nam pomore še s stavbiščem ali v denarju, kadar bo naša stavba zagotovljena. Tu imamo tudi največ svojih pokroviteljev, ustanovnikov in podpornikov ter sicer nam iskreno naklonjenih src. Toda kruta morilka — smrt — je neizprosno segala v te vrste in nam poleg mnogih drugih pokosila naše pokrovitelje in ustanovnike: dvornega svetnika in vseučiliškega prof. dr. G. Kreka, veletržca Fr. Kolimana, dvornega svetnika in deželnega šolskega nadzornika Jos. Šumana, župnika prelata Iv. Rozmana in preprosto zasebnico Nežo Bolhovo, ki se nas je še ob svoji skrajni uri spomnila z večjim volilom.

Ljubljani se vredno pridružuje naša Gorenjska s svojim metropolo Kranjem, ki nam s prirejanjem koncertov in ob raznih drugih prilikah pošilja lepe vsote. Tudi tu nam je ugrabila smrt naša prva pokrovelja, veleposestnika Petra Mayrja in Karla Florjana ter našega velikega zagovornika, svetovalca in podpornika, notarja Viktorja

Globočnika in njegovega tržiškega rojaka šolskega mecena, inženirja Vilka Pollaka.

Na Dolenjskem se moramo predvsem hvaležno spominjati naših vrlih Krčanov in okolice, ki so nam ob raznih koncertih zložili in poslali mnogo stotakov. Tudi tam smo izgubili zvestega podpornika dr. J. Štrbenca.

Naši vrli Metličani so postali dvojni pokrovitelji: mestna občina in l. dolenjska posojilnica; podpirali pa so nas tudi še ob mnogih drugih prilikah. Žal, da nam je baš v tem letu — 1909 — legel v prerani grob mož, ki je bil glavni provzročitelj ondotnih naših podpor, in najskrenejši prijatelj šole in učiteljstva, blagi Leopold Gangl.

Hvaležno se moramo tu spominjati tudi neznatne vasice Drage v kočevskem okraju, ki nas je izdatno podpirala, dokler je tam učiteljeval naš tov. B. Andoljšek in županoval vrli in narodno neustrašeni posestnik in trgovec Pavel Turk. Po njiju odhodu je zapadla kočevskim nasprotnikom v roke.

A tudi naša kršna Notranjska s svojim novim mestom Postojno nas ni pozabila in nas večkrat podprla s kakim koncertom, veselico in drugimi zbirkami.

In naši prijatelji na Štajerskem in Primorskem, koliko lepih stotakov so zbrali in nam jih poslali za naš dom; kako so nas z odprtimi rokami in iskrenim srcem sprejeli vsakokrat, kadarkoli in kjerkoli smo zborovali na njihovih tleh. Slava vrlim bratom in sestram v Primorju in na Štajerskem! Njih dela kažejo, da umevajo vseučiteljski pomen našega doma! Vedno naprej, vedno navzgor! —

In kdo bi naštel vse te občine, posojilnice, kraje, društva in posameznike, ki so nam ves čas tako vztrajno in darežljivo ob strani stali pri vseh naših namerah; saj jih je na tisoče in tisoče! Rečemo le: Čast in slava spominu vseh naših blagopokojnih prijateljev in podpornikov! Še živčim pa: Srčna in iskrena Vam zahvala za vse! Ostanite nam zvesti tudi vbodoče! Učiteljstvo se Vam odsluži — z delom za narodno kulturo! —

J. R.

Nekaj spominov.

Donesek k razvoju „Učit. Tovariša“.

Bilo je leta 1891. Imel sem tedaj v žepu zrelostno izpričevalo, a v srcu nebroj načrtov, smelih in ponižnih, kakor se spodobijo devetnajstletnemu mladeniču, ki zapusti ljubljansko c. kr. učiteljske. Resnici na ljubo moram zapisati, da smo imeli takratni učiteljski-maturantje še dokaj zdrave nazore o učiteljskem stanu in da smo imeli še dokaj pregleda o stanovskem gibanju vkljub patriarhalnim razmeram, ki so takrat vladale na ljubljanskem učiteljsku in so veljale pri vzgoji učiteljskih in učiteljskih, teh bodočih pionirjev slovenskega naroda!

S tovarišem V. sva si bila posebna prijatelja, enih misli, enakih nazorov. Po maturi sva presedela cele popoldneve pod Tivoljem ter kovala vse mogoče načrte in zarote. Oba sva bila nekaka rojena nezadovoljneža, in to je bil vzrok, da sva skovala v potu svojega obraza „strašanski“ dopis, kjer sva z mladeniškim navdušenjem padla po „Učit. Tovarišu“, češ, „Učit. Tovariš“ je slab zagovornik učiteljstva itd. — Dopis je zagledal beli dan v „Slov. Narodu“ št. 188.

In zadela sva v živo. Tedanji urednik, pokojni A. Žumer, je odgovoril na ta dopis takoj že v 17. št. „Učit. Tovariša“ z dne 1. kimovca l. 1891. v spisu „Pro domo“ precej obširno. Iz spisa navajam le najznačilnejše odlomke, in sicer: „Mogoče, pravimo mogoče, da je imel „Slov. Naroda“ dopisnik dober namen, da bi vse slovensko učiteljstvo zbuja k bolj skupnemu delovanju, ali svoj najbližji namen on prav jasno pove: „Blagohotni bralec je mogoče spoznal, kaj hoče pisec s tem, namreč, da imamo dva učiteljska lista.“ — V prvi vrsti stojimo na podstavi šolskih zakonov. Primerjajoč stanje našega šolstva z onim drugih avstrijskih narodov, smo spoznali, da smo v mnogih stvareh še v povojih in je torej treba graditi od spodaj gori ter s temeljem pričeti. Takega zadržaja so torej sedaj večinoma naše razprave, da za zgradbo dobimo dober temelj. Po tem potu hočemo počasi, pa varno napredovati in bomo tudi enkrat prišli do psiholoških in znanstvenih prav, sedaj še nimamo pravega temelja za to, v zrak pa nočemo zidati.“ — Sklepno pravi urednik: „Ni dosti, da razpor pri nas v političnem in socialnem življenju sedaj že postaja neznošen, g. pisec ga hoče tudi na pedagoško polje prenesti, kjer imamo toliko potrebnega dela, da bi vsak delavec moral imeti podvojenih močij. To je njegova zasluga!“

Tak odgovor me je naravnost prenetil, a mojega tovariša pa razljutil tako, da je sklenil ves „prepir“ prepustiti usodi. Zaraditega sem si mislil: Ako si rekel a, reci še b! In sklenil sem takrat, dobojevati boj, ki sva ga pričela s tovarišem V., do skrajnosti.

In smelo rečem, postal sem v tem oziru tak, kakor oni rimski senator, ki je vedno in vedno ponavljal, da se mora Kartaga razdreti, a jaz sem napisal in napisal brezbrojno notic in dopisov v vse mogoče slovenske liste, kjer sem vedno in vedno ponavljal: Preosnujmo naša lista, ali pa ubijmo „Učit. Tovariša“. Priznavam, da ni bil ta boj vedno povejan v mejah dostojnosti, a ker je bil namen blag in daleko-sežen, sem uverjen, da dobim odpuščanje pri vseh onih tovariših, ki sem jih tolikokrat spravil v mučen položaj, da so morali odgovarjati vsem onim raznim napadom. O Božiču l. 1894, smo zborovali v magistratni dvorani v Ljubljani, in sicer je bil tedaj občni zbor „Slov. učit. društva“, čigar lastnina je bil „Učit. Tovariš“. — Takrat sem vprašal pri slučajnostih, zakaj se tiska „Učit. Tovariš“ v Miličevi tiskarni, čigar lastnik je hud nasprotnik slovenskemu narodu. Predlagal sem, da naj se prenese „Učit. Tovariš“ v kako narodno tiskarno. Na mojo interpelacijo sem dobil kar troje odgovorov; pokojni Žumer je prvi odgovoril kot društveni predsednik, za njim sta odgovarjala tovariša Furlan in Kecelj; vsi trije so poudarjali, da se „Učit. Tovariš“ mora tu tiskati, ker je Miličeva tiskarna solastnik „Učit. Tovariša“. — Odgovor mi je zadoščal. No, 15. januarja 1895. pa dobim zalepko od tajništva „Slov. učit. društva“, kjer se mi naroča, naj sporočim nekaj konkretnih slučajev, iz katerih se bo natančno razvidelo, da je lastnik tiskarne, Milič mlajši, nasprotnik slovenskega naroda, zakaj preti mi, da me toži. — Odgovoril sem 18. januarja precej rezko, poudarjajoč, da ni to poseben naroden greh, ako človek preseda cele dneve v nemški kazini.

Napadi na „Učit. Tovariša“ so se podvojili. Kako dosleden in vztrajen sem bil v tem poslu in kako različni šifer sem se posluževal, o tem bi mogel povedati prav mnogo tovariš Nerat kot urednik „Popotnika“. Seveda je bil refren vseh onih nebrojnih notic: Preosnujmo naša učiteljska lista!

Misel za preosnovo listov „Učit. Tovariša“ in „Popotnika“ je dobivala vedno bolj realna tla. In tako sem mogel že leta 1896. v 5. številki „Popotnika“ z dne 10. marca priobčiti članek pod naslovom: „Kako praznuj slov. učiteljstvo petdesetletnico vladanja Njega Veličanstva našega cesarja Franca Jožefa I.“ (Tovariš Nerat kot urednik je pristavil: Dasi se v nekaterih točkah ne strinjamo z g. pisateljem, vendar priobčimo ta članek, nadejajoč se, da se k temu častnemu vprašanju oglasijo še drugi.) Tu sem zapisal pod točko 3. sledeče: „Slov. učiteljji imamo dva šolska lista, „Učiteljskega Tovariša“ v Ljubljani in „Popotnika“ v Mariboru. Oba lista sta premnogo storila za slovensko šolstvo. Škoda le, da sta lista nekako omejena, rekši, da sta razširjena večinoma bolj v dotični deželi, kjer izhajata. Da bi pa vsak slovenski učitelj naročeval oba lista, tega mnogim ne dopuščajo gnotne razmere, mnogim pa primanjkuje tudi zato resne volje. Zatorej preosnujmo lista tako, da postane „Popotnik“, ki je glasilo „Zaveze“, politiško-pedagoški list, ki naj presoja vse pojave na šolskem polju, bodisi na Kranjskem, Štajerskem, Primorskem, Koroškem ali kje drugje v naši širši domovini s politiško-pedagoškega stališča. Saj je tudi „Zaveza“ poklicana zastopati naš interes v istem smislu. Izhajal naj bi pa, če mogoče, trikrat na mesec, „Učiteljski Tovariš“ naj bi se pa toliko preosnoval — imel sem še vedno v mislih Miličevo pogodbo — da bi postal strogo znanstven pedagoški list. Postal naj bi pedagoška revija, kjer bi se objavljala znanstvena pedagoška vprašanja, prinašala ukovita razpravljanja, životopisi pedagogov velikanov, razvoj šolstva po tujih deželah, oziroma državah; obelodanil naj bi strokovne kritike naših pedagoških spisov in druge stvari, pa zgolj znanstvene. Poročila o raznih zborovanjih naj bi na objavljal „Popotnik“, „Učit. Tovariš“ naj bi potem izhajal mesečno v debelejših snopičih, ter naj bi postal obenem glasilo našega strokovnega „Pedagoškega društva“. V tej pedagoški reviji naj bi potem naši učenjaki razsipali plodove svoje duševne delavnosti.“ — Nadalje sem razpravljaj o naročnini listov in o drugem, kar pa nima tolikega pomena.

O čemer sva s tovarišem V. l. 1891. sanjala in za kar sem porabil toliko črnila in papirja, to se je izpolnilo l. 1900. Leta 1899. sta objavila tako „Učit. Tovariš“ kakor „Popotnik“ v svojih zadnjih, oziroma predzadnjih številkah poziv pod firmo: „Slovenskemu in istrsko-hrvaškemu učiteljstvu“. — Oklic je pisan navdušeno in omenja, kar se tiče časopisja, sledeče:

„Največjo moč v boju za obstanek in za dosego polne stanovske organizacije ima časopisje. Da se slovenskemu učiteljstvu odpre široko polje, kjer bo lahko kazalo svojega duha sadove, zatorej bomo z novim letom preosnovali „Popotnika“ v pedagoško revijo, ki bo prinašala strogo metodiške, pedagoške, jezikoslovne in sploh znanstvene razprave, a „Učiteljski Tovariš“ bo od novega leta naprej šolsko-politiški list ter bo izhajal kot glasilo avstrijskega jugoslo-

vanskega učiteljstva. Tako bomo sprejeli v svoje vrste tudi hrvaške tovariše iz Istre in Dalmacije ter bomo izkušali tudi njim pribojevati svobodo v šoli in izven šole.“

In l. prosinca l. 1900. je izšel „Učit. Tovariš“ prvič kot šolsko-politiški list v dokaj povečani obliki. In moja malenkost je napisala uvodnik tej številki z naslovom: „Naš program“.

S tem sklepam. — Tebi, naš jubilan, pa kličem:

Živi, cveti, rodi!

I. Š.—a.

Pismo starega „gardista“.

Naš urednik je prejel to-le značilno pismo, namenjeno jubileju našega glasila:

Dragi tovariš!

Pišes mi, naj bi ob 50letnici „Učit. Tovariša“ kot star njegov „gardist“ napisal nekaj vrstic.

Nad 30 let je že preteklo, kar sem prvič zastavil pero za „Tovariša“. Bil je tačas list seve druge barve nego danes, a imel je nekaj sotrudnikov, ki niso bili njegove barve; saj je nedostajalo lista, kjer bi bili mogli povedati mnenje svoje. — Več ko tri desetletja: gotovo mnogo v kratkem življenju človeškem! Koliko se je predru-gačilo v tej dobi na šolskem polju, koliko idej se je porajalo od tačas in žal, tolikanj — zaman! . . . Nesebično sem rad vselej pomagal, kjer je šlo za dobrobit naših šolskih in stanovskih teženj. Često sem pustil tudi najdražje svoje — mislim na obitelj svojo — v nemar, le da sem mogel slabe sile svoje posvetiti blagru našega stanu.

In kaj sam doživljam? Delovanje moje se nagiba zatonu; dosegel pa nisem nič drugega nego razočaranja in — prevare . . . Toda nič ne de! Srce moje je ostalo tisto, četudi je parkrat že bilo na tem, da počim od velike — boli . . .

Želim le drugim več sreče v boju za ideale svojega stanu, nego je tiste prisodila neizprosna usoda meni.

Pozdravlja te vdani

Armin Gradišnik.

Celje, dne 23. novembra 1909.

Fran Grkman.

Nekoliko besed o organizaciji slovenskih učiteljic.

S svojim prijaznim povabilom, naj sodelujem pri slavnostni številki „Tovariša“, ste mi natresli, gospod urednik, prav svetopisemske žerjavice na glavo. Zakaj? To veva le midva . . . In baš o naši organizaciji si želite kratkega sestavka . . . Bodi Vam! Saj je 27. dan m. m. završil dvanaajsto leto naše organizacije, završil pa tudi dvanaajsto leto vaših (ne Vaših) predlogov, ki so imeli — hvalo jim — to čudotvorno moč v sebi, da so zbudili nekaj trdospehkih koleginj iz globokega spanja. Vseh pa niso mogli zdraviti. Vidite torej, da z Balaamom lahko rečem: da moram blagoslovljati, kjer sem hotela . . . Ti predlogi! . . . Dne 20. novembra m. l. se mi je pripetilo nekaj prav prijetnega. Seznanila sem se na potu z vneto govornico z abiturientskega sestanka naših bodočih sotrpinov — z gdč. E. K. Takoj po vratku s pota vzamem dotične „Tovariševe“ številke in prečitam še enkrat njen govor. Z veseljem sem ga čitela in s ponosom: le eno mesto v njem me je užalilo: nastopajoča odlična, nadarjena in vnet koleginja ne ve nič o našem društvu — o društvu onih, med katere je pravkar namerila svoj korak . . . Kdo je kriv? Ona gotovo ne! Mea culpa — me smo krive! Smo li kdaj k našim zborovanjem, kjer so se tolikokrat obravnavale pedagoško-didaktične snovi po najzibornejših močeh — najmlajše koleginje in spe — naše pripravnice? Ni li bila to naša krivda? Smo pač tudi le skromne hčere svojega skromnega naroda — reklama nam ne gre. Bile pa smo tudi mnenja, da jih itak njih slovenske vzgojiteljice na zavodu opozore na društvo in njega delovanje. Kakor vidimo, se to ni nikdar zgodilo.

Iz tega dejstva sklepam, da jih utedge biti še mnogo naših najmlajših koleginj, ki o eksistenci našega, za nas tako potrebnega društva ničesar ne vedo.

Potrebo našega društva poudarjati in utemeljevati, bi bilo odveč. Naše težnje so često tako specifično naše, da jih je težko spraviti v sklad z moškimi, zato ni pričakovati in ne zahtevati, da se v moških društvih razpravljajo. Vzemimo le naše socialno stališče. Moški kolega ima svojo družino, ženo, deco, v katerih krogu najde po trudapolnih dnevnih urah uteho, odkrito sočutje, sladek odpočitek. A učiteljica, ki je izgubila svojce — kam naj se obrne? Domka si išče, kjer bi se z enakotrpčim sorodnim duhom oddahnila od dneve težje,čila moč za bodoči dan. Istotako mora nje delovanje v dekliski vzgoji črpati iz drugih virov in slediti drugačnim ciljem nego nje moški kolega v deški vzgoji. Iz teh razlogov in neposredno iz predlogov učiteljskega zbora, objavljenih v „Tovarišu“ dne 16. novembra 1897. leta za zadnje regulacije plač se je ustanovilo društvo slovenskih učiteljic z imenom „Jubilejno hranilno in podporno društvo učiteljic“ z letnim doneskom 12 K. Vkljub visoki letnini je pristopilo precejšnje število članic, ki so s svojo požrtvovalnostjo položile temelj gmotni blaginji društva. V dobri nadi, da se bo število članic znatno pomnožilo, da, še več: z namenom, da bo mogla vsaka učiteljica biti redni član društva, so se pravila preuredila ter se znižala letnina na 2 K. Naše nade so nas varale. — Čemu naj pripisemo sedaj dejstvo, da komaj dobra tretjina kranjskih učiteljic stoji v naših vrstah? Ali „visoki“ letnini? Ali nedelavnosti odbora? Nepravilnemu postopanju? — Bridka resnica mora tu na dan: Stanovska nezavednost je vzrok — in vse one lastnosti, ki se združujejo v tem miljeju! — Le-teh, v stanovski nezavednosti speh ne kličemo več — zadosti smo se trudile, da jih zbudimo — a bilo je zaman! Kličemo pa vas, mlade, čile moči, ki leto za letom vstopate v naše vrste z idealnimi visokimi smotri — vam podajemo sestrške roke — vas naj ogrejemo na svojih srcih, da bodo vaša bila tem gorečnejše v boljši bodočnosti! — Cesar društvo do sedaj ni vzmoglo ob brezbriznosti sovrstnic, temu pomagajte ve s čilimi močmi do uspeha. Odbor, dasi raztresen po vsi kronovini, je skrbel leto za letom, da nudi svojim članom duševnega užitka — a pobrigal se je tudi pri vsaki priliki za izboljšanje njih gmotnega stanja. Predavanja v zborovanjih — večinoma dvakrat v letu — kažejo, da se je odbor vestno trudil ugoditi težnjam svojih članov po nadaljni izobrazbi. Predavalo se je:

„O ženskih ročnih delih“ — poročali Vita Zupančičeva in J. Miklavčičeva. „Samostojnost slovenske učiteljice“, poročala M. Mlakarjeva. „Naše težnje“ — † Vikt. Praprotnikova. „O prostoročnem risanju“ — A. Sič, mestni učitelj višje dekl. šole. „Delo učiteljice za ljudsko prosveto“ — Ema Žerjavova. „Kako delujeta mati in učiteljica vzajemno za narodovo blaginjo?“ — Jerica Zemljanova. „Česa je naši organizaciji še potreba?“ — Vita Zupančičeva. „Učiteljica in narodna zavest“ — Vita Zupančičeva. „Vseavstrijski shod učiteljic na Dunaju.“ — Janja Miklavčičeva. „Šolske zamude“ — predavanje za roditelje na kmetih — Ema Žerjavova. „Organizacija hrvaških učiteljic“ — Vita Zupančičeva. „Sebi v pomoč.“ — (Ustanovitev zdravilišča za učiteljice na jugu) — J. Miklavčičeva. „Gospodinjki tečaj na Dunaju“ — Vita Zupančičeva itd. itd. — Uzor-žena in učiteljica prerano-pokojna † Olga Kobauova in sedanja mestna učiteljica M. Mehletova sta nam podali velezanimivi učni sliki, prva: Potovanje od Postojne do Vipave — druga: „Krt“ po biološki metodi.

Poleg tega se je stavilo predlogov in nasvetov, ki so nekateri že postali meso in kri, drugi čakajo rešitve. — Ko je šlo za izboljšanje gmotnega stanja, odbor ni držal križem rok; ramo ob ramo je stal v vrstah kolegov, ki so dvignili svoj glas zoper sramotno nizke plače. Do vplivnih oseb je odposlalo društvo deputacije v ta namen. Poleg vsega se je posvetovalo, kako samemu sebi odpomoči: 1. z zdraviliščem na jugu, 2. z brezplačno ali vsaj ceno oskrbo v bolnici.

Racionalno razpolaganje z denarnimi prispevki je omogočilo, da je društvo postalo član „Učit. tiskovnega društva“, z dvema deležema pa član „Hranilnice in posojilnice učit. konvikta“.

Nekaj spominov iz prve dobe našega „Tovariša“.

(Nekako od l. 1867.—1875.)

Bil sem v prvem tečaju preparandije v Ljubljani — takrat namreč l. 1867., sta bila še samo 2 letnika — ko me tovariš Lavrič doma iz Krašnje, umrl kot učitelj v Gradcu (na potovanju v Dalmacijo) opozori na „Tovariša“, „Novice“ in „Zg. Da-

nico“, edine slovenske liste, ki so takrat v Ljubljani izhajali. Takoj sem se naročil na „Tovariša“ in si že takrat ali malo kasneje omislil vse prejšnje letnike, od katerih še zdaj nekatere hranim.

Še preden sem dovršil l. 1868. — to leto je bil že prvi shod kranjskega učiteljstva v Ljubljani v mestni dvorani, kjer sem bil kot učiteljski pripravnik tudi jaz navzoč — učiteljišče, sem spisal dopis v „Tovariša“, na kar sem bil kaj ponosen. Leto potem sem že daljše spise v njem priobčil, kar je bilo kaj po volji uredniku Andreju Praprotniku, ki je bil z mano in menda z vsakim tovarišem jako prijazen, dobrohoten in odkritosrčen. Še nisem bil aktiven učitelj, ko sem pristopil kot ud k takratnemu prvemu Kranjskemu (deželnemu), pozneje Slovenskemu učiteljskemu društvu, in blagi Praprotnik mi je z veseljem izročil pristopnico, kjer mi je dal naslov: „nastopni učitelj“.

Andrej Praprotnik je bil naš prvak, naš voditelj, zvezda slovenskega učiteljstva. Vedno je pisal, vedno se posve-toval s svojimi tovariši. Šola, narod, knjige — to je bil njegov ideal; kolegialnost mu je bila čez vse. Z veseljem se je oklenil nove dobe v šolstvu, ki je bila nastopila v tisti dobi (l. 1868—1873.). Ni pa nevhvaležno ali zaničljivo hrbta obrnil stari dobi, dobi konkordata, ker se je bil izsolal že prej in ker je deloval že prej in ker so tudi moške konkordatske dobe nekaj delovali, ko so bili n. pr. že pred novo dobo ti šolniki-duhovniški ustanovili „Vdovsko učiteljsko društvo“ v Ljubljani, za katero je tudi on skrbel, kolikor mu je le čas dopuščal. Naprežen pa je bil jako, zakaj deloval je tudi pri drugih listih, pisal knjige, učil v šoli; bil je pozneje šolski voditelj, imel mnogobrojno rodovino itd. Pridružila sta se mu bila pa kmalu Matej Močnik in Ivan Tomšič v javnem delovanju za blagor šole in domovine.

To je bil triumvirat slovenskih šolnikov v Ljubljani v tisti dobi.

To je bila vrla deteljica. Niso bili do pičice enakih nazorov, toda edini v gorki ljubezni do šole, do učiteljstva, do naroda. Nobeden ni bil ekstremen. — Ne, ni res! Močnik je bil to. On je bil sicer blaga duša, ponižen, učen, skromen, darežljiv do sirot in beračev. (Nekoč je hotel dobro obutev podariti beraču in slabo obdržati zase, ako ne bi mu bil po naključju navzoči prijatelj Stegnar tega zabranil.) V politiskem oziru je pa imel ta izvrstni učitelj v teoriji (v praksi slab, ker ni imel discipline v šoli) to načelo za najboljše, da bi morala cerkev z duhovniki v šoli ukazovati in šolstvo ter učiteljstvo voditi.*)

Zato ni odobral, da je bil l. 1868. padel konkordat, t. j. pogodba s cerkvijo, zaradi katere je imela v Avstriji duhovščina pravico, da je vodila šolstvo v imenu države. Ker je pa imel Matej Močnik vzlic temu sto in sto lepih lastnosti, sta ga imela Praprotnik in Tomšič rada; radi smo ga imeli pravzaprav vsi in spoštovali smo ga vsi učitelji, četudi mu je bilo proti koncu njegovega plodonosnega življenja kakšno „katoliško“ društvo bolj pri srcu nego učiteljsko. Sicer je pa mož to deloval iz prepričanja, ne iz dobičarije.

Poleg teh treh vrlih šolnikov, mojih dobrih prijateljev, je stopil v delokrog „Tovarišev“ in takratnega javnega učiteljskega delovanja kot, recimo: „der vierte im Bunde“ — Srečko Stegnar, ki je bil do leta 1872. v Idriji, odkoder se je v tem letu preselil v Ljubljano na Grad kot učitelj v kaznilnici. V Idriji sva bila osnovala društvo „Šola“ (zdaj „Narodna šola“), ki se je bilo z njim vred v Ljubljano preselilo. Ti štirje in jaz smo poleg drugih pridno sodelovali v „Učit. Tov.“, v kateri list sem pisal takrat in še pozneje res veliko, ne da bi se hvalil. Saj je izšlo iz mojega peresa poleg didaktiško-pedagoških spisov mnogo člankov, v katerih sem hvalil takrat nove, zdaj že stare šolske zakone in jih branil osobito proti napadom nanje od strani duhovščine slovenske, ki sem jo sicer jako čislal in ki bi jo bil rad prepričal, da bodo šolski zakoni koristili Slovincem, ako se bodo pravično izvrševali.

Krepko sem n. pr. branil v „Tovarišu“ in menda tudi v „Narodu“ šolske zakone zoper napade v knjižici „Stara in nova šola“, ki jo je bil spisal mlad štajerski duhovnik, pozneje velik slovenski patrijot (baje dr. Gregorec, sedaj kanonik v Novi cerkvi pri Celju).

Delovali smo krepko za šolo, za narod, za šolski napredek; delovali zoper nemškutarijo, zoper „Laib. Schulzeitung“ in „Krain. Lehrerverein“ in njegove „Zweigvereine“, kar se je bilo vse v l. 1873. v življenju obudilo — za nemški most do Adrije!

Delovali pa nismo zoper duhovščino, četudi je bila prilika dana, ko se je začelo gibanje med Mladoslavenci in Staroslavenci, od katerih so bili prvi zagovorniki šolskih zakonov, drugi pa njih nasprotniki.

*) Duhovnike in cerkev in službo božjo je tako čislal, da je enkrat kot šolski nadzornik v kamniškem okraju ministriral pri maši.

Od takratnih deželnih šolskih nadzorikov je bil slovenski duhovnik dr. Jarc precej hladen nasproti „Tovarišu“*) njegov naslednik Pirkar mu je bil pa kot velik nemškutar celo sovražen. Seveda; zakaj pod njegovo protekcijo se je bila hudo nemškutarska „Schulzeitung“ ustanovila.

Urednik „Tovariša“, Praprotnik, še ni bil takrat stalen šolski voditelj pri Sv. Jakobu v Ljubljani, morebiti še stalen učitelj ni bil. Zato se je bil zbal Pirkarja in nemškega deželnega predsednika grofa Auersperga. Zato je odložil (1873) za nekaj časa uredništvo „Tovariša“ in ga izročil požrtvovalnemu Močniku, ki se kot samec ni bal za svojo kožo ter urejeval list v strogo narodnem, ali še bolj strogo v duhovniškem smislu.***) Praprotnik se tudi ni upal voditi še dalje „Slovenskega učiteljskega društva“ in prevzel je predsedništvo nadučitelj Govekar na Igu (pozneje v Siški), ki je bil jako značajan, srčen mož, dober šolnik, dober pisatelj in narodnjak čez vse, dasi je bil dovršil svoje dni edino le idrijsko preparandijo z enim samim tečajem.

Ivan Lapajne.

Ali ste že našemu listu pridobili novega naročnika?

Kje služimo?!

Danes je na Kranjskem že precej občutljivo pomanjkanje učiteljev. Če pojde tako naprej, bodo v desetih letih z lučjo iskali nadučiteljev za dvorazredne šole, zakaj moških je že itak malo in še od teh tišči večina v mestu, kdor se količjak čuti, upajoč boljših razmer in pa večjih dohodkov, kakor jih je dobiti na deželi. Človeku se obetajo v mestu svetli gradovi in v njih bajno, lepo življenje. A največkrat so to le varljive sanje. — Kaj hočeš, prijatelj, v mestu s tisto ubogo plačico? Vsak boljši dninar te prekosi in dohodkih, stroškov imaš pa več nego srednjeplačani uradnik! Torej — le ne preveč upati!

Veliko jih pa tišči v mestu, da bi lažje šolali svoje otroke. Toda v mestu tudi v tem pogledu ni za vse. Draga obleka, drago stanovanje itd. — to so tolika bremena, da jih ob sedanjih sramotnih plačah ne zmore brez stranskih dohodkov nihče. Od upanja se pa tudi ne more živeti! — Reče se torej lahko, da je to tiščanje v mestu premalo premišljeno. Naj bi že bilo: Učitelji, ki niso pevcu ne ekonomu, naj se komercialno temeljito izobrazijo, da bodo mogli z uspehom voditi učiteljske organizacije v mestu. To bi jim kolikortoliko izboljšalo položaj. A vsi pevcu in ekonomu — posebno vrtnarji — naj bi se potezali za nadučiteljska mesta na dvorazrednicah, posebno če so te blizu železnice. Saj jim je tedaj mogoče tudi pozimi se razvedriti pri kakem koncertu ali pa v gledišču v mestu. — Nadučitelj ima po zakonu prosto stanovanje in užitek vrta. Oblačiti se mu ni treba kakor v mestu, dasi se na deželi tudi ne sme — zanemarjati. Poleg tega bodo prav kmalu prišli nadaljevalni tečaji za šoliodraslo mladino, če hočemo, da se bo naš narod sploh ohranil. Za te se bo moral učitelj sicer dobro pripravljati, a dajali mu bodo pa tudi precej priboljška. Kolikor zmognejši bo učitelj, toliko več si bo lahko priboljšal s tem poukom svoj položaj.

Dalo se bo torej ob vsem tem živeti, ko bodo še učiteljske plače vsaj nekaj učiteljskemu delu primerno izboljšane. In večkrat bo lažje živeti na deželi nego v mestu. Ako bo učitelj svoje otroke že v mestu šolal, bodo ti vsaj tako dobro ali pa še bolje oskrbljeni kakor pa doma, ker se učitelj-oče ne more Bog ve kaj ukvarjati s svojimi otroki. Učitelj se v šoli utruja toliko, da se mu po šoli doma niti ne ljubi baviti se s svojimi otroki. Učiteljevo delo torej nanese, da kaj lahko svoje otroke zanemarija. Zato mu bodo pa navadno otroci vse boljše uspevali pri tujih ljudeh. To sicer precej stane in bi se moralo tudi uvaževati. A četudi pri tujih ljudeh nekaj plačuje zanj, naj vendar pomisli, da otroci tudi doma stanejo precej. — Vse to so stvari, ki se jih ne sme podcenjevati. Kar se pa tiče življenja sploh, se bo učitelj držal v mestu kakor na deželi tega, zakar je pozvan. Pozvan je narod izobraževati ter mu s tem pomagati temelj k napredku. Vzvišen mora biti nad strankami in se zavedati, da ima nalogo vzgajati in poučevati otroke vseh staršev svojega okoliša. Zato se ne bo dejansko mešal v politične boje, a bo vselej stal na strani tistih, ki so za izobrazbo in napredek naroda.

Učitelj-pevec si v teku let ustvari na deželi zbor, ki mu bo delal čast in ve-

*) Ko me je n. pr. l. 1870/1871. v Idriji nadzoroval, kjer sem bil dve leti učitelj, sem pričakoval od njega, da me bo kaj pohvalil kot „Tov.“ sotrudnika; a tega ni storil, marveč me pokaral, ker sem v nekem spisu klečanje navedel kot disciplinarno kazen.

**) Takrat je bil „Tovariš“ torej preveč „klerikalen“, pozneje pa preveč „liberalen“, osobito takrat, ko je odložil — Slomškovo glavo.

selje na stara leta. Učitelj-ekonom bo pa z razumnimi močmi delal za gospodarski napredek svojega okoliša. Vse to je tudi nekaj vredno. Pomislimo, da se človek lažje uveljavi na deželi nego v mestu. Človek ima pa le toliko užitka od življenja kolikor se sam uveljavi v človeški družbi. Na priznanje mesta niti ni treba čakati. Da ima le priznanje svojega okoliša in pa zavest, da sadov njegovega koristnega delovanja ne more nihče utajiti. To je toliko, da človeka visoko dvigne nad vsakdanje življenje ter mu daje posebno zadovoljnost.

Kdor se torej upa v tem smislu delovati, naj ne sili v mesto. V mestu se uveljavijo le posebni talenti, na deželi pa marsikdo toliko stori, da ga čislajo mladi in stari ljudje. Le ne misliti, da kmet nič ne vidi! Kmet jako dobro vidi, a je zdaj še toliko ustrašen, da tega ne upa povedati. Ko se bo jel malo bolj prosto gibati, bo pa na ves glas povedal, kar čuti v srcu.

Zato je pa z vestnim delom vsak v svojem delokrogu primoran narodu pomagati, da se kulturno dvigne. Potem bomo pa vsi imeli prostora na svoji lepi zemlji, najsi bomo tega ali onega stanu.

Seveda ga bo imel vsak le toliko, kolikor ga bo s svojim delom za splošni blagor — zaslužil. Svet se tako suče, da bodo kdaj imeli le tisti svojo veljavo in primerno plačilo, ki bodo resnično koristili človeški družbi.

Učiteljski stan je od dne do dne bolj potreben, in učitelji, ki store svojo dolžnost, bodo imeli vsak dan več dohodkov in več ugleda. Tega ne bo ubranila nobena politika, ker politika navadno nasplošno ni prirojena dejanskim potrebam ljudstva in bo torej imela vedno manj veljave. — Kulturni narodi bodo stremili za splošno blaginjo, in tej služiti je naš poklic.

Začenjamo torej z abecedo in naštevanko, ne nehajmo pa niti z nadaljevalnimi tečaji! Naša stanovska naloga je izobrazba naroda. Zato pa — naprej za izobrazbo naroda!

Janko Žirovnik.

Nekaj o plačah istrskega učiteljstva.

V rokah so nam istrski deželni zakoni. Zato smo se namenili popisati, kakšne plače so uživali in še uživajo istrski ljudskošolski učitelji. Kake so bile plače v konkordatski dobi, na to se ne moremo ozirati, pač pa si oglejmo, kaj določa zakon z dne 30. marca 1870. § 22. tega zakona določa štiri plačilne vrste, namreč I. 1200, II. 1000, III. 800 in IV. 600 K. Poleg tega določa ta zakon petletnice z 10% najnižje plače, ki je v dotični občini ter nadučiteljem v občinah I. in II. razreda 400 K, v občinah III. 200 K in v občinah IV. 100 K opravilnine. Voditeljem enorazrednic ni določena opravilnina. Stanovanje določuje ta zakon samo voditeljem, obstoječe iz dveh sob in potrebnih postranskih prostorov, a če tega ni, stanarino v občinah I. in II. razreda 40%, v občinah III. razreda 30% in v občinah IV. vrste 20% najnižje letne plače v dotični občini. Vsi drugi učitelji, ki niso bili voditelji, niso imeli pravice ne do stanovanja in ne do stanarine.

To se je popravilo z zakonom z dne 3. novembra 1874 ter določilo le tri plačilne vrste, in sicer I. 1200, II. 1000 in III. 800 K. Učiteljem, ki niso imeli sposobnostne izkušnje, se je znižala vsaka vrsta za 200 K. Določilo se je, da se ima uvrstiti v I. vrsto $\frac{1}{10}$, v II. vrsto $\frac{4}{10}$ in v III. $\frac{5}{10}$ krajev. Po prvem 10 letju so dobili 10% njih plače kot priboljšek, a dalje do izpolnjenega 30. službenega leta petletnice po 10% njih plače. Opravilnina je bila odmerjena za vsak razred 60 K, a skupna ni smela presegati 200 K. Vsi nadučitelji so imeli pravico do stanovanja, obstoječega iz dveh sob in postranskih prostorov, ali pa do odškodnine 200 K. Drugim učiteljem je bilo priznано le primerno stanovanje ali stanarina 100 K.

Ta določila so veljala do 1888. leta. Z zakonom z dne 14. decembra tega leta so ostale neizpremenjene tri plačilne vrste, a petletnice so se odmerile s 15% plače tretje vrste, in stanarina se je določila za nadučitelje 200 K, drugim učiteljem 160 K in podučiteljem 100 K.

Do leta 1901. je uživalo istrsko ljudskošolsko učiteljstvo take dohodke. Z zakonom z dne 9. oktobra istega leta se je zvišala vsaka vrsta za 200 K; kvinkvenije so se odmerile za podučitelje vsaka s 135 K in za učitelje s 150 K. Opravilnina je bila določena s 100 K za vsak razred, a presegati ni smela 300 K za vse razrede. Stanovanje se je določilo nadučiteljem, obstoječe iz 3 sob in potrebnih postranskih prostorov, drugim učiteljem primerno stanovanje ali pa stanarina nadučiteljem 350 K, drugim učiteljem 250 K.

Ta zakon je veljal do leta 1908. Dne 5. junija t. l. je izšel zakon, ki se z njim določa I. vrsta 1920, II. 1680, III. 1440 in IV. 1200 K. Za učiteljstvo brez sposobnostne izkušnje je še V. vrsta z 960 K letne plače.

Petletnice so za definitivno učiteljstvo določene vsaka po 180 K, a za provizorno vsaka po 120 K. Opravilnina je določena 180 K za enorazrednico in dvorazrednico, 300 K za trirazrednico in štirirazrednico in 420 K za petrazrednico in šestrazrednico ter za vsak nadaljni razred 60 K; vendar nikdar ne čez 600 K. Za nadučitelje je določeno stanovanje, obstoječe iz 3 sob, kabineta in potrebnih postranskih prostorov, za drugo učiteljstvo, obstoječe iz 2 sob, kabineta in potrebnih postranskih prostorov, ali pa stanarina nadučiteljem 540 K, učiteljem 360 K in 240 K podučiteljem in provizornim učiteljem.

Učiteljice imajo vedno 80% tačasne učiteljske plače.

Kdor bi primerjal plače, določene 1870. leta, in plače 1908., bi dobil ta-le pregled:

1870.	1908.	
I. vrsta 1200 K,	I. vrsta 1920 K,	razloček 720 K
II. " 1000 "	II. " 1680 "	" 680 "
III. " 800 "	III. " 1440 "	" 640 "
IV. " 600 "	IV. " 1200 "	" 600 "

Marsikdo bi mislil, da je učiteljstvo danes precej na boljšem, a upoštevajmo to: Iz fasij duhovščine je razvidno, da je tačas veljal 1 l na debelo prodanega vina 8 h, medtem ko danes velja v istem kraju 28 h; 1 l mleka je veljal 10 do 12 h, danes velja 28 do 32 h. Enako so se sorazmerno podražile druge življenjske potrebščine. Znano je, da je takrat delal delavec za 160 K najmanj 14 ur, medtem ko zahteva tak delavec danes 4 K za 9 urno delo. Iz tega je razvidno, da tudi danes ni istrsko učiteljstvo plačano času in dragini primerno.

Deželnemu zboru ne ostane nič drugega, kakor da v kratkem zopet regulira učiteljstvu plače, tako da bodo res odgovarjale § 55. državnega šolskega zakona. Nič ne pomaga izgovor, da so se regulirale komaj pred letom, ker se je naredilo takrat le polovičarstvo. Ostreši se bo marsikaterih starih predsodkov in ostreši se bo tudi dvojne mere, t. j. razločka med mestom in deželo. Danes so na deželi življenjske potrebe ravnotako drage kakor v mestu, a v mestu so nekatere udobnosti, ki jih ni nikdar na kmetih.

Goriško učiteljstvo.

Praznujemo jubilej našega vrlega stanovskega glasila. Že petdeseto leto propagira naš „Tovariš“ ideje stanovske organizacije, ideje duševnega napredka, ideje svobode. Petdeseto leto je „Učiteljski Tovariš“ vedno isti, z istimi smotri, z istimi načeli.

Popolna kulturna tema je vladala ob njegovem rojstvu, in vse njegovo delovanje je bilo neprestan, trd boj proti tej temi.

Ljudstvo je bilo materialno, a še veliko bolj duševno usuznjeno glasoviti „mrtvi roki“. Za je gospodarila po mili volji z ljudskimi žulji, a še veliko okrutnejša in neizprosnejša je bila ta roka, ko je pritiskala k tlom ljudsko voljo, željo po svobodi.

A učitelji, naši predniki? Bili so marionete v rokah klerikalizma, bili so karikature onega stanu, ki bi moral prinašati luč prosvete, a je moral širiti temo nevednosti in suženstva.

Učitelji so bili nesvobodni, bili so mežnarji, organisti, brez potrebne izobrazbe, škandalozno plačani, brez spoštovanja in ugleda pri ljudstvu.

„Učiteljstvo je delovalo plodonosno za ljudsko prosveto složno z duhovniki!“ Pač uspešno složno delo! Še dandanes je ta „sloga“ ideal nekaterih „učiteljev“!

V naši lepi, solnčni goriški okolici so bile pred 50 leti na šolskem polju uprav obupne razmere — celih 12 šol je bilo v okraju, kjer je danes približno 100 šol.

Solstvo, ki sta ga uvedla blagopokojna cesarica Marija Terezija in njen ljudomili sin Jožef, je v oskrbi „črne garde“ postalo pastorka države; bilo je le žalosten ostanek prosvetljenega 18. stoletja. Kakor je bilo to drugod, tako tudi pri nas.

Na teh 12 šolah je poučevalo 12 učiteljev: čitanje, pisanje, računanje po zastarelih metodah, oziroma nemetodah. Če se je učenec naučil za silo čitanja in pisanja, je bil to že izreden uspeh. Seveda je bilo te dobrote deležno le 12 tero vasi; otroci v ostalih vaseh so vzrasli brez vsakega pouka. Gledali pa so pri sprejemu v šolo tudi na spol otroka; dečki so imeli prednost pred deklicami. Za te je bilo dovolj, kar so jih matere naučile. Kakšne matere so postale te deklice, si lahko vsakdo misli.

Kolika razlika med našimi tedanjimi razmerami in med Finsko, kjer so morali že v 17. stoletju znati ženini in neveste čitati in pisati, če so hoteli stopiti v zakon! Za vzgojo se ni nihče brigal, tudi učitelji ne. Še sebe niso znali vzgojiti. Da bi imeli kako stanovsko zavest, o tem ni bilo niti govora. V temi nezavednosti so taval, dokler jih ni prebudil iz tega mrtvila list, ki je začel izhajati v Ljubljani pod naslovom „Učiteljski Tovariš“.

Zmajali so z glavami tedanji mežnarji-učitelji, ker si niso mogli misliti, da so

tudi oni ljudje, ki jim pripada visoka socialna naloga med našim ljudstvom. A dolgo ni trajalo to začudenje. Naročili so si list, ga čitali in izprevideli, da se dajo vse te ideje uresničiti, da je v njih moči doseči smotre, za katerimi je stremil „Učiteljski Tovariš“. Navdušili so se za stvar, in to navdušenje je porodilo v našem okraju nov stanovski list „Sola“, ki pa je moral zaradi vednega deficita prenehati.

Tem tesneje so se zlasti mlajši oklenili „Učiteljskega Tovariša“, ki jih je vzpodbujal k vztrajnemu delu in k zavednosti, da je učiteljstvo enega okraja le majhna moč, ki ne more nikomur imponirati.

Skrbno so skrivali hrepenenje po luči v svojih srcih, zakaj črna roka je grozeče visela nad njimi.

Prišlo je leto 1869., ki je prineslo našim prednikom toli zaželjeno svobodo: opustilo se je učiteljstvo suženjskih spon — zasijala je ljudstvu nada v boljšo bodočnost.

Svobodno učiteljstvo je začelo misliti na svojo organizacijo, ki se je polagoma razpredla po celi slovenski domovini. A učitelji niso mislili le nase, tudi prosveta ljudstva jim je bila posel, ki so se ga oklenili z vso vnemo. Povsod so ustanavljali bralna in slična društva, kjer se je odraslo ljudstvo dalje izobraževalo; prirejali so veselice in predavanja ter tako zbudili v ljudstvu narodno zavest, zbudili so mu razsodnost in učili so ga umevati vsa javna vprašanja, ki se tičejo kmeta.

Navodila in tolažbo v težkih dneh so pa dobivali v svojem vrlem glasilu, ki je dajalo iniciative, nasvete in branilo učiteljstvo in njegovo delo pred raznimi napadi.

Ustanavljale so se nove šole, širile že obstoječe in vrsta narodnih in kulturnih delavcev se je množila, in z njo se je razširila kultura, moralna in materialna, po geslu idealnega voditelja goriških Slovencev, nepozabnega dr. Lavriča: Vse za omiko, svobodo in napredek!

„Narodna šola“ v Št. Rupertu pri Velikovcu na Koroškem.

Tuji navalni čedalje huje pritiskajo na nas, in naš edini up na boljšo bodočnost je naše narodno šolstvo. Na prstih ene roke lahko seštejemo šole na Koroškem, ki imajo slovenski učni jezik — vse druge so pomenčevalnice v pravem pomenu besede.

Kakor svetilnik ob morju pa stoji „Narodna šola“ v Št. Rupertu pri Velikovcu na Koroškem; ta šola je naša straža, je pa tudi hud trn našim nasprotnikom. Kaj čuda, da rujejo zoper njo, kolikor največ morejo ter store vse za sosedno nemško šolo v Velikovcu, kamor je Št. Rupert vsolan. Za nemško šolo love otroke od blizu in daleč, in po pravici je dejal neki nemški učitelj, da je nad polovica otrok nemške šole „Gast-schüler“, to so otroci, ki prihajajo iz drugih šolskih okolišev. Da je 70 odstotkov otrok, ki obiskujejo nemško šolo, slovenskih staršev, je gola istina. Otroke v nemške šole love v pravem pomenu besede. Cel roj agitatorjev leta okrog, ki s sladkimi obljubami mamijo starše in otroke. Resnica pa je tudi, da za otroke nemške šole res skrbe. O Božiču jih obdarjajo z obleko in obuvalom ter jim pozimi in deloma celo tudi poleti dajejo opoldne hrano.

„Narodna šola“ prireja sicer vsako leto božičnico ter dobivajo otroci obilne darove, vendar pa, žal, dosedaj še ni imela šolarske kuhinje, ki je res prava potreba tukaj, ker so otroci potrebni opoldne tople juhe in drugič, da more „Narodna šola“ uspešno tekrovati z nemško šolo. Mnogi otroci imajo čez hribe po eno uro in še dlje v šolo; in kako hudo je za šibkega otroka težavna hoja po ledu in snegu ter bivanje v mrzli zimi ves dan brez tople hrane. Človekoljubnost že zahteva za te siromake, da bi dobivali opoldne toplo kosilce, glasno pa tirja tukaj narodni moment, da ne pustimo slovenske dece lačne v mrzli zimi ter jo tako prepuščamo nevarnosti, da odide v nemško šolo, kjer deci sicer polnijo želodček, a ji rujejo zato ljubezen do rodne slovenske zemlje in materinega jezika ter jo napolnjujejo še z mržnjo do vsega, kar je slovenskega.

Z novim letom 1910. otvori tudi „Narodna šola“ v Št. Rupertu toli potrebno šolarsko kuhinjo. Ker pa nima potrebnih sredstev, se obračamo do slovenske javnosti za prispevke.

Slovenke, Slovenci, o novem letu se spominjajte s kakim darom edine „Narodne šole“ na Koroškem. — „Tožni Gorotan!“ vzdihujemo; a rešiti more koroške Slovence le narodno delo.

Slovenke, Slovenci, storite kaj za uboge stradalajoče slovenske koroške šolarje, pokžite svojo ljubezen v dejanju s tem, da pošljete kak dar — bodisi v denarju, bodisi v blagu — za šolarsko kuhinjo „Nar. šole“ v Št. Rupertu pri Velikovcu.

Stroški za šolarsko kuhinjo bodo posebno prvo leto veliki, ker se morajo nabaviti skledice, žlice i. dr. In dveinpolsto otrok ni malenkost! — Upamo, da nas korške Slovence slovenska javnost ne zapusti. Če pade Koroška, tudi Gorenjska ne bo več varna, in nemška povodenj se razlije dol do Adrije. — Apelujemo na človekoljubnost in narodno radodarnost, slovenska stradajoča deca v narodnoogroženi Koroški prosil!

Prispevki naj se pošljejo na šolsko vodstvo „Narodne šole“ v St. Rupertu pri Velikovicu na Koroškem. Vsak tudi najmanjši dar bo hvaležno sprejet ter bo izkazan v časnikih.

Priporočajte in širite naš list!

Ljudsko šolstvo in učiteljstvo v Trstu in njegovi okolici.

I. Zgodovinski obris.

Prvega učitelja, ki ga je plačevala tržaška občina, omenja kronika v letu 1328. Bil je to nekak „magister grammaticae“, ki je poučeval tržaško mladino v latinščini. Nekoliko kasneje (1342.—1365.) se omenja že nekega „rectorja scholarum“. Za tema so prišli v lepi vrsti še drugi magistri, večinoma doma iz Italije. L. 1500. se je tržaško šolstvo razširilo ter postalo dostopno tudi nižjim slojem. V tej dobi je prejemal magister letne plače 100 dukatov.

L. 1620. preide tržaško šolstvo v roke Jezuitov, ki so ustanovili šestrazredno gimnazijo, skrbeli kolikortoliko tudi za elementarni pouk ter poučevali okoličanske poljedelce kdajpakdaj v kmetijstvu, slednje bržkone v slovenskem jeziku. Poleg njih je učil od l. 1628. naprej na prošnjo nekaterih patricijev zopet od občine z letnimi 150 dukati plačani magister, in to vključno protestom Jezuitov, ki so zahtevali zase monopol mladinske odgoje.

L. 1773. pa se razpusti jezuitski red, in vlada nadomesti njegove šole v Trstu z nemško gimnazijo, ki ji je bila pridejana tudi nemška glavna normalka (1775.). Benediktinke pa ustanove nekaj let kasneje (1784.) prvo deklinško šolo v Trstu, seveda tudi nemško. Ta deklinška normalka se je kmalu razvila v večrazrednico. Nji se je l. 1854. pridružila še ženska preparandija, ki je obstajala 18 let. V tem razdobju so ustanovili tudi prvo redno ljudsko šolo v naši tržaški okolici, in sicer na Opčinah l. 1798.

Franoske okupacije niso mnogo izpremenile na tržaškem šolstvu, če izvzamemo začasno uvedbo francoščine kot šolski predmet o priliki tretje okupacije Trsta po Francozih. Ustanovile so se v tej dobi tri druge okoliške šole, in sicer na Katinari (1804.) v Barkovljah in Bazovici (1805.).

Po odhodu Francozov odpre avstrijska vlada zopet prejšnjo normalko (l. 1818.) v starem mestu ter štiri trivialke v drugih delih mesta, ki so jih pa zaprli, ko so leta 1826. ustanovili še drugo normalko v novem mestu. Sicer pa je tedaj in še pozneje cvetela v Trstu cela vrsta privatnih šol. Med slednjimi je spomina vredna še zdaj obstoječa srbska zasebna šola, ustanovljena l. 1787. ter vzdrževana od srbske cerkvene občine. Plače učiteljev tedanjih c. kr. normalnih šol v Trstu so znašale 400 letnih gold., ravnatelj šole pa je užival letno 450 gold. Šolsko nadzorstvo so preskrbovali kanoniki; šola je bila pod vplivom duhovstva. Učiteljstvo je sprejemalo svojo stanovsko odgojo v polletnih tečajih, pridodanih normalki.

Leta 1827. so ustanovili šolo v Šklednju, sedaj najmočnejšo šolo v okolici ter prvo slovensko ljudsko šolo v okolici, ki se je (l. 1902.) razširila v petrazrednico.

Leta 1842. so se pričele tržaške ljudske šole nacionalizovati, t. j. uvedli so v mestne šole italijanski učni jezik. Tedaj je bilo v mestu pet javnih ljudskih šol, ki so bile pod vodstvom katehetov. V tej dobi se uvede šolsko petje in telovadba v šole. V svrhu šolske telovadbe se je postavila leta 1846. provizorna lopa, ki se je umaknila pozneje moderni stavbi občinske telovadnice, v kateri še danes otroci mestnih ljudskih šol uživajo pouk v telovadbi. Pri tej priliki omenjam, da na okoliških šolah telovadba še danes ni učni predmet. Ljudske šole v tržaški okolici so še danes brez telovadnic. Okoliško učiteljstvo žrtvuje tuptam svoj prosti čas, da proizvaja s šolsko mladino vsaj mladinske igre.

Od leta 1849. do 1854. je sijala nada, da postane ljudska šola laična. Nada je kmalu izginila. Vendar so se v teku teh petih let tržaške trivialke razširile v triraz-

rednice, normalke pa v štirirazrednice; latinski jezik je izginil iz ljudskih šol, uvedel se je pa pouk v realijah. Učit. preparandija je postala l. 1848. enoletna, 1849. pa dveletna. Med predmeti preparandije dobimo tudi pouk v slovenščini.

V tem razdobju se ustanove tudi okoliške ljudske šole v sv. Križu (l. 1845.), v Sv. Ivanu (1854.), na Proseku (1854.) in v Rojanu (l. 1862.). Te šole, devet na številu s prejšnjimi so bile enorazrednice; učni jezik je bil slovenski.

Novi šolski zakon z dne 14. maja 1869. izpremeni tudi tržaško šolstvo temeljito. Šole se rešijo duhovskega nadzorstva in vpliva. Tržaška občina dobi v tem tudi ljudske šole v svoje roke. Ljudske šole dobe naslov: občinske ljudske šole. Tržaški magistrat stavi vse dosedanje učit. osebe v disponibiliteto in razpiše natečaj za nova imenovanja. Učiteljem se določijo plače od 550 do 700 gold., učiteljicam od 350 do 450 gold. letno.

Dne 16. septembra in 9. oktobra 1868. imenuje tržaški občinski zastop v svoji seji 74 učiteljev za ljudske šole v mestu in dne 13. oktobra 1868. pa 11 učiteljev za okoliške slovenske ljudske šole, ki jih je bilo po ustanovitvi ljudske šole v Trebčah (1868.) deset; število, ki se do danes ni izpremenilo. Novoimenovani okoliški učitelji so bili: Anton Valentič, Ed. Tavčer, Jur. Bonin, Mat. Masten, Mih. Urbančič, Jož. Toros, Ed. Mozetič, Karel Kaligar, Jak. Cenčur, Jož. Jančar, Iv. Šlunder. Ti okoliški učitelji so uživali letno plačo 450 gold. Naloženo jim je bilo, da se tekom dveh let usposobe v italijanskem jeziku kot predmetu na tržaškem učiteljišču. Tržaška preparandija se je namreč z novim šolskim zakonom izpremenila v učiteljišče. To učiteljišče je bilo leta 1875. premeščeno v Koper, njegov slovenski oddelek pa leta 1909. iz Kopra vendar enkrat v Gorico.

Leta 1875. se v področju tržaškega občinskega sveta ustanovi stalna šolska komisija. Istega leta se izdela na podlagi novega šolskega zakona. podrobni in splošni učni načrt za mestne ljudske šole, štiri leta kasneje za okoliške.

V desetletju 1870.—1880. je omeniti še sledeče uredbe: Dosedanje javne preizkušnje učencev ter njih obdarovanje in vse s tem činom združene slavnosti se opuste. Odpravi se šolnina z ljudskih šol (1871.). Odpro se peti razredi na mestnih ljudskih šolah (1875.), l. 1877. pa se razširijo te šole v osemrazrednice. Odpravi se „nedeljska“ šola v mestu. Poročenim učiteljicam se ne dovoli nadaljno službovanje (1880.). Slednji ukrep je prišel l. 1909. zopet na dnevni red v neki občinski seji, in zdi se, da se ga bo odpravilo vbodoče.

V najnovejših časih se zidajo v Trstu velikanske, moderno opremljene ljudskošolske stavbe; v okolici pa so šolska poslopja tuintam še pomanjkljiva, osobito kar se tiče notranje opreme.

Leta 1898. se ustanovi v Trstu šola za gluhoneme. Leta 1905. pa se uvede v tržaške okoliške šole zopet šolska maša vključno protestu in začasnimi opoziciji učiteljstva.

Zaradi napredujočega ljudskega šolstva se je število analfabetov v Trstu izdatno znižalo, od 34% leta 1875. do 14% leta 1900., odstotek je pa še vedno precej visok.

Sklepčno omenjamo še, da je mesto Trst z okolico še danes brez deželne šolskega zakona.

II. Sedanje stanje ljudskih šol.

V svoj proračun je stavila tržaška občina leta 1909. postavko 2,557.470 kron za pokritje stroškov, ki jih provzroča njeno šolstvo, v prvi vrsti ljudsko šolstvo. Stanje tržaškega ljudskega šolstva je bilo v letu 1908./09. sledeče:

1. V mestu imamo 16 šol, od teh je 9 samo ljudskih šol, petim ljudskim šolam so pridružene meščanske, dve meščanski sta samostojni. V vse te šole je bilo vpisanih 16.429 učencev. Poučevalo je na njih 332 učnih oseb ter 22 katehetov. 30 učiteljev in 24 učiteljic je poučevalo v meščanskih šolah, ostali v ljudskih, in sicer 127 moških in 152 ženskih učnih oseb. Ljudske šole so z malimi izjemami štiri- ali petrazredne, meščanske petrazredne. Učni jezik je italijanski, od 4. razreda naprej pa telovadba in ženska ročna dela. Šolsko leto se pričinja 16. septembra in končava pričetkom julija.

2. V okolici štejemo danes 11 ljudskih šol. Od teh je sedem izključno slovenskih, trem so pridejani italijanski oddelki, ena (ustanovljena l. 1907. v Sv. Ivanu) izključno italijanska. Po notranji organizaciji štejemo, kar se slovenskih šol, oziroma slovenskih oddelkov tiče, sedem petrazrednic, dve štirirazrednici, eno dvorazrednico; kar se pa italijanskih oddelkov ali šol tiče, dve petrazrednici in dve štirirazrednici.

Meščanskih šol ni v okolici. V te šole je bilo vpisanih 4876 učencev, 2464 deklic, 2412 dečkov, in sicer 3725 v slovenske šole, 1151 pa v italijanske. Na

vseh okoliških šolah je poučevalo 88 učnih oseb, 43 moških, 45 ženskih, od teh pridejanih slovenskim ljudskim šolam 63 (+ 3 voditelji ljudskih šol z obema oddelkoma, izprašani iz obeh učnih jezikov, ki pa so popolnoma oproščeni šolskega pouka), pridejanih italijanskim ljudskim šolam 22. Na slovenskih ljudskih šolah se od II. razreda naprej poučuje italijanščina kot predmet. Šolsko leto se pričinja in končava kakor v mestu. Ljudskim šolam v okolici so pridejani (po 6. šol. letu) takozvani nadaljevalni tečaji, ki pa večinoma le životarijo.

Mestna občina vzdržuje nekaj let sem v mestu in okolici tudi večerne šole za odrasle, osobito analfabete, toliko z italijanskim kolikor s slovenskim učnim jezikom. Vendar ti tečaji niso predobro obiskovani.

Plače ljudskošolskih učiteljev v okolici (po določbi seje občinskega sveta z dne 21. decembra 1906.), ker le ta pride v poštev, če govorimo o slovenskih ljudskih šolah, znašajo: učitelji (oziroma voditelji)

I. plač. razreda	2350 K	letne plače
II. " "	2000 " "	" "
III. " "	1600 " "	" "

podučitelji, že usposobljeni, 1200 K, ne še usposobljeni 1000 K, učiteljice:

I. plač. razreda	1900 K	letne plače
II. " "	1650 " "	" "
III. " "	1350 " "	" "

podučiteljice od 800 do 1000 K.

Stanarina za učitelje I. in II. plačilnega razreda v spodnji okolici letnih 700 K, onih III. plač. razreda 600 K. Za učiteljice v spodnji okolici znaša stanarina v I. in II. plačilnem razredu 560 K; v III. plačilnem razredu 480 K. V gorenji okolici znaša stanarina za učitelje vseh treh razredov 450 K; za učiteljice 400 K. Stanarina se vsteje v pokojnino. Učitelji (učiteljice) spodnje okolice so glede plač popolnoma ekviparirani z ljudskošolskimi učitelji (učiteljicami) v mestu. Petletnine, šest na številu, se računajo učiteljem v mestu in okolici od dneva izkušnje usposobljenosti in znašajo po 200 K ena; za učiteljice 150 K. Službena doba traja 35 let, delegaciji pa je dano prosto vsteti v ta leta tudi službeni čas pred usposobljenostnim izpitom. Dve tretjini vseh učiteljev in učiteljic uživa lahko plačo II. razreda, plačo I. razreda uživajo učitelji (učiteljice), ki so dovršili 20. službeno leto, vračunljivo za pokojnino. Opravilna doklada v okolici znaša od 140 letnih kron do 240 kron.

S to regulacijo učiteljskih plač je postalo tržaško učiteljstvo gmočno bolj neodvisno kot je bilo kdaj.

III. Socialno stališče slov. učiteljstva.

„Od občine imenovani učitelji (slov.) so se izpreobrnilo le prehitro v nevarne agitatorje. Oni so začeli osvojevalno politiko, ki bi imela s podporo vladnih uradnikov ogroziti položaj italijanskega prebivalstva“, je izjavil dne 1. decembra 1900. tržaški poslanec dr. Pitacco v dunajski zbornici. Tej izjavi, oziroma temu priznanju slovenskemu tržaškemu učiteljstvu nekoliko komentarija.

Po hudem trpljenju, po težkih bojih si je slovensko učiteljstvo tu ob Adriji slednjič vendarle priborilo svobodo mišljenja in dejanja. Iz onega učiteljstva, ki nekoč često ni maralo, oziroma ni smelo govoriti svojo slovensko materinščino po hodnikih slovenskih šol, so se izlevili neustrašeni borilci za napredek in pravo svojega stanu, svojega naroda, najubožnejšega med vsemi. Pridobilo si je to učiteljstvo z železno značajnostjo in z resnim, moškim delom pod najneugodnejšimi razmerami splošen ugled pri svojcih, a deloma tudi pri sodeželanah italijanske narodnosti. In člani tega naroda, direktni predstojniki tržaškega učiteljstva, postopajo danes, dobro umevajoč duh in tok časa, vse drugače, rekel bi kavalirski s svojim slovenskim učiteljstvom, ki ljubi tržaško zemljo in svoje ljudstvo, vzraslo v senci starodavne hebebarde. Če kdo kdaj danes napada slovensko učiteljstvo v Trstu, so to za grmom se skrivajoči predstavitelji najnovejše „cvetke“ slovenske tržaške politike — slovenski krščanski socialci! — Všeč jim pač ni svoboda mišljenja tržaškega slovenskega učiteljstva, svoboda, ki nam jo jamči zakon in tradicija našega slavnega mesta. Kakšen ugled pa uživa tržaško slovensko učiteljstvo med svojim ljudstvom, so nam pokazale slednje občinske volitve v Trstu, na katerih sta bila izvoljena kot občinska zastopnika, oziroma deželna poslanca za okolico vrla naša tovariša Josip Pertot in Stipe Ferluga. Slednji je celo od vseh izvoljenih slovenskih poslancev (12) sprejel pri volitvah največje število glasov. Učiteljstvo je dandanes v življenju tržaških Slovencev faktor, s katerim se rado računa. Intenzivno sodeluje ono skoro v vseh slovenskih društvi našega mesta in okolice, naj bodo ta društva prosvetnih, gospodarskih ali drugih stremljenj. Samostojno je pričelo slovensko tržaško učiteljstvo s prirejanjem roditeljskih sestankov; v zvezi z akad. fer. društvom „Balkan“ pa je ustanovilo akcijo za javna ljudska predavanja v

Trstu in okolici. Z lastnimi prispevki ter velikodušno podporo „Tržaške posojilnice in hranilnice“ je preskrbelo vseh deset okoliških slovenskih ljudskih šol z mladinskimi knjižnicami.

Kakor sanje se zdi to človeku, ki je še živel v prejšnjih razmerah, a vidi danes to smotreno gibanje. Osobito pa se je pospešil tempo temu gibanju od dneva sem, ko se je ustanovilo „Trž. slov. učit. društvo“, eno najmlajših v krogu naše stanovske organizacije. Italijanski učitelji so združeni v svojem trž. učit. društvu že od l. 1869. (23. marca) sem, nas pa so tlačile razmere ob tla. V zakotnih krčmah so se zbirali narodno čuteči tovariši k redkemu razvedrilu, k medsebojni vzpodbuji. Ali pred leti so se razmere izpremenile v toliko, da je bilo možno misliti na ustanovitev slov. učit. društva v Trstu. Posebno po neumornem prizadevanju tov. Ant. Germka se je ta namera tudi uresničila. Dne 6. maja 1906. je imelo slov. trž. učit. društvo svoj ustanovni shod. K temu našemu društvu je pristopila ogromna večina naših učiteljic in učiteljev v Trstu in okolici.

Res, da še čaka velika množica dela slov. trž. učiteljstvo. A led je prebit, hvala našim neomajljivim „veteranom“. Res, da ni naša pot že danes postlana z rožicami. Ali v zvestem tovarištvu stoje stari bojovníki in mladi sokoli. Čist je naš namen in plemenito naše delo v prosep našega stanu, našega šolstva, našega ljudstva. Naš prapor pa nosi napis: Svobodni sinovi svobodnega mesta! *Ferdo Plemič.*

Zahajajte samo v lokale, kjer imajo na razpolago naš list!

Vinske gorice, naša sreča in nesreča.

Bog Mojzesu: Ne ubijaj!

4. poglavitna čednost: Zmernost.

Škof Slomšek: Le pametno ga pijmo, da pamet ne zgubimo!

Lahkoživeček: Sladko vince piti to me veseli, dobre volje biti svoje žive dni — brez vse skrbi —

I.

Kolikrat te slišim, zapeljiva pesemca, ko odmevaš iz daljnih goric v tiho tih mrak! Veselo popeva tvoje sladkovabljive besede staro in mlado, ko pozabi v veselem razpoloženju na svoje in — sebe.

Ob večerni uri se vračajo trumoma z vinske gorice, moški in ženske. „In črevlji škrebļajo, ker nosijo težko“. Veselo petje in vriskanje! Marsikdo bi menil, da biva v sredi najimovitejših in najsrečnejših ljudi.

A meni se zdi ta dolga vrsta dobrovoljčkov — pogrebni izprevod, in veselo petje je v moji duši pretresljiv miserere. — Vsak dan jih vidim. Po strmi poti gredo navzdol. Vinski duhovi so jim vzeli luč spoznanja, zato ne opazijo, da so izgoreli pravo pot in mahnilli nevede v ono smer, ki nosi temen napis: „V gospodarski propad“. To ljudstvo ne zre v bodočnost, njegov pogled sega le od polnega kozarca do polnega soda. In vendar, kako krasno bi lahko živel marsikateri dolenski vinogradnik. Nebo ga je obdarilo z zlatimi goricami, pa tudi z lepimi polji in travniki ter številnimi gozdi. Ker pa obrača vso skrb, skoraj ves čas in trud vinogradu, pomanjkuje zglednega gospodarstva posebno na travnikih in v gozdu. Pašniki so zanemarjeni, zato ne prospeva živinoreja. Najboljši kmetje imajo po dve kravici, ko se n. pr. postavljajo celo gostovi v nekaterih goratih krajih Notranjske z dvema repoma, daja imajo pašo v najemu.

O kakem vzornem gozdnem gospodarstvu pri ogromni večini naših ljudi sploh ne more biti govora. Kar je debeline, se kaj rado brezmišelnost poseka in prod. Gospodarji se spomnijo svojega gozda navadno še takrat, ko je treba nabaviti ubogi živinčadi par košev nastelje in pa ko gre razvajanem pijančkom, ki se tako radi hvalijo, da le vino greje — tudi pri polnem litru mraz za nohte. Da bi kdo gozd v primernem času lepo potrebil, da bi kultiviral rast pri nas precej razširjenega hrasta, da bi poižkušal z nasadi smrekovih in drugih sadik, o tem se mu ponoči morda le sanja. In vendar je znano, da je dober zgledno urejan gozd kmetu hranilnica z najvišjo obrestno mero.

Pa kaj jih to briga! Kdo bo pa potem v petek in svetek hodil v Malkovec, kdo bo zapravljal zlati čas v Selah, Bojniku in kakor se že drugače imenujejo vinske gorice.

Da se me ne bo umelo napačno, poučarjam, da se tudi dela v naših vinogradih. Marsikatera potna kaplja je padla s čela, preden so se preuredili vinogradi. Glavna napaka je le, da se pri vsakem delu v vinogradu pije, kot bi šlo za stavo. Skoraj vsake dve uri dobi oseba gotovo pol litra, zvečer pa, kolikor ga more kdo nesti. Res da se človek razburjene krvi.

malo bolj podviza, a vztrajno to ne velja. Za zdravstveni položaj delavskih sil pa je umetno zbujevanje telesnih moči vsekako vsega obžalovanja vreden pojav.

In ali je kmet res kaj pri tem na dobičku? Pač ni težko izračunati, koliko ga stane dnevno delavec, ki zahteva krono in hrano in popije 4 do 6 litrov vina, kar je tu nekaj navadnega.

Pametni kmetje se zbirajo ob nedeljah pod lipo ali pride sosed k sosedu, da izpregovori resno besedo. Skrbni gospodarji gredo na vrt pred uljnjak, na polje in v gozd, da se vesele božjega daru. Za napredek vneti čitajo doma pošten časopis, gredo k predavanju v kmetijsko društvo, k poštenu veselici itd.

Pri nas je drugače. Na Gospodov dan po kosilu korakajo že moške v vinske gorice, mnoge žene pa pridejo za njimi po večernicah. — Ah, ta vinski hram! Tudi tu se vrše pogovori, ne duhoviti, če pretehtamo splošno vrednost besed, no, pa tudi duhoviti, seveda, če upoštevamo — vinski duh. — Danes kroži kozarček tukaj, jutri tam in nikomur ni žal, če je zmanjkalo v sodu brez potrebe tudi 50 litrov. —

In kaj delajo otroci!? Lahkomiselni starši jih puščajo same doma. Kaj se tačas vse v domači hiši godi, si lahko mislimo ali pa tudi ne. Ko sem šel v nedeljo na izprehod proti podobčini, sem začul od daleč otročje petje in kričanje. Stopim čez nekaj časa v hišo, od koder je prihajal ropot. Žalostni prizor! Okolo mize je sedelo 7 otrok v starosti od 5 do 13 let. Sešli so se iz treh hiš. Pred sabo so imeli liter hruševca, ki pa ni bil prvi. Nekateri so bili že precej vinjeni od pijače in — od cigarete. Nič kaj se niso sramovali, ko sem vstopil, bili so pač navajeni takega nedeljskopopoldanskega življenja.

Koliko škode na duši in na telesu! Kako velika nevarnost, da nepreviden otrok upepeli, ko prižiga smodčiče, z eno samo žveplenko — imetje mnogim družinam!

In, ko pridejo starši zvečer domov, se vse giblje in ziblje kakor ladje in ladjice v pristanu. Seveda, požrešnosti še ni konec. Popiti že treba še vino v steklenicah, ki so jih prinesli s seboj iz gore. — Nazadnje? — Sreča, če mine večer brez krega ali celo pretepa.

Tako se godi v večji ali manjši meri skoraj dan za dnevom, gotovo pa teden za tednom v marsikateri družini. Srednjeimovit in še primeroma zmernen posestnik mi je dejal da ga potrebuje za doma najmanj 10 hektolitrov. Če računamo naš nižji cviček po 30 h, znaša to že 300 K, kar je za kmeta, ki mora skrbno gledati na vsak vinar, ako noče v dolgove — pač precejšnja vsota. Pameten gospodar bi dobro polovico gotovo prihranil v boljše namene.

II.

Mnogi človekoljubni možje raznih narodov si prizadevajo že več let, da bi pokazali ljudstvu veliko škodljivost nezmernega uživanja alkoholnih pijač, med temi tudi nesrečni vpliv vinske kaplje. Pri nas na Slovenskem imajo protialkoholisti raznih stopenj že precejšnjo armado in tudi svoj časopis „Zlato dobo“. Žalibog, da je protialkoholno gibanje razširjeno v večji meri doslej le med posvetno in duhovsko inteligenco. Preprosto kmetiško ljudstvo ne kaže za važno stvar potrebnega zanimanja.

Mladino bo treba pridobiti; pri konservativnih stare korenine pojde pač težko. A led se prebije, če je tudi debel, treba je le moči in vztrajnosti.

Moj načrt za uspešno zaježitev alkoholove povodnji je nekako sledeči:

1. Razna društva naj skrbijo, da bodo na dnevnem redu tudi predavanja o pijanstvu in posledicah. — Predstavljajo naj se primerne igre protialkoholne tendence in deklamirajo balade, slikajoč nesrečni konec alkoholista. Pri predavanjih naj se uporablja skioptikon. Slike naj bi predstavljale n. pr. življenje pijanca in njegove družine, pokazale pa tudi izpitnega človeka v notranjosti in vnanjosti v primeru z zdravim človekom.

2. Učiteljem nudijo roditeljski sestanki lepo priliko, da povzdignejo svoj glas proti alkoholni kugi.

3. Vpliv, ki ga ima duhovnik med našim ljudstvom, je velikanski. Ni dvoma, da so mnogi gospodje v boju proti pijančevanju že doslej delovali najuspešneje. Vendar bo treba v tem oziru podvojiti delo na prižnici in v spovednici. To se pa zgodi le, ako prepode iz cerkve — politiko.

4. Točenje lastnega pridelka naj bi se sploh prepovedalo. Interesentu ne koristi taka napolkrčma, ker nima vinogradnik nazadnje v mnogih slučajih ne denarja ne blaga, kmetom v okolici pa je ta način pomnožitve gostiln le nova bližnja priložnost do popivanja.

5. Zato pa naj na solidni podlagi urejene vinarke zadruge pomagajo kmetu do boljših vinskih cen in do hitrejšega razpečavanja pridelka.

6. Pristojna oblast naj izda stroga navodila, kako je postopati orožništvu ali županstvom proti staršem, ki puščajo otroke doma brez dobrega nadzorstva.

7. Vsak občinski odbor imej poseben protialkoholni odsek. Ta naj strogo nadzoruje policijsko uro po podrejenih organih, a tudi osebnih. Pazi naj pa med drugim tudi na one občinske siromake, ki nosijo zapravljat darovani denar v gostilnice.

8. Naši poslanci naj napno vse sile, da dobimo že enkrat tolipotreben državni zakon proti — pijančevanju.

Vsak tovariš in vsaka tovarišica naj si nabavi na svojem stanovanju preprost nabiralnik in naj nanj zapiše: „Učiteljskemu konviktu“. — Vsak, kdor te obišče, naj vrže v nabiralnik 2 vinarja. Takó nabrano vsotico pošlji vsakdo koncem leta konviktovemu blagajniku v Ljubljano. Zrno do zrna ...

Delo za narod.

Petdeset let — malo v večnem teku časa in vendar kako mnogo v zgodovini malega naroda slovenskega! Domovina naša je oživila iz prejšnjega stoinstoletnega mrtvila in kakor prerajena stoji pred nami v novi lepoti in novi moči!

Nekdaj? — Slovenski ratar se ni zavedal svojih dušnih in telesnih sil, pa je potrpežljivo in vdano klonil svoj tilnik pred tujčevo pestjo in tujčevo peto. Zvijal se je pod udarci in stokal pod težo bremen, a pomagati si ni znal in si ni mogel.

In danes je ta slovenski trpin sam svoj gospodar na svoji zemlji! Svest si je svoje moči in zaveda se prirodnih bogastev, ki mu jih nudi rodna gruda.

In kdo ga je obudil k novemu življenju? Smelo rečemo, da je bil med prvimi buditelji naroda slovenski učitelj!

Ljudstvo navadno vidi le naše počitnice in naše krvavo zaslužene vinarje, a ne vidi navadno našega dela.

Naše delo? Ni lahko naše delo v šoli, ne! — Celó ne delo v tako nenormalnih šolskih razmerah in vočigled tolikim sovražnim činiteljem! Izmučen — ubit od napora prihaja učitelj iz učilnice, ne da bi zato prejemal kruha v zadostni meri zase in za svojo obitelj!

To učiteljevo delo cenijo v večji ali manjši meri le šolske oblasti, ne ve ga pa ceniti narod, ki zaradi nevednosti vidi v šolski dolžnosti navadno le težko breme.

Učitelju pa samo šolskega dela ni dovolj. On ve, da si more osvojiti ljudska srca le z drugim delom, ki ga more vršiti izven šolskega časa.

In to delo je, ki ga hočemo tu ob petdesetletnici posebe poudarjati — to je delo za narod!

Malenkostno se vidi svetu to delo, in je vendar tako veliko — tako silno! Kolikor sivih glav med učiteljstvom, tolikrat po stotero izkušenj, uspehov pa bridkih prevar v delu za narod!

Od zadnje skrite gorske vasice, kjer deluje naš sotrpín neopažen od sveta, pa do bele prestolnice slovenske, kjer delujejo bistro glave za naš narod, povsod je učitelj na svojem mestu, nikjer preziran — povsod željno pričakan, na skupno delo!

Kaj bi bile čitalnice in bralna društva po deželi brez sodelovanja učiteljevega? Saj je on največkrat duša društva, ki z njim stoji, pa tudi pade.

In pevstva društva? — Malokatero je, pri katerem bi ne bil učitelj pevovodja ali pa vsaj udeležen pri njem. Zbor Žirovnikov v Šent Vidu je vedel ceniti svojega moža in je pel o njegovem delu za narod povsod, kjer so hoteli slišati krasno narodno pesem. In zbor Rusov v Kranju? Vsak, kdor ga ima priliko slišati, zre na učitelja Rusa s ponosom!

Gasilnega društva skoraj ni, pri katerem bi ne bilo učitelja. Mnogo, mnogo se jih v tem jako odlikuje, a zaradi tesnega prostora jih ne moremo navajati imenoma. Zadostuje naj, ako omenimo izmed njih le Ksaverija Trošta, ki je duša vsemu gasilstvu in ki ga je za njegove izredne zasluge odlikoval cesar z zlatim križcem. V novejšem času deluje učiteljstvo posebno za gospodarsko osamosvoje dežele v raznih posojilnicah. Tu ima v prvi vrsti svojo veljavo ime Lapajne, a omenjati moramo še Tomana in Puncuha, ki sta na svoji občini jako delavna v posojilniškem oziru.

Kakor pridne čebele marljiv za izobrazbo naroda in gospodarski dobrobit je Likozar, ki izkuša, da povzdigne čebelarstvo v naši deželi na višjo stopnjo. Kot praktična čebelarja moramo omeniti pa še posebno Rojino in Martina Humka, ki sta znana zaradi tega vsem čebelarjem.

In koliko, koliko je še dela za narod, ki ga je učiteljstvo izvršilo v preteklih petdesetih letih skromno, tiho — ne pričakujoč pohvale, še manj pa denarnega plačila za svoje delo.

In zadnji skromni učiteljski delavec v skritem in od Boga pozabljenem gorskem kotu se nam ne vidi manjši v delu za narod, kakor tisti, čigar ime se blišči po vseh časopisih. Da, — večja je zasluga onega kakor tega!

Predaleč bi nas zavedlo, ko bi hoteli naštevati vse, kar je storil in še stori učitelj za narod!

In plačilo? — — —

Tonam kaže slučaj Žirovnikov! Mož je bil na svojem mestu, kakor jih je malo drugih: delaven na kulturnem in gospodarskem polju za prosep lepega Šent Vida, kot učitelj in vodja vzoren in nedotakljiv — moral je v prognanstvo! Našli so v jajcu las — in moral je zaslužni mož vkljub vsem pohvalnicam in priznanicam višjih šolskih oblasti in drugih korporacij proč s torišča svojih mnogoletnih uspehov v nov, oddaljen in — tuj mu kraj, kjer naj začne graditi z novega stavbo „Dela za narod“ — ako ima še dovolj — dušnih in telesnih sil! Uklonili so mu telo — so mu li strli tudi duha? Upajmo, da ne!

Mi pa vsi: Ne klonimo duhom! Delujmo na gospodarskem in kulturnem polju za narod še v prihodnje odkrito in neustrašeno naprej kakor doslej, potem bo prihodnjih petdeset let tudi slovenski narod s ponosom kazal na učitelja kot — na svojega največjega dobrotnika!

Pogumno naprej!

Siva glava se skloni, roke se tresejo, oči slabe, moči začno pešati, in v človeškem življenju nastopi doba miru in počitka; ves trud in napor, boj, ki je pritiskal človeka ob tla, polagoma preneha; razburkano valovje se pomiri, in sinja morska gladina se smeje v opojnih in mehkih solčnih žarkih! Petdeset let — pol stoletja! Lepa, čestitljiva doba, redke jubileje v slovenski žurnalistiki! Ali naj nas ta svečani trenutek tudi navdaja z zadovoljnostjo storjenega dela, ali naj nas vabi k počitku, miru? Nikdar! Ta jubilej je za nas signal, vzpodbuda k novemu delu, k novemu boju.

Redki so jubileji v slovenski žurnalistiki, zato mora učiteljstvo navdajati tem večji ponos, ko se ozre nazaj na začetek in razvitek svojega glasila „Učiteljskega Tovarša“, ki je prešel mnogo faz, dokler slednjič ni povzel in napisal v svoj program onih načel, ki jih ne sme zavreči nikdar, ki mora živeti in prenehati z njimi! V moči svojih urednikov je bil nekdanj klerikalen, brezbarven, a vsekdar naroden — danes pa stoji v prvih vrstah v boju za svobodna načela, za svobodno šolo, svobodno učiteljstvo! Naši nameni so jasnočisti, naše delovanje je vedno odprta knjiga, ki lahko slednji čita iz nje, komur je na srcu blagor učiteljstva in sreča ter bodočnost naroda. Močan faktor je danes učiteljstvo, potom svoje organizacije, ki jo moramo vedno izpopolnjevati, nikdar se ne sme zaustaviti naš korak, vedno naprej — nikdar nazaj; naše oči morajo imeti pred sabo trdno pot, jasno začrtane smote! Slovensko napredno učiteljstvo je dočakalo jubilej svojega glasila v svoji močni organizaciji „Zavezi“, ki je dvignila list na današnjo stopnjo, ki je podvojila njegovo izhajanje in potrojila njegovo obliko! In v jubileju svojega glasila pozivljamo svoje tovariše, ki čutijo v sebi stanovsko zavest, ponos učiteljske časti, da se oklenejo lista, da mu postanejo zvesti sotrudniki in naročniki, da se sklenejo v trdno falango organizacij, da ustvarimo in položimo temelj mogočni stavbi, ki naj jo učkajo — ako ne mi — naši potomci!

Težke dneve, dneve muk in težav živi danes slovensko napredno učiteljstvo. Moč in vlado nad nami imajo oni, ki so preklinjali ljudskošolski zakon, kruha nam režejo oni, ki nas hočejo izstradati, ubiti naš ponos, uničiti naše dolgotrajno delo in nas kakor sestradne pse privedi na vrvice v svoj hlev! Zato mora stati učiteljstvo vedno na braniku svojih pravic, pripravljeno za najhujši boj! Kdor odloži pred bojem orožje, je strahopetec, kdor pade v boju je junak!

Velika vrsta nalog še čaka naprednega učiteljstva, a ena najvažnejših se mi zdi skrb za dober učiteljski naraščaj. Kakor polipi so začeli iztegati gotove vrste ljudje svoje prste po učiteljskih. V mladih srcih naših bodočih kolegov hočejo ubiti prepričanje, stanovsko samozavest, hočejo si vzgojiti takih mož, kakor sta onadva naša žalostna junaka — tovariša v kranjskem deželnem zboru, ki je eden njih zbežal iz zbornice, drugi pa glasoval z nasprotnimi učiteljstva, ko je šlo za učiteljske koristi! Rešimo svoj naraščaj pred predpotopno sužnostjo, vzgojimo si ga tako, da bo nadaljeval nekdanj ono delo, ki smo mi živeli in umirali v njem. V krajih učiteljskih je naloga tamošnjih učiteljskih organizacij, da si poiščejo kar najozgeja stika in najtesnejših zvez z učiteljskimi, da jih že zdaj navajajo na delo zunaj šole v korist naroda. Mladina je naša bodočnost, zato

nikdar ne pustimo, da zastupijo njih za vse dobro in plemenito dovzetna srca oni, ki so nam nastavili nož na vrat! Stopimo v drugo polstoletje skupno z mladino, vzgojimo si v nji zveste tovariše in bojovníke za učiteljske koristi!

Naš pogled splavaj v bodočnost, tja do naših smotrov, visokih in jasnih — svobodno učiteljstvo, svobodno šolstvo — vsi neodvisni od moči in maščevalnosti onih, ki so naši največji nasprotniki!

Učiteljsko gmotno vprašanje še ni rešeno, treba je še mnogo dela in boja, a trdno verujmo, da se ugodno reši tudi to vprašanje, ozdravi tudi ta rana, da pride čas naše zmage.

Slovensko napredno učiteljstvo, okleni se svojega glasila, ki ti je največji prijatelj, okleni se svojih organizacij, ki so ti največja moč!

Ti pa, „Učiteljski Tovarš“, stopi v drugo polstoletje svojega življenja z onimi načeli, ki si jih zastopal doslej, bodi svetilnik na razburkanem morju, kamor naj se ozirajo v viharju naše oči — da dosežemo varno pristanišče!

L. Jelenc.

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodonošno naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani.

registrirana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca decembra **K 253.561.95.**

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v pošt-nih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Uradne ure: Vsak četrtek od 1/2.2.—1/2.3. popoldne in vsako soboto od 6.—7. zvečer.

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

„Slovenska Šolska Matica“. Občni zbor „Slov. Šolske Matice“ se je vršil dne 28. pret. m. popoldne ob 3 uri v veliki dvorani „Mestnega doma“ ob prav obilni udeležbi članov in gostov. Otvoril ga je predsednik ravnatelj Schreiner in je pred vsem pozdravil hrvaške goste, prof. Kučer in Bazalo, slovenske profesorje in slednjič tudi Matičarje. Ravno pred 9. leti je bil prvi občni zbor. Danes je torej nekak jubilej. Ustemen je zato pogled nazaj in naprej. Naloga „Matice“ je dana v pravilih: predavanja in knjige. Predavanj je bilo precej, vendar pa še vedno premalo. To pa zato, ker jih nihče zahteval ni. Odrekel pa ni odbor nikomur. Predavanja se bodo tudi vprihodnje vršila, kolikor bo le mogoče. „Matica“ izdaja redno svoj letopis, ki obravnava dnevna vprašanja, teoretične stvari in prinaša razgled po šolskem svetu.

Knjige, ki jih „Matica“ izdaja, so bolj praktične vsebine. Izdal se je lep spominski list za učence, ki zapuščajo šolo. Ministrstvo je izrazilo priznanje delovanju „Matice“ na ta način, da kupuje nje knjige in jih priporoča v svojem uradnem listu šolam in učiteljstvu v nakupovanje. „Matica“ bo nadaljevala to, kar je začela. Začeti pa mora še nova podjetja: potrebna je realna knjiž-njica za učence; pa tudi za učitelje bi bila potrebna. Matica je izdala „Učne slike“. Treba pa je tudi pomožne knjige za učitelje, ko razlagajo berilo; treba je komentara k ljudskošolskim berilom. Potreben je etimološki slovar. Izdati bi bilo treba komentare k slovenskim pesnikom in pisateljem. Treba je izdati učila, ki jih ni drugje dobiti, ker so specifično slovenska (slovenska zgodovina, slike znamenitih Slovencev itd.). Za vsa ta podjetja pa je treba veliko denarja. Učiteljstvo je „Matico“ jako poštvalno podpiralo. „Matica“ napreduje od leta do leta. Vendar jih je še mnogo, ki niso njeni člani. Tudi te bo treba še pridobiti zanj.

Po tem predsedniškem nagovoru je predaval prof. dr. Ilašič o narečju in knjižnem jeziku v ljudski šoli. Oboje, knjižni jezik in narečje, pride v ljudski šoli v upošte-v. Ko otroci vstopijo v šolo, govore le narečje; to je njihov individualni jezik. S tem je torej treba računati. V knjigah pa čitajo knjižni jezik. V šoli ima teoretično knjižni jezik edino veljavo, faktično pa prihaja na razne načine narečje do veljave, ki mu ne gre. Vprašanje je, kakšno je razmerje med narečjem in knjižnim jezikom. Narečje je individualni jezik; ne gre ga zatirati; narečje ni nič pregrešnega ali slabega. Ne gre tu niti za vprašanje, ali je narečje nekaj pravi-lega ali nepravilnega; pri naravnih po-javih po tem ne vprašujemo, če se postavi-mo na stališče stvari same. Le če se po-stavimo na stališče knjižnega jezika, se nam narečje kaže kot nekaj nepravilnega. Narečje naj bi bilo izhodišče, knjižni jezik pa svrha. Mogoče je, je dopustno in je potrebno do-seči knjižni jezik, ki ni identičen z narečjem. Zglede imamo drugod in tudi doma, da se človek more do dobra naučiti jeziku, ki ni njegovo lastno narečje. V Nemčiji je struja,

ki hoče knjižni jezik popolnoma izgnati iz šol, zahteva, da se varuje individualnost otrok, ki se kaže v njih narečju. To je posledica Rousseauovega nauka, da je priroda sveta, da je vse dobro, kar je prišlo iz rok božjih. Toda priroda je nepopolna, treba jo je dovrševati in izpopolnjevati. In slednjič je knjižni jezik važno prometno sredstvo, običilo. Mora biti vsem umljiv. Mladina naj se uri, učeč se dobrega knjižnega jezika. Nam Slovanom manjka koncentracije sil; treba je pozabiti vsak lokalizem, vsi morajo biti eno. Narečje je sicer izhodišče, poznati ga mora učitelj, govoriti pa bi moral vedno in povsod le v knjižnem jeziku. Knjižni jezik in narečje si nista nasprotnika, temveč sta v priateljskem medsebojnem razmerju.

Lepo predavanje prof. dr. Ilišča je bilo sprejeto z dolgotrajnim ploskanjem.

Tajniško poročilo je podal tajnik Fr. Gabršek. Večinoma je o delovanju „Matic“ že vse povedal predsednik v svojem nagovoru. „Matica“ je izdala v preteklem triletnem 14 knjig v 35.000 izvodih. Naznanja, da se „Matičarjem“ tudi prejšnje letne izdaje oddajajo za 4 K, posamezne knjige pa za polovično ceno. Podpor je „Matica“ našla v prvi vrsti pri članih, pa tudi razne posojilnice in hranilnice so se je spominjale z darovi. Članov je bilo 1907. l. 1527, leta 1908. 1560 in leta 1909. 1622. „Matica“ je v ožji zvezi s „Hrv. ped. knjiž. zborom“ v Zagrebu, in sicer na ta način, da dobivajo člani tega društva „Matične“ knjige za polovično letnino, t. j. za 2 K, „Matičarji“ pa hrvaške za 1 K letno. Predavali so prof. Bezjak, Ilišč, Bežek in nadzornik Finžger.

Blagajnik Senekovič naznanja, da je dne 24. decembra 1909 bilo v blagajni čistega 5784 K. Med dohodki so pred vsem obresti glavnice in članarina.

Pregledniki so našli vse v redu, in zato se na predlog ravnatelja Macherja računajo odobro.

Glede nagrad in proračuna se bo odbor ravnal po dosedanjem merilu.

Pri volitvah so bili z vzklicem izvoljeni: predsednikom zopet Schreiner, odborniki za Kranjsko: dr. Bezjak, Dimnik, Gabršek in Krulec; za Štajersko: Družovič in dr. Pivko in za Primorsko: dr. Bežek in Finžger; namestniki so dr. Ilišč, Mešiček in Apih, pregledovalci računov pa Kecelj, Svetina in Macher.

Predsednik Schreiner k sklepu opozarja na potovanje kot na važno izobraževalno sredstvo in predlaga, naj tudi „Matica“ v tem oziru kaj stori. Predlog je bil sprejet in izvolil se je takoj pripravljajni odbor, v katerem so Gärtner, dr. Tomišek in Wider ter gđc. Mehletova. Zlet se priredi prihodnje glavne počitnice v Krakov na slovanski učiteljski kongres. Predsednik je nato zaključil zborovanje.

Delegacija „Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“ je zborovala dne 28. pret. mes. opoldne v „Narodnem domu“ v Ljubljani, da izvoli drugega prvega tajnika, ker se je dosednji tajnik odpovedal. Za prvega tajnika je bil soglasno izvoljen tovariš Fran Gärtner, učitelj v Ljubljani. Naj posveti vse svoje moči napredku naše „Zaveze“.

Obrambni odsek „Zaveze“ se je na delegacijskem zborovanju dne 28. pret. mes. pomnožil na 7 članov in si izbral tudi svojega pravnega zastopnika. — Vsak organizovan član „Zaveze“ naj pošilja odslej ves material, ki se tiče kratenja njegovih pravic, žaljenja njegove časti itd., obrambnemu odseku potom uredništva našega lista.

Jubilejska samopomoč. Koncem oktobra 1909. je umrl član tovariš Matija Arko. Dedičem sem izplačal pripadajoči znesek. Članom sem razposlal položnice in prosim, da se obenem plača tudi letnina za 1910. Tudi dolg sem na položnicah označil. Naj se pač ne pozabi onih 10 h za poštno stroške.

Ig, dne 3. januarja 1910.

Fr. Ks. Trošt,
t. č. predsednik.

Društvo slovenskih učiteljic je zborovalo dne 29. pret. mes. na dekliški osemrazrednici pri Sv. Jakobu v Ljubljani ob jako lepi udeležbi članic. Navzočih je bilo tudi nekaj tovarišev.

Predsednica tov. Katinka Drollova otvori zborovanje, pozdravlja članice in goste ter naprosi prof. Zupančiča iz Gorice, da predava o zrakoplovstvu.

Predavatelj je obrazložil zgodovino zrakoplovstva kakor tudi ono letalnih strojev. Podrobno in natančno ter poljudno je obrazložil predavatelj letalno teorijo. Predavatelj je žel za svoja izvajanja zaslužen pohvalo.

Potem je govorila tov. Jerica Zemljanova o gospodinjstvu, poudarjajoč, da se pri nas vse premalo stori za pouk v imenovanem predmetu. Drugod se stori mnogo več. Žensko društvo „Vesna“ v Brnu vzgoji do 2000 učenk na leto. V Belgiji so leta 1891. ustanovili prvo gospodinjstvo šolo. Zdaj imajo v Belgiji že do 245 gospodinjstvih šol, ki vzgoje letno do 9000 učenk. Učiteljice morajo posvetiti pozornost vzgoji o gospodinjstvu. Nato govori o svojih izkušnjah v gospodinjstvem dunaj-

skem seminarju. Razmere so naravnost škandalozne. Obednica in kuhinja sta brez oken in brez ventilacije. Nemci so slovanske obiskovalke tečaja prezirali in psovali s slavische Bande, slavische Bagage. Kranjska gostilničarska zadruga je najela za pouk v gospodinjstvu Nemko, kakor da ni izučenihi slovenskih učiteljic. Pomagati moramo učiteljice, da dobe gospodinje pravo izobrazbo. Pred vsem moramo postati učiteljice same dobre in praktične gospodinje. Priporočam, naj „Društvo slovenskih učiteljic“ omogoči učiteljicam praktičen 4tedenski tečaj v gospodinjstvu. Predlaga resolucijo, po kateri naj bi se v tečaju poučevalo o praktičnem kuhanju, o gospodinjstvu, o gospodinjstvem knjigovodstvu itd. Predavateljici so zborovalke živahno pritrdjevale.

Podpredsednica Vita Zupančičeva stavlja dodatni predlog, da, ako hočejo merodajni faktorji izdatno podpirati to stremljenje, oziroma praktično potrebo našega ljudstva, naj skrbje za to, da bo mogla učiteljica, pridobivši si v teh tečajih potrebno znanost, tudi praktično se v nji uriti s tem, da preskrbe učiteljicam primerno stanovanje s kuhinjo. Nedostatek potrebne in primerne hrane v mnogih manjših krajih izpodkoplje čestokrat mladi učiteljici rahlo zdravje za vedno. Pri šolskih stavnah naj torej c. kr. deželni šolski svet pritiska na c. kr. okr. šolske svete, da ne odjenjajo od zahteve, da imej v šoli vse učiteljstvo primerno stanovanje.

Tov. Ema Žerjavova pripominja, da je skrajni čas, da se po mestnih in deželnih občinah skrbje za ustanovitev gospodinjstvih tečajev in v to nam je neobhodno potrebno praktično usposobljenih učiteljic, ki nam jih ima preskrbeti baš prej omenjeni 4tedenski gospodinjstvi tečaj za učiteljice. Obiskovalki dunajske gospodinske šole, tov. Zemljanova in A. Golobova, bi gotovo drage volje prevzeli ta pouk. Na to se je razvila še živahna debata o potrebnem prostoru in kuhinjski opravi, pri čemer se je nasvetovala ljudska kuhinja — šolska kuhinja v šentjakobski šoli in drugod. Najbolj nam je ugajal navet tovariša Jelenca, da naj izkušamo pridobiti kuhinjo „Domovine“, ker je le-ta v počitnicah popolnoma prosta. Predsednica zahvali prof. Zupančiča in tov. Zemljanovo za predavanje ter zaključil zborovanje. Po zborovanju je imel odbor društveno sejo.

Društvo za zgradbo Učiteljskega konvikta je zborovalo dne 28. pret. mes. ob 9. uri dopoldne v „Narodnem domu“ v Ljubljani. Društveno imetje znaša sedaj 78.132.87 K in se je od lanskega leta pomnožilo za 10.089.84 K. — Sprejet je predlog tov. Grmka o domačih nabiralnikih, ki govorimo o njih na drugem mestu. Natančnejše poročilo objavimo pozneje.

Kranjsko.

Deželno slovensko učit. društvo je zborovalo dne 28. pret. mes. v ljubljanskem „Narodnem domu“ ob lepi udeležbi. Predsednik tov. Režek je v svojem izbornem otvorilnem nagovoru čestital „Učit. Tov.“ k njegovim 50letnici. Občni zbor je izrekel zahvalo tov. Ganglu, ki se je v deželnem zboru tako odločno zavzel za pravično regulacijo bednega gmotnega stanja kranjskega učiteljstva. Daljše poročilo priobčimo pozneje.

Vdovsko učit. društvo pozivlja vse kranjsko učiteljstvo, naj pristopa k društvu. Društvenike pa prosi, naj pošiljajo članarino po poštinih položnicah, ker se s tem prihranijo društvu nepotrebni poštni izdatki in je tudi blagajnikovo delo olajšano.

Štajersko.

Učiteljsko društvo za mariborsko okolico ima svoje glavno zborovanje v četrtek, dne 13. januarja 1910, ob 10. dopoldan. Vzpored:

1. Volitev novega odbora.
2. Zapisnik z dne 5. novembra 1909.
3. Poročilo o delovanju društva v minulem letu.
4. Poročilo blagajničarja.
5. Ob 11. uri predavanje o praktični uporabi Henrik Družovičeve pesmarice. Pesmarica naj se prinese k podavanju.
6. Predlogi, nasveti in druge zadeve.

Ob pol 10. odborova seja. Vršila se bo tudi pevska vaja.

K polnoštevilni udeležbi vabi odbor.

Socialni odsek „Zveze slovenskih štajerskih učiteljev in učiteljic v Celju“ naznanja, da opazka na položnicah „Liste naročijte sami, oziroma reklamujte, odsek samo plača“, kar se tiče naročevanja listov, odpade, ker bo odsek sam naročil liste; reklamovati mora pač vsak posameznik. Novi naročniki naj v prihodnje pripišejo v naročilnem listu, ali so že na list naročeni ali ne.

Učiteljsko društvo za ormoški okraj ima v četrtek, 13. januarja 1910, ob 11. dopoldne v ormoški okoliški šoli svoje glavno zborovanje po sledečem vzporedju: 1. Zapisnik zadnjega zborovanja. 2. Dopisi in družbene zadeve. 3. Tajnikovo in blagajnikovo letno poročilo. 4. Nove Družovičeve pesmarice. Poročilo tov. E. Seraj-

nika. 5. Poročilo zastopnika v okrajnem šolskem svetu. 6. Volitev novega odbora. 7. Slučajnosti. Eno uro pred zborovanjem je odborova seja na istem prostoru.

Odbor.

Učiteljsko društvo za celjski okraj je zborovalo 8. decembra 1909 v Celju. Vkljub pičlemu številu navzočih tovarišev in tovarišic je bilo zborovanje jako zanimivo. Tovariš predsednik poroča po pozdravu na navzoče tovariše in tovarišice ter na gosta Bl. Jurkota iz Razborja, da je skioptik izgotovljen. Stroški zanj znašajo 111.52 K. Navzoči tovariši izrazijo željo, naj bi skioptik prejkoprej funkcioniral, v oskrbovanje ga pa naj predsednik sam prevzame in kot dober govornik in razlagatelj naj sam prireja predstave. Tov. predsednik tudi naznanja prošnjo tov. Klemenčiča, naj bi mu vsak čimprej poslal prispevek za knjigo o sadjarstvu, šolska vodstva naj bi pa kupila več izvodov te knjige v razdelitev učencem, ki stopijo iz šole.

Po prečitaniu in odobrenju zadnjega zapisnika je poročal tov. Slanc iz Petrovč o glavnem zborovanju „Lehrerbundovem“ v Gradcu z dne 11. septembra 1909. Iz njegovega poročila o seji delegacije bi omenili o uspehu izdaje šematizma. Oskrbnik „Päd. Zeitschrift“, Alojzij Holzer, je poročal, da je izdaja šematizma gmotno izvrstno uspela in vzpodbuja k opetovani izdaji. Čisti dobiček znaša 1165 K 98 v. Delegacija sklene, da se ta znesek naloži kot rezervni fond. V začetku leta 1910. se izda nov šematizem. Sestava se izroči zopet tov. Otterju in Kasperju.

O glavnem zborovanju pa je poročal sledeče: Glavnega zborovanja se je udeležilo blizu 2000 štajerskih učiteljev in učiteljic (Slovencev je bilo jako malo), ki so izvajanja govornikov s pozornostjo poslušali in z burnim odobravanjem potrdili, da sta govorila vsem iz srca. Poročevalca sta na podlagi sestavljenih tabel dokazala, da učiteljem pri tej draginji ni mogoče na noben način izhajati, dokazala sta, da ima navaden poročnik večjo plačo kakor učitelj III. plačilnega razreda po 33letnem službovanju. Drugi stanovi si pomagajo sami, obrtnik zahteva za svoje delo večje plačilo, trgovec zviša cene blagu, zdravniki in odvetniki zvišajo takse, tvorničarji in drugi delodajalci podražijo svoje izdelke.

Oficirjem, občinskim, deželnim in državnim uradnikom in duhovščini so se izdatno povišale plače, le učitelj naj živi, naj strada pri tej sramotni plači tudi še naprej. Hočejo nas potolažiti s tem, da bo svoječasno država pripomogla k povišanju naših dohodkov. Ta čas pa strada uboga učiteljska para! Godi se nam kakor ciganski kobilici, ki jo je cigan učil stradati. Čez nekaj dni je uboga stvar poginila, a cigan reče: „Ali ni škoda zanjo, ravno ko sem jo stradati naučil, pa je hudič poginil!“

Tudi nas učitelje hočejo prisiliti, da bi živeli brez jela. Seveda krepkejši in močnejši učitelji vztrajajo, a slabotne in bolehe pobira smrt, ker nimamo sredstev, da bi jim podaljšali tožno življenje.

Poročevalec tov. Kalista zahteva ob koncu svojega govora, da se učiteljem da plača, kakršno imajo državni uradniki štirih najnižjih plačilnih razredov.

Poročevalec tov. Monschein je govoril o naših pravnih zahtevah. Tudi teh ne smemo pustiti izpred oči. Vsakemu učitelju naj bo — ne samo borba za kruh, ampak tudi za izboljšanje naših pravnih razmer sveta stvar. — Kdor hoče vzgojiti značaje, mora imeti proste roke, ne sme trepetati pred vsakim škricem, ki je nasprotnega politiškega mišljenja. Govornik zahteva javno kvalifikacijo s pravico ugovora. Glede nameščanja učiteljskih mest se zavzame poročevalec za edino pravo stališče, da pridejo v prvi vrsti v poštev kvalifikacija in službena leta dotičnega prosilca. Sedaj je pri oddaji učiteljskih mest merodajna samo protekcija in politiško naziranje. — Istotako je potrebna reforma postave glede šolskega nadzorstva. Tu se mora ozirati na to, da pride v te korporacije več učiteljev-strokovnjakov.

Nadalje je poročal o željah učiteljstva glede učiteljskih stanovanj, izobrazbe učiteljstva, predrugačenja uradnih učiteljskih konferenc, poudarjal je, da se s sodelovanjem učiteljstva ustvari službena pragmatika. H koncu poudarja poročevalec velik pomen naprednega šolstva. Učiteljstvo si je vsvesti, da bodo napredni poslanci zabranili tlačenje šolstva in zagovarjali pravične zahteve učiteljstva.

Nato so govorili deželni poslanci: Einspinner, Neger, Otter, ki so vsi izrazili svoje simpatije napram učiteljstvu in šoli ter obljubili svojo pomoč. — Stavljene resolucije so bile sprejete enoglasno. — Upati je, tako je končal tov. Slanc, da se bodo vsi napredni poslanci zavzeli za naše težnje, zakaj le tedaj, ako se bodo izboljšale naše plače času in draginji primerno, smemo biti uverjeni, da prešine učiteljstvo zopet idealizem in pogum. Skrajni čas je, da izvijemo našim nasprotnikom orožje iz rok in se zopet združimo v mogočno četo, katere naskok sovražnikov ne bo ugonobil.

Po tem poročilu je predaval tov. Rajko Vrečar o svojih doživljajih na izletu v Pa-

riz jako zanimivo. Predavanje je oživel z raznimi slikami iz Pariza. Pričakujemo, da tov. Vrečar objavi ta potopis.

Prihodnje, obenem glavno zborovanje se vrši 6. januarja 1910 v Celju.

Ne zabite

„Učiteljskega konvikta!“

Srednješolski vestnik.

Občni zbor „Društva slov. profesorjev“.

Ta občni zbor se je vršil dne 28. p. m., dop. ob 10. uri v mali dvorani „Narodnega doma“ in je bil prav številno obiskan. Predsednik dr. Žmavc v svojem otvoritvenem govoru pozdravlja predvsem predsednika in tajnika društva hrv. profesorjev dr. Kučero in Bazalo, ter vse zborovalce. Delovanje društva je težavno, ker ni slovenskih šol. Zato je bilo delovanje društva predvsem osredotočeno na to, da se ustvari slovenska srednja šola. Podlaga za to so pa seveda slovenske učne knjige, ki jim je društvo tudi preteklo leto posvečalo svojo pozornost. In slednjič je treba skrbeti, da so vse stroke dobro zastopane s sposobnimi slovenskimi učnimi osebami. Odbor sam seveda bi ne mogel vsega storiti, ko bi mu ne šel na roko predvsem deželni odbor kranjski. Njemu gre za to iskrena zahvala. Prav tako pa tudi uradništvu, osobito ravnateljema Zamidi in Zbašniku, ki je kolikor mogoče pospeševalo rešitev vlog društva. Tudi njemu gre topla zahvala. Predsednik se zahvaljuje dalje tudi poslancem, tovarišem, profesorjem in časopisju. Imenom hrvaškega prof. društva govori predsednik prof. dr. Kučera. Vtretič je pozdravlja na občnem zboru slovenske profesorje. Stori to z radostnim srcem. Pozdravlja jih v imenu hrvaških profesorjev. Tajniško poročilo poda prof. dr. Ilišč, ki naznanja, da je l. 1908/9 število članov naraslo na 199. Sej je bilo 11, v odsekih je bilo vse pri starem. Avstr. centralno prof. društvo je na povabilo našega društva obljubilo prihodnji zborovati v Ljubljani. Društvo je bilo v trajni zvezi s hrvaškim in češkim profesorskim društvom. Spisovanje slovenskih učnih knjig je tudi preteklo leto veselo napredovalo. Pirčevo zgodovino je društvo samo založilo. Društvo se je tudi v minulem letu bavilo z značajem srednješolskih zavodov, predvsem z realno gimnazijo. Branilo je tudi stanovske interese članov in je zavzelo stališče proti neenakemu postopanju napram slovenskim in nemškim zavodom. Zahtevalo je dosledno, da na naših zavodih poučujejo jezikovno kvalificirani učitelji. Samo slovenske šolske knjige pa ne zadoštujejo, treba je živega življenja prinesiti v šolo; to se pa more zgoditi le, če bo slovensko profesorstvo delovalo vsestransko. Blagajnik prof. Perušek je povedal, da je bilo dohodkov 1539 K in stroškov 1339 K; imetje znaša 1110 K. Imenom preglednikov predlaga prof. Štritof, naj se izreče absolutorij.

Na predsednikov predlog se pošlje brzoglavni pozdrav novo ustanovljenemu prof. društvu v Zader.

Ker se je prof. Vajda odpovedal odborniškem mestu — premeščen je bil iz Ljubljane — se izvoli na njegovo mesto prof. Lederhas.

Prof. Vajda je podal dva predloga; utemeljuje namesto predlagatelja prof. dr. Sajovic. Prvi predlog se glasi: § 2 zadnje min. naredbe o ustanovah naj se odpravi, ustanovo naj brezpogojno izgubi vsak, kdor ponavlja razred. Drugi predlog je: šolsko leto naj se zaključi z zadnjo konferenco; izpričevala se pošljejo po pošti domov. Oba predloga sta sprejeta; postavita se na dnevni red prihodnjega zborovanja avstrijskih profesorjev.

O reformi telovadnega pouka poroča profesor Wester. Telovadba na kranjskih srednjih šolah še ni obligatna. Obiskuje jo od 13% do 95% dijakov. Razmere pa so že take, da lahko takoj postane obligatni predmet. Telovadnice so razen v Novem mestu povsod. Tudi učnih oseb je dovolj. Nobene zapreke ni, da bi v smislu min. odredbe telovadba ne postala obligaten predmet. Sprejme se tozadevna resolucija.

Dr. Cerk se peča s stanjem slovenskih suplentov. Govore naj fakta in številke. Število slovenskih suplentov se vedno veča, to pa zato, ker se definitivna mesta ne razpišejo. Na l. drž. gimnaziji v Ljubljani ima 11 suplentov 159 tedenskih ur. Na nemških srednjih šolah je razmerje profesorjev in suplentov celo 13:1, na naših v najboljšem slučaju 7:2, navadno pa 8:5. Zahtevati je treba, da je število slovenskih profesorjev v naših zavodih sorazmerno s številom slovenskih dijakov. Če se ta zahteva izvede, pridobimo 34 mest. Po temeljitem poročilu referenta se sprejme tozadevna resolucija.

Prof. Lovšič zahteva, da poučujejo na srednjih šolah in licejih le akademično izobražene učne osebe.

Sestava komisije za varovanje stanovske časti se pripusti odboru.

Prof. Kobal zahteva, naj se uvede za naše srednje šole slovensko uradovanje, naj se izdajo slovenska izpričevala in naj se izdajajo slovenski akti.

Prof. Perušek pravi, da bi bilo najbolje, če začno profesorji sami govoriti in pisati slovansko. Odgovarja se mu, da se to ne da izvesti. Po nekaterih vprašanih zaključki slednjič predsednik dr. Žmavc občni zbor.

**** Roditeljski sestanki na naših srednjih šolah.** Pišejo nam: Kolikor je znano, so doslej prirejali roditeljske sestanke na II. drž. gimnaziji v Ljubljani, na gimnaziji v Kranju in na realki v Idriji. To je vsekakor premalo. Na vsakem srednješolskem zavodu je treba pogostokrat prirejati roditeljske sestanke! V tem naj nam bodo zgled naši ljudskošolski tovariši, ki imajo neprimerno težji boj za obstanek nego mi, pa vendar posvečajo ves prosti čas za omiko naroda ter tako sklepajo čim trdnjše vezi med domom in šolo! Tako delajmo tudi mi! Potem ne bo mogel nihče trditi, da je srednješolski profesor nekaj vzvišenega, kar se mora gledati le oddaleč in s svetim strahom. Tudi mi stopimo med starše svojih učencev, da jim pokažemo s poljudno, prijazno in odkritosrečno besedo: za to smo, da vam vzgajamo in učimo mladino in jo privajamo na prava pota, ker smo njeni prijatelji in svetovalci, ne pa samo strogi klasifikatorji in bogve kako bavi-bavi! Od vas pa, starši, hočemo, da naše delo podpirate doma, da strogo držite mladino, da ne skače čez ojnice vam v jezo in skrb, sebi v pogubo. Ne razdirajte dela šole z nepreudarnimi besedami o učiteljih svojih sinov! Tako bosta tudi srednja šola in domača hiša s skupnim delom odpirala naši mladini lepše poglede v bodoče dni! Organizacijo roditeljskih sestankov pa naj prevzame „Društvo slovenskih profesorjev“. Tudi v organizaciji nam bodi zgled ljudskošolsko učiteljstvo!

**** Dijaška stanovanja.** V moralnem in telesnem oziru zdrava dijaška stanovanja so za napredek in bodočnost dijakov največjega pomena. Kakršnen dijak v šoli in na ulici — tako njegovo stanovanje, ali narobe: kakršno stanovanje tak dijak! Priporočali bi zlasti razrednikom, da bi si večkrat ogledali dijaška stanovanja in takoj odpravili vse nedostatke, ki jih tam zapazijo. V slučajih zanižnosti in nevarnosti naj se ravnatelji brez zadržka poslužujejo svoje pravice in dijaku odkažejo drugo stanovanje. Seveda ni izključena tudi kaka zamera. Ali nad zamero stoji korist mladega človeka!

**** Na delo med ljudstvo!** Napredno ljudskošolsko učiteljstvo je pred leti na zborovanju svoje „Zaveze“ v Radovljici sprejelo in odobrilo program svojega izvenskolega dela, ki je izražen v besedah: „Na delo med ljudstvo!“ — Tudi mi srednješolski profesorji storimo tako! Ne otežajmo se prosvetnemu delu med narodom, ampak stopimo med njega kot zvesti njegovi sinovi, mu kažemo pota kulturnega napredka in dvigajmo njegove duševne sile! Kolikor vem, so doslej samo naši kolegi v Idriji sistematično gojili prosvetno delo. Drugod se je malokdo oglašil, ki bi posvetil svoje sile splošni ljudski omiki. To ni prav! Ven iz samotarstva, ven med ljudstvo! To je vede in omike moralna dolžnost, da se posveča v službo onemu, ki so mu tuji nje poživljajoči, dvigajoči vrelci: Tudi nam bodi geslo: „Na delo med ljudstvo!“ Društvo slovenskih profesorjev pa naj organizuje to delo!

**** Razpisano je na drž. gimnaziji v Mariboru s početkom šolskega leta 1910/11.** mesto pravega učitelja za klasično filologijo kot glavno, nemščino pa kot postransko stroko. Prošnje do 31. januarja 1910.

**** Odlikovanje.** Imenovan je profesor na mariborskem učiteljskem Ivan Koprivnik ob prestopu v pokoj za šolskega svetnika.

**** Realno gimnazijo z laškim učnim jezikom** hočejo imeti Lahi v Gorici. Vršil se je shod, na katerem so sklenili, da se zavzamejo z vso močjo v ta namen, da bi se otvoril tak zavod že s prihodnjim šolskim letom. Plačevala naj bi Gorica in razne furlanske občine, ali iz te moke bo težko kaj kruha. Gorica je zadolžena do vratu, furlanske občine so ubožne; odkod denar? Lahi najbrže mislijo, da bi dobili deželni denar za svojo laško realno gimnazijo, ko že tako dosega vse, kar hočejo pod zvezo Gregorčiča s Pajercem. — Lahi so res skrajno nespametni. Namesto da bi zahtevali državno gimnazijo z laškim učnim jezikom ter bi dobili tudi Slovenci svojo, bi rajši vzdrževali na svoje in drugih stroške realno gimnazijo, samo da bi Slovenci nič ne dobili. Čisto napačni računi. Večkrat so se že urezali, pa se bodo še v gonji proti Slovincem.

**** Ženska gimnazija na Turškem.** Iz Carigrada poročajo, da namerava turška vlada zgraditi v malem kraju Funduki pri Carigradu turško žensko gimnazijo. Vlada je prostor za gimnazijo že kupila in se pogaja za stavbno gradivo. Gimnazija bo urejena po srednjeevropskem vzorcu.

Oklic.

Ko je pred leti „Zaveza avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“ prevzela „Učiteljskega Tovariša“ z vsem dolgom vred, je bil njen namen list povzdigniti na kolikor mogoče visoko stopnjo.

Z veseljem in ponosom moremo konstatirati, da se je „Zaveza“ ta namen popolnoma posrečil. Ob svoji petdesetletnici sme „Učiteljski Tovariš“ s ponosom zreti na velikanski svoj napredek, „Zaveza“ pa se sme veseliti svojega varovanja.

Dočim je „Učiteljski Tovariš“ popreje izhajal le dvakrat na mesec, je pod okriljem „Zaveze“ kmalu pričel izhajati mesečno trikrat in sedaj je že mnogo let tednik. A tudi oblika lista se je izpremenila. Poprej mal neznaten listič je bil pri neučiteljih popolnoma neznan, a danes! Po obliki in vsebini in po vplivu je postal naš ponos, naša nada. Resno se uvažujejo njegove besede na merodajnih mestih, sovražnikom naprednega učiteljstva pa je postal trn v peti, tako da so ga naši nasprotniki spravili na indeks, kar mu pa seveda prav nič ne škoduje, ker s tem so zanj delali dobro reklamo. Nepremagljiv in siguran je bil napredek našega glasila.

„Zaveza avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“ se ni ustrašila ne truda ne stroškov, njen edini namen je bil povzdigniti list. Vkljub znatnim žrtvam se naročnina ni zvišala, ampak je ostala leto za letom ista, dasi so tiskarski troški vedno naraščali.

Pomisli! Je treba, da vsaka številka stane sedaj 15—20 K več kakor prej, ako pa ima list prilogo, pa 90—100 K.

Jasno je torej, da „Zavezi“ takih žrtev ni mogoče več prenašati in to tembolj, ker so se tiskarski troški povišali z novim letom zopet za 8% in se bodo stavski tarifi zopet povišali. Po tehtnem premislu je vodstvo „Zaveze“ sklenilo z novim letom povišati naročnino za neznaten znesek 2 K, torej na 10 K za celo leto.

Prepričani smo, da bode vsaka cenjena tovariša in vsak dragi tovariš radevolje daroval ta neznaten znesek na oltar stanovske organizacije, saj, ako premislimo, ta povišek ne bo na dan niti cel vinar znašal. Res je, da nam brezsrčni ljudje ne privoščijo kruha in groze, da nas bodo izstradali, a ravno to naj nas vzpodbuja, da z neznatnimi žrtvami gradimo dalje svojo trdnjavo.

Naši tovariši in tovarišice so gotovo prepričani, da je naš najboljši prijatelj in zaščitnik ravno „Učiteljski Tovariš“. Zaradi tega apelujemo na Vašo stanovsko zavest, predragi sotrpini, ter Vas prosimo, da nam ostanete še nadalje naročniki. A ne samo to! Agitujte povsod kar najizdatneje za „Učiteljskega Tovariša“, bodisi da mu pridobite novih naročnikov, bodisi da nabirate zanj inserate.

Ako bi vsak učitelj nabral na leto le za deset kron inseratov, kar je pač lahko mogoče, bi bil „Učiteljski Tovariš“ plačan; naročnina, ki bi jo donasal, pa bi se lahko porabila v povečanje in izboljšanje časopisa.

Vodstvo „Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

L. Jelenc,
predsednik.

F. Gärtner,
tajnik.

Književnost in umetnost.

Žirovnikove „Narodne pesmi za šolsko mladino“ so popolnoma pošle, torej ni mogoče novim naročnikom z njimi postreči. Tovariš Žirovnik pa je priredil sedaj 3 zvezke narodnih pesmi, ki pa so v aprobaciji na naučnem ministrstvu. Kadar pride aprobacija, pojdejo pesmi takoj v tisk. Do takrat — potrpljenje.

Zvonček. Prva številka letošnjega letnika izide nekoliko pozneje, ker niso za zunanjo opremo lista novi kličiji še izdelani. Nabirajte pa novih naročnikov!

Savremenik, najodličnejši hrvaški leposlovni list, objavlja jako laskavo oceno o I. zvezku Ganglovih zbranih spisov za mladino. Oceno je napisal Davorin Trstenjak. — Omenjene knjige je še mnogo v zalogi. Kupujte jo, saj stane izvod samo 1 krono. Naročila sprejema „Učiteljska tiskarna“.

Der Schulstaat (Vorschläge zur Völkerversöhnung und Herbeiführung eines dauernden Friedens durch die Schule) je naslov knjigi, ki jo je izdal pred kratkim J. C. Barolin v založbi W. Braumüller. Dunaj-Lipsko. Knjiga obsega 286 strani ter stane broširana 4:20 K, v platno vezana 5:60 K. V knjigi podaja pisatelj najprej kratek pregled o razviku šolstva, o dobrih in slabih straneh sedanje vzgoje. Nato navaja obširne predloge, kako naj bi se šolstvo reformiralo, da bi ustrezalo praktičnim zahtevam sedanje dobe. Pisatelj si misli šolstvo organizovano tako:

1. Otroške šole, za mladino od 4. do 8. leta.
2. Deške in dekliške šole za mladino od 8. do 12. leta.
3. Srednje šole (gimnazije, realke, trgovske in poljedelske šole) za mladino od 12. do 16. leta.
4. Vseučilišča (za vsako izmed štirih srednješolskih kategorij po 4 fakultete), za mladino od 16. do 20. leta.
5. Praktično vezbanje od 20. do 24. leta.

Pisatelj priporoča, naj bi se bolj gojil pouk v ročnostih in naj bi mladina od 12. do 14. leta dobila vpogled v razna rokodelstva, da si lažje izbere primeren poklic. Veliko važnost polaga na internate.

Knjiga je zanimiva, da jo naj prouče zlasti šolniki.

Erazem Predjamski, prvo delo nadebudnega pisatelja Vitomila Jelenca, sina predsednika naše „Zaveze“ tov. L. Jelenca, se je prvič predstavil v ljubljanskem gledališču pred razprodano hišo. Obenem se je

obhajala desetletnica domačega izvrstnega igralca Hinka Nučiča, ki je dobil več daril in se ga je slavilo v nagovorih. Romantična igra na podlagi domače zgodovine je prav lepo uspela. Pisatelja so poklicali na oder. Zlasti prva tri dejanja so lepa in dokazujejo o zdravem talentu. Cestitamo sinu in očetu!

Knjige „Slovenske Matice“ so ravno kar izšle. Knjig je pet: 1. Bleiweisov zbornik, uredil dr. Jos. Tominšek. 327 strani. — 2. Prevodi iz svetovne književnosti VI. zvezek. Jevgenij Onegin. Zložil A. S. Puškin. Preložil dr. Ivan Prijatelj. — 3. Vojvodina Koroška I. zvezek. Prirodnoznanstvi, političen in kulturni opis. Spisal profesor dr. Matko Potočnik. — 4. Knezova knjižnica. XVI. zvezek obsega: Rado Murnik: Matajev Matija. Vesela novela. — Vojeslav Mole: Ob stolnici Julija Slowackega. — C. Golar: Bratje in sestre v Gospodu. Sanje poletnega jutra. — 5. Zabavna knjižnica. XXI. zvezek. Etbin Kristan: Kato Vrankovič, drama v treh dejanjih. — 6. Slovenske narodne pesmi, 13. snopič, uredil dr. K. Štrekelj. — 7. Hrvaška knjižnica. IV. zvezek. Dr. Branko Drechsler: Stanko Vraz, studija. — To je res lep književni dar za 4 K.

Vabilo na naročbo Domačega ognjišča. Slovenske starše in vzgojevalceslovenske mladine opozarjamo na izborni mesečnik „Domače ognjišče“, ki izhaja v „Učiteljski tiskarni“ v Ljubljani vsako zadnjo soboto v mesecu ter velja vse leto samo 2 kroni 50 vinarjev. „Domače ognjišče“ prinaša jako zanimive, koristne, aktualne članke o vzgoji otrok, njihovih hibah in čednostih, zlasti pa o zmotah in napakah staršev in slabih vzgojiteljev; končno prinaša dopise o delovanju učiteljstva in odgojevalateljev, povesti in zanimive drobtine iz vsega sveta. Malo imamo toli potrebnih in koristnih slovenskih časopisov, kakor je „Domače ognjišče“. Kdor ljubi mladino, kdor ve, da leži v srcih in dušah slovenskih otrok bodočnost našega naroda, tisti bo rad naročil in čital „Domače ognjišče“, ki je polno plemenitih idej in koristonosnih iniciativ! Naj bi se razširil ta lepi, blagi list v vse slovenske hiše! Naj bi ga čitali in ubogali starši, potem nam napoči lepša bodočnost.

Svoje prijatelje prosimo, naj nam ostanejo zvesti tudi v prihodnjem letu, a naj poskrbe, da se izdatno pomnoži število naših naročnikov. Vsak si prizadevaj, da nam pridobi vsaj po enega novega naročnika.

Prosimo vljudno p. i. naročnike, da nam pošljejo naročnino naprej in poravnajo tudi slučajne zastanke. Prosimo!

Naročnino, samo 2 kroni 50 vinarjev na leto, prejema upravništvo „Domačega ognjišča“ v Učiteljski tiskarni v Ljubljani, rokopisi naj se pa pošiljajo uredništvu „Domačega ognjišča“ v Ljubljani.

Delujmo z združenimi močmi tudi v novem letu za blaginjo in srečo preljube slovenske mladine!

Jakoba Alešovca zbrani spisi so pričeli pravkar izhajati, in sicer si je to nalogo postavila in jo s prvim delom tudi že izvršila „Ljudska knjižnica“, ki prinaša v svojem 9. zvezku najboljše in najobširnejše Alešovčevo delo „Kako sem se jaz likal“. I. del. Alešovec je naš edini ljudski humorist in zato je vreden, da se zopet spravi med ljudstvo, oziroma novejšemu rodu sploh šele odkrije. Alešovec humor je zdrav in resnično ljudski, dosegel ga dozdaj v tem še ni nobeden. Jezik je svež in krepak, da je tudi še danes lahko za zgled, misli jedrnat in imajo tudi zato za Slovence trajno vrednost, ker so nastale v času, ki je za naš narod bil politično in prosvetno najbolj važen. Alešovec nam slika življenje tiste dobe s humoristiške strani; Alešovec nam je v svojih šaljihv in satirskih spisih zapustil skoro najvernejšo podobo onih časov, ko smo se Slovenci pod Bleiweisom otresali nemškutarstva in začeli na vsakem polju misliti, čutiti in delati po svoje. Alešovec je domač pisatelj v najlepšem pomenu, in za slov. ljudstvo je tudi velikega vzgojnega pomena; njegovi spisi so trajen spomenik našega narodnega preporoda. Roman „Kako sem se likal“ je edini slovenski največji humoristiški roman — podoba slovenskega trpina v šaljihv skorji, ki pa hrani mnogo biserov. I. zvezek; „Kako sem se likal“ stane 1 K 20 h, vezan 2 K.

Kato Vrankovič se imenuje tridejanjska drama Etbina Kristana, ki so jo minule dni uprizorili v ljubljanskem gledališču z lepim uspehom. Drama je — zlasti v prvih dveh dejanjih — odlično delo. Izšla je v Zabavni knjižnici letošnjih knjig „Slovenske Matice“.

Esperanto. Še enkrat opozarjamo na esperantsko slovnico, ki se tiska. To je slovnica, ki jo je nameraval izdati „Slov. esp.

krožek“. Da se knjiga hitreje razpeča, smo skrčili nekoliko njen obseg in določili ceno jako nizko (1:10 K s poštnino). K 5 izvidom priložimo zbirko zanimivih pripovedk. Kdor hoče razširjati esperanto v svojem kraju, naj naroči po več izvodov, ker jih pozneje ne bo dobiti. Naročila sprejema založnik Lj. Koser, stud. iur. Juršinci pri Ptuj, Štajersko.

Kulturno delo.

+ Izobraževalni tečaji. „Ljubljansko učiteljsko društvo“ je zapričelo v soglasju z „Zvezo slovenskih izobraževalnih društev“ akcijo, da se uvedejo na ljubljanskih ljudskih šolah izobraževalni večerni tečaji za šoli odraslo mladino obojega spola. Socialni odsek „Ljubljanskega učiteljskega društva“ sestavlja pravkar urnik in učni načrt, da ga predloži merodajnemu faktorju, ki bo te izobraževalne tečaje vzdrževal in plačeval učiteljstvo. Nadzorstvo in vrhovno vodstvo bo izročeno posebnemu šolskemu kuratoriju, poučevali pa bodo ljubljanski učitelji in učiteljce ter bodo dobivali za vsako uro pouka po 4 do 5 kron. — Izobraževalni tečaji imajo dvojen namen, in sicer: 1. širiti omiko med ljudstvo; 2. podpirati gmotno ljubljansko učiteljstvo.

+ Trgovsko šolstvo. Na deželi pohajajo obrtna nadaljevalne šole poleg obrtnih vajencev tudi trgovski vajenci. V Ljubljani imajo pa trgovski vajenci svoje šole, in sicer trirazredno trgovsko gremialno nadaljevalno šolo, ki jo vzdržuje gremij ljubljanskih trgovcev. Do tekočega šolskega leta je bila ta šola združena z A. Mahrovo trgovsko šolo. Na tej šoli je bil učni jezik nemški. Ker so pa trgovski vajenci skoraj vsi slovenske narodnosti, je sklenil gremij trgovcev, da bodi učni jezik slovenski in je zaradi tega združil trgovsko gremialno nadaljevalno šolo s I. mestno deško ljudsko šolo ter poveril vodstvo nadučitelju J. Dimniku. Knjigovodstvo in korespondenco poučuje magistratni koncipist J. Volc, trgovsko in menično znanstvo dr. Gregor Žerjav, ostale predmete pa ljudski učitelji, ki imajo ure plačane tako kakor na obrtni nadaljevalni šoli. To šolo pohaja 130 vajencev. Poučuje se ob četrkih in nedeljah od 8. do 12. ure dopoldne.

+ Ljudska knjižnica v „Narodnem domu“ v Mariboru. Na občnem zboru „Slovenske Čitalnice“ je poročal dr. L. Poljanec o poslovanju ljudske knjižnice v Mariboru l. 1909. Knjižnica šteje 1099 slovenskih knjig, torej 116 več nego koncem lanskega leta in sicer 77 (+ 2) pesništva, 45 (+ 2) dramatike, 513 (+ 71) pripovednih, 248 (+ 17) poučnih in 216 (+ 24) mladinskih knjig, razen teh pa še obilo čeških in hrvaških. Čitatelji (koncem leta jih je 241) so prečitali letos 5480 knjig (lani 4675, torej tetos + 805) in sicer 360 (— 5) pesništva, 220 (+ 24) dramatike, 3606 (+ 378) pripovednih, 492 (+ 123) poučnih, 802 (+ 285) mladinskih. Zanimive so številke glede posameznih pisateljev in zbornikov. Sienkiewicz se je prečitalo 384 knjig, Jurčiča 331, Cankarja 120, „Dom in Svetov“ 177, Kersnika 188, Knezove knjižnice 121, leposlovne 67, ljudske 79, salonske 83, slovenske 165, zabavne 87, „Slovanov“ 116, dr. Tavčarja 134, Trdine 149, „Ljubljanski Zvon“ 113. Nekatere knjige so že precej obrabljene, saj jih je bilo precej že po sedemdesetkrat med ljudstvom. Dohodkov je imela Ljudska knjižnica 550 kron in toliko tudi stroškov.

Politiški pregled.

*** V gosposko zbornico** je bilo imenovanih 30 novih članov. V gosposki zbornici ne sme biti namreč več kot 170 in ne manj kot 150 članov. Ker je pa od zadnjega imenovanja pred dvema letoma mnogo članov umrlo, se je moralo število dopolniti. Imenovanih je 6 dednih in 24 dosmrtnih članov. Med prvimi so sami nemški aristokratski veleposestniki, med drugimi pa nekaj vseučiliških profesorjev, nekaj uradnikov in nekaj industrialcev. Slovenca seveda ni nobenega.

*** Naša monarhija in Srbija.** Iz Belgrada poročajo, da se te dni poda tja dr. Baerenreither, da bi posredoval za pomirjenje med obema državama. Iz istega vira poročajo, da bo trgovinska pogodba med Srbijo in Avstro-Ogrsko skoro dogotovljena.

*** Prognanstva v Sibirijo.** Glasom službene statistike so v letih 1900 do 1908 poslali v sibirsko prognanstvo iz Rusije 2,038,060 ljudi. Vrnilo se je iz Sibirije skupno 573,531 oseb.

*** Nov zistem.** Češki in nemški listi so poročali, da se bo ministrski predsednik takoj po novem letu posvetoval z dr. Šusteršičem, Krakofem, Udrzalom in dr. Hrubanom glede novega zistema, oziroma rekonstrukcije vlade. Šef nove vlade bo baje baron Bienerth sam.

*** Proti latinizaciji v istrskih cerkvah.** Iz Lanišča pišejo „Edinosti“, da je škofova

naredba glede proglašenja našega jezika v cerkvi začela dozorevati svoj sad. Posebno v naših krajih je narod strašno ogorčen ter se na vseh straneh sliši govoriti: „Dokler se ne prekliče rečena naredba, ne pojdemo več v cerkev! Kakor pri nas se ni o Božiču maševalo tudi v župnijah: Slum, Brest, Vodice in Mune. V teh krajih se ni nihče dobil, da bi zvonil in pomagal duhovniku, Na znano zapoved cerkvenih oblastnij, recte škofa Nagla, je začel na dan sv. Stefana naš župnik peti mašo v latinskem jeziku. V narodu se je znalo za rečeno naredbo že poprej, ali nihče ni mogel verjeti, da se bo kdo drznil do takega izzivanja. Ko pa je naš župnik zapel: „Gloria in excelsis“, je to delovalo, kakor da je strela udarila med narod. Vsi so začeli kar bežati iz cerkve, in župnik je ostal sam! Ker so ga pa zapustili tudi ministrantje, ni župniku preostajalo nič drugega, nego da je prekinil mašo. Ako cerkvene oblastnije ne prekličejo omenjene naredbe, je ves narod odločen, da se odtegne vsem cerkvenim obredom, dokler bo ona naredba v veljavi.

* **Druga vlada na Hrvaškem.** „Pokret“ poroča iz Budimpešte: Tukaj v najresnejših političkih krogih smatrajo premeno na banskem sedežu za gotovo dejstvo, kakor hitro nastopi druga vlada na Ogrskem. Kot najresnejši kandidat za bansko mesto se smatra grof Pejačević. Mesto hrvaškega ministra v Budimpešti se tako dolgo ne izpopolni, dokler se ne uredi razmere na Hrvaškem. A portfelj hrv. ministra dobi samo taka oseba, ki uživa zaupanje večine v hrvaškem saboru.

* **Rusija se oborožuje v Vzhodni Aziji.** Rusija na daljnem Vzhodu neprestano prestavlja svoje čete. Iz Irkutska so poslali proti Vzhodu 50.000 mož. Ruske čete štejejo sedaj na Vzhodu okolo 250.000 mož.

Jubilejski dar.

Učiteljstvo — sebi! Letos se začenja tretje in zadnje leto nabiranja jubilejskega daru za „Učiteljski konvikt“. Vabimo tovariše in tovarišice, da tudi v tem tretjem letu prispevajo po možnosti za ta dobrodelni sklad. — Doslej smo nabrali jubilejskega daru, in sicer:

v letu 1908 . . . K 3992:39

„ „ 1909 . . . „ 3323:10

Skupaj . . . K 7315:49

Danes izkazujemo: Tov. Engelbert Gangl **15 K** namesto venca na grob prijatelju A. Kleču; tov. Jakob Dimnik **10 K** namesto venca na grob svojemu sošolcu in prijatelju A. Kleču; tov. Ana Tomčeva iz Idrije **5 K**; Pedagoško društvo v Krškem, ostanek zbirke za brzojavko tov. Ganglu, **3:50 K**; tov. Alojzij in Marija Račič iz Boštanja, **5 K**; tov. Josip Reich iz Dola, **4 K**; tov. Karel Završnik iz Dupelj, **10 K**; tov. Juraj Režek iz Ljubljane **5 K**; stava Černagoj-M. Janežič **6 K**; naša Jakobina **2 K**; Julij Slapšak in Angela Trost iz Vodice **4 K**; skupaj **69 K**. Bog plati!

Letnino za učiteljski konvikt sta plačala tov. Josip Petrič iz Rudnika in tov. Karel Završnik iz Dupelj; tov. Josip Zajec in tov. Marija Kalin iz Vel. Gabra; tov. Anton Kadunc iz Tribuč pri Črnomlju. Hvala!

Obrambni vestnik.

K naši obrambi.

Kdor ne brani svoje časti, svojega stanu, svojega službenega prava in svojih interesov — vsega tega ni vreden! — Tudi učiteljstvo je zapisalo obrambo na svoj prapor, saj je le v živahnem boju živahno gibanje in življenje. Stvarno in dostojno zavračamo vse napade. To smo tudi dolžni, ker s tem bistrimo pojme in položaj med seboj in razjasnujemo javnosti svoje stališče ter ji odpiramo oči. Nema resignacija bi bila dokaz premalega interesa in bi nas pogrezala vedno bolj v mrtvo stanje. Če dosledno in stvarno zavračamo vse napade na stan in interese šole, se nas bodo naši nasprotniki bali in se ne bodo upali trositi toliko laži o nas, kakor se je to dosedaj dogajalo. Kakor smo za stvarno in dostojno strankarstvo, tako smo tudi za stvaren in dostojen boj, ker ne škoduje, temveč le koristi stvari.

Paziti je pa pri tem boju, da se ne zaide predaleč — v fanatizem. Poleg tega, nam je paziti tudi na to, da se ne vdamo samo obrambnemu delu, ker — akoprav smatramo stvaren boj in stvarno kritiko že kot odlomek pozitivnega dela — vendar postane lahko predalekosežna obramba tudi negacija pozitivnega dela. — Delo nam je treba deliti!

Da se pa omogoči taka delitev dela, nam je treba tudi organiziranega obrambnega dela, ki bo jasno črtal učiteljstvu in javnosti smer in krepko deloval v prid našim stanovskim interesom. To organizovanje je že izvedeno, ker se je v „Zavezi“ osnoval obrambni odsek, ki naj čuva mate-

rialne in moralne koristi svojih članov ter jim preskrbuje gmotno in pravno pomoč.

Naloga tega odseka v prvi vrsti je, da ima v evidenci vse naše časopisje in opozarja posamezne člane „Zaveze“ na napad tega ali onega lista, ki si ga dotični član zaradi že itak preogromnih izdatkov ne more naročiti, da se mu dopiše dopis ter stvar sam pojasni in zavrne napad. Kar se pa tiče napadov na celokupno učiteljstvo, bodo poskrbeli za odgovor člani tega odseka.

S tem je pa izveden le del našega obrambnega organiziranega dela, ki pa nam ne bi hasnil mnogo, ako bi zavračali vse napade le v svojem stanovskem glasilu. Iz taktičnih ozirov nam je potreba deliti to delo tako, da se zavračajo napadi, ki se tičejo lokalnih ali provincialnih razmer, tudi v onih listih, ki so nam prijazni, tvorijo protiutež nam nasprotnega lista in so v dotičnem kraju najbolj razširjeni. Če se nas blati v delavskem glasilu, smo dolžni, da se v sličnem listu branimo; če se nas blati v kmetijskih-ljudskih listih, se moramo braniti v onem listu, ki je med temi sloji kot protiutež najbolj razširjen; če se nas opisuje kot neprijatelje in škodljivce v mladinskih listih, smo dolžni z razkrivanjem laži in se moramo braniti v mladinskih listih; o vsem smo pa dolžni dajati tudi jasen vpogled posameznemu kolegi, da spoznamo drug drugega stališče in težnje, da spoznavamo posamezne slučaje ter se vemo sklicevati na razmere in uporabljati posamezne slučaje tudi ob raznih prilikah v prid našim stanovskim interesom — to pa storimo ob vsakem slučaju v „Obrambnem vestniku“ našega stanovskega glasila.

Toda tudi splošne socialne razmere lahko izpreminjamo v posameznih krajih potom našega stanovskega glasila in drugih glasil. Učiteljstvo ima tako lepo porazdeljene svoje člane po vsi slovenski zemlji, da imajo lahko v natančnem pregledu vse gibanje v svojem okraju. Če vsako vestno pazi na svojo postojanko in javno kritikuje kvarne čine, ki se vrše v posameznih krajih po gotovih faktorjih, bomo tudi mi imeli kmalu naravno organizacijo, kakršno ima klerikalizem, da bomo javnosti dajali jasno sliko širom naše domovine — in upoštevali nas bodo!

Naše stanovsko glasilo mora imeti v vsakem kraju svojega stalnega dopisnika, ki bo opozarjal učiteljstvo in javnost na pretečo nevarnost, ki se širi v dotičnem kraju, da se stori od strani učiteljstva in drugih za to poklicanih faktorjev primerne korake. — S tem dvignemo svoje glasilo in svoj stan!

V prvi vrsti smo dolžni poročati o gibanjih, ki značijo pretečo nevarnost šolstvu in so v posrednjem stiku z njim, a tudi druge razmere, ki se tičejo narodnosti in splošne koristi, sodijo v naše področje.

Pomen časnikarstva bo spoznavalo učiteljstvo šele tedaj, ko mu bo služilo tudi ono kot zanesljivo orožje proti našemu narodnemu in notranjemu sovražniku.

A ne samo v obrambi političkih, socialnih in narodnih razmer, temveč tudi v obrambi našega kulturnega stališča in nazoriranja obstoji naše obrambno delo.

Hočejo nas ovirati in zatirati naš vpliv tudi s tem, da pišejo in izdajajo šoli, in našemu stanu neprijazne liste med ljudstvo in mladino. To gibanje smo dolžni paralelizovati s tem, da širimo šoli, učiteljstvu in napredku prijazne liste med ljudstvo in mladino, in je vsake učiteljice in vsakega učitelja interes in moralna dolžnost, da krepki naša podjetja, širi vzgojne in mladinske liste med narodom in jih izkuša udomačiti v zadnji koči.

Nikakor nisi storil še svoje dolžnosti, če se sam naročiš na naše liste. Razširjati jih moraš med ljudstvom in mladino, ki so jim listi pravzaprav namenjeni in liste tako tem izdatneje podpreš tudi gmotno.

Če bodo tako naši listi razširjeni, jih bomo lahko izboljšali v materialnem in gmotnem oziru ter jim dajali tudi vedno lepšo obliko.

Toda ne samo učiteljstva in njega listov, temveč tudi drugih šoli in učiteljstvu prijaznih listov dolžnost bi bila, podpirati učiteljstvo v tem oziru.

A tudi naša osebna obramba se mora pospešiti in dolžni smo, da javno zagovarjamo in branimo stanovske interese in prava! — Da se pa to tembolj pospeši, je treba krepko zbuditi tudi stanovsko zavest pri lastnih kolegi, da nadziramo sebe in lastne napake tudi javno kritikujemo; s tem pokažemo svojo poštenost tudi napram sebi. — Nedostatke lahko popravimo, da ostanemo vedno krepki.

Kontrolirati je potreba, je li stori vsak tovariš svojo stanovsko dolžnost glede našega stanovskega in pedagoškega tiska.

To bi bil kratek očrt naše obrambe v materialnem in moralnem oziru.

Vendar bi ostajala ta obramba le idealna stran našega dela, ko bi ne skrbelo učiteljstvo, da se tudi gmotno in realno okrepi, v kar mu odpomorejo posamezniki in njega gospodarska organizacija. Pri našem bednem gmotnem stanju je pač žrtvovan vsak novčič, ki ga izda učiteljstvo v prid svoji organi-

zaciji. Zavest imamo, da se nam bo vse to obrestovalo. Precejšnji del teh stroškov nam pa lahko odvzemo naša gospodarska podjetja, ker njihov čisti dohodek so deloma že sedaj, deloma se bodo sčasoma uporabljali zgolj v korist in svrhe učiteljstva.

Tudi to je stvar, ki sodi k našemu obrambnemu delu, in dolžnost nam je skrbeti, da s podrobnim delom podpiramo svoja podjetja, da jih povsod priporočamo in nabiramo naročnikov, članov, odjemalcev in so-trudnikov.

„Kdor podpira nas, tega podpirajmo in priporočajmo tudi mi!“ nam bodi geslo! Iz teh in iz drugih virov črpajoč, bomo lahko dajali gmotno in po posredovanju tudi pravno pomoč svojim članom.

Morebiti reče kdo, da s temi vrsticami izdajemo svojo taktiko in nam to lahko škoduje. Povemo mu, da to ni res. Ojačimo le svojo moč, da se bo vsak posameznik zavedal svoje dolžnosti in se vedel tudi po tem ravnati. Dovolj smo močni, če je vsak mož na svojem mestu in se ne zanašamo samo drug na drugega. Vsakdo naj predvsem opravi sam, kar se mu zdi potrebno in možno opraviti!

Žrtvujmo, saj žrtvuje tudi delavstvo, ki se nahaja v sličnem položaju kakor mi, ki prodaja kapitalistu svoje moči — ono telesne, mi duševne — za pičel denar. Žrtvujmo; ne bo zaman. Drug ob drugem — prodirajmo!

* **Štajerski deželni šolski svet — sodnik v zakonskih ločitvah.** Malo čudno je to, pa je vendar resnično. Štajerski deželni šolski svet loči zakonce hitro kakor kak ameriški sodnik, toda s tem razločkom, da loči ameriški sodnik zakonce, ki nečejo več skupaj živeti, deželni šolski svet štajerski pa loči zakonce, ki se ne marajo ločiti. Tako je nedavno ločil zakon učitelja Pavla Lorbeka s tem, da ga je poslal iz celjskega okraja v brežiški, v Prevorje, ki je nekje doli ob hrvaški meji. V Prevorju ima učitelj eno samo luknjo za stanovanje, o čemer je pač poučen tudi deželni šolski svet, saj ga je tudi občina Prevorje sama opozorila na to ter prosila, da se namesti učitelja-samca. Deželni šolski svet se na to ni oziral, marveč je menda ravno zato poslal v Prevorje oženjenega učitelja, dasi je bila njegova soproga v zadnjih mesecih nosečnosti. Učitelj Lorbek se je zaradi takega nečloveškega postopanja razburil tako, da je zbolel in umrl.

* **Belapeč na Gorenjskem — prodana!** Deželni šolski svet kranjski je tako-le sestavljen: predseduje Schwarz, prisedniki so Kaltenecker kot poročevalec, Junowicz, Hubad, Levec, Belar, Černivec, dr. Tavčar kot zastopnik Ljubljane ter klerikalci Keržič, Lesar, Šusteršič, Lampe, Jaklič, Jarc. V zadnjih ljudskih šol z nemškim učnim jezikom glasujeta Belar in Levec, glede slovenskih pa Hubad in Levec. Klerikalci tvorijo sedaj vselej ravno polovico deželnega šolskega sveta. — Kadar je treba kakega naprednega učitelja disciplinirati, glasuje Kaltenecker ali dirimira Schwarz vedno za klerikalce. Tako n. pr. je proti premestitvi Žirovnika iz Št. Vida v Borovnico glasovalo ravno toliko prisednikov kakor za premostitev, Schwarz je glasoval drugače kakor oba nadzornika in odločil za discipliniranje Žirovnika. V belopeškem slučaju je bilo z ozirom na kvalifikacijo prosilcev ter na ternopredlog okrajnega šolskega sveta stališče Slovencev jako lahko. Šolniki so morali glasovati za slovenskega prosilca, in če bi S. L. S. storila svojo dolžnost, bi bil seveda imenovan. Klerikalci pa so sedeli poleg in se vzdržali glasovanja.

Na Dunaju sklepajo o lex Axmann, v Ljubljani se podoben zakon kakor pesek v oči predlaga, pri glasovanjih pa so načela in obljube pozabljene. Kvalifikacija Potokarjeva je boljša nego ona dosedanjega šulferajnskega učitelja Kraulanda. Potokar govori in piše nemški perfekt in je že svoj čas z izvrstnim uspehom učiteljeval na nemški šoli v Dragi. Kakšen krik je bil svoj čas zaradi imenovanja Belarjevega. Takrat so klerikalci rekli, da pomnože zastopnike deželnega odbora zato, da se bo odtehtalo glasovalno pravico Belarja, da ne bo mogel v narodnem oziru škodovati! Zdaj pa odloča Belarjev glas, odposlanci deželnega odbora pa — molče!

* **Gojenje denunciantstva.** Kjerkoli dobi klerikalizem kaj stika z dijaštvom, povsod se klerikalni vpliv najprej pokaže v različnih denunciacijah. Klerikalno dijaštvo denuncira sošolce in profesorje. To se godi na način, ki mora napraviti vtisk, da klerikalci kar sistematično goje denunciantstvo. Zdaj zopet poročajo, da dobiva ravnateljstvo in učno osebo ljubljanskega učiteljskega anonimna pisma denunciantskega značaja zoper učiteljsčnike in učiteljsčnice. To bo lep naraščaj, ki se že v mladosti pod klerikalnim vplivom tako vežba v vohunstvu in denunciantstvu.

Branimo svojo čast!

Učiteljski vestnik.

Boj za slovenska učiteljska.

Et meminisse juvat! Odkar je zavladalo v naši Avstriji ustavno življenje, posebno še odkar je bil potrjen novi državni šolski zakon in razglašen statut za uredbo naših učiteljskih, bijemo trd boj za edino pravo uredbo teh učilišč: za predavanjje vseh predmetov v materinem — slovenskem jeziku. Naši državni poslanci so se v prejšnjih desetletjih kaj živo zanimali za to pereče naše vprašanje, in posebno je bil poslanec dr. Vošnjak, ki si je prizadeval dognati stvar do popolnega uspeha. Že leta 1874. je stavil resolucijo v zgornjem smislu ob priliki, ko so bili nemški ustavoverci — tedanja večina — Rusinom dovolili dve preparandiji z rusinskim učnim jezikom. Takrat sicer ni bil prodlr s svojo zahtevo, pač pa pozneje leta 1880., ko se je bil podrl stari vladni zistem. Ves čas pa je svojim poslancem z isto zahtevo stalo na strani naše slovensko učiteljstvo, zbrano v našem „Slovenskem učiteljskem društvu v Ljubljani“. Že leta 1872. je naš blagopokojni tov. Ivan Tomšič na občnem zboru tega društva, ki se ga je udeležilo nad 300 učiteljev in mnogo hrvaških tovarišev (Filipovič, Fabkovič i. dr.) in kot gostje dr. J. Bleiweis, dr. Costa, dr. Jarc in mestni župan Dežman, govoril o tem velevažnem vprašanju. In ko je leta 1880. ob sprejetju zgornje resolucije bivši naučni minister baron Conrad očital dr. Vošnjaku, češ, da se pa v njegovi domovini nihče ne ogreva za tako zahtevo, je zopet na občnem zboru „Slovenskega učiteljskega društva“ o istem vprašanju razpravljal tov. Juraj Režek ob obili udeležbi učiteljstva in gostov (dr. Vošnjak, dr. Zupanc, Levec, Šuklje i. dr.) Sprejeti sta bili sledeči resoluciji:

1. Slovenski ljudski učitelji moramo imeti kakor vsi drugi narodi v našem cesarstvu učiteljske, v katerem se predavajo vsi v organizacijskem statutu, izdanem dne 26. maja 1874., št. 7114, predpisani predmeti v slovenskem jeziku. Nemški jezik je obli-gaten predmet.

2. Pri pouku iz pedagogike naj se našim pripravnikom tudi praktično kaže, katere službene spise morajo imeti in kako naj jih vodijo.

Nekoliko so se izboljšale od tedaj razmere na naših učiteljskih, toda mnogo je ostalo še pri starem, to pa tudi iz tehtnega razloga, ker se naši državni poslanci premalo brigajo za to naše pereče vprašanje. Dosegli smo pač mrvico glede gimnazij (seveda tudi nepotrebno nemško gimnazijo), a pri učiteljskih je ostalo vse pri starem. Naj te vrstice vzpodbude naše narodove zastopnike, da zastavijo ves svoj vpliv za popolno in edino pravično preuredbo naših učiteljskih, ker kakršni bodo učitelji, take bodo tudi naše ljudske šole. Torej — videant consules! Vigilantibus jura!

Krašnjavec.

Temelj bodočnosti je naraščaj!

Tudi tovarišice in tovariši učiteljsčniki slave z nami jubilej našega stanovskega glasila, ker tudi oni so del našega stanovskega organizma. Mnogo, mnogo pričakuje narod, a še več pričakujemo stanovski tovariši od vas. Z veseljem opazujemo gibanje po učiteljskih in se ga veselimo, ker vidimo, da z drugim slovenskim dijaštvom vstaja tudi učiteljsčnik in se probuja...

Učiteljsko vprašanje je danes eno onih aktualnih vprašanj, ki potrebuje temeljitega študija in bo delalo merodajnim faktorjem še dokaj preglavic, če hočejo izvesti reformo učiteljske tako, da bodo odgovarjala res vzgoji onega poklica, ki ga ima vršiti ljudskošolski učitelj.

Ne samo temeljite strokovne naobrazbe, temveč vsestranske splošne naobrazbe bi morala dajati učiteljska učiteljstvu, a v prvi vrsti bodo morali pasti oni predsodki, da se ne vzgojuje učitelja samo za vzgojevalca dobrih državljanov, temveč v prvi vrsti za vzgojevalca pravičnih ljudi in dobrih narodnjakov. Kdor ne spoštuje svoje narodnosti, ta ne bo spoštoval svojega državljanstva. Država ni zaradi same sebe, ona je zaradi narodov, ki so v nji združeni. Blagor narodov je blagor države, torej ne trpi državna avtonomija popolnoma nič, če se vzgojuje deco in ljudstvo v dobre narodnjake, če se vzgojuje učiteljstvo v narodnem duhu, če se preustroje učiteljska popolnoma v narodnem duhu.

Učiteljstvo naj javno poseže po vzgoji svojega naraščaja; javno naj biča vse nedostatke, ki se tu dogajajo; javno naj odkriva naraščaju vsa gorja! Nikakor ne bomo plašili s tem naraščaja, temveč mu bomo odkrili le svoj resnični, pravi položaj, da bo naraščaj računal že vnaprej s faktičnimi razmerami, da bo spoznal resnost položaja in se bo za to tudi vestno pripravil. To mu bo vsekakor koristilo, ne pa škodovalo pri njega poznejšem delovanju. Prebit bo led in učiteljstvo bo dobivalo trezen naraščaj z učiteljskih!

Kdo je bolj upravičen skrbeti za učiteljski naraščaj, kdo je bolj interesovan na tem vprašanju nego učiteljstvo? In to

zlasti danes, ko so naše meje vedno bolj v nevarnosti, ko se misli s šolo in učiteljstvom pahniti v propast usodo slovenstva v obmejnih deželah, v kar so nam dovolj tožni dokazi atentati na Koroškem in Štajerskem, ki so se dogodili z ozirom na učiteljstvo in šolo v zadnjem času.

Če si vzgojimo dovolj narodnega, trezno in realno mislečega, delavnega učiteljskega naraščaja, potem vkljub nasilju ne bodo padle naše meje. Učiteljstvo je glavni faktor v naših manjšinskih krajih, ker ono ima v rokah šolstvo in če je ono narodno in krepko, bo izhajal iz teh šol krepak in naroden naraščaj, in zmaga na nacionalnem polju bo naša!

Toda ne o tem, namenili smo se danes govoriti nekoliko o našem časopisju in njegaj stremeljenjih, hoteli smo pokazati, kako nujno se je potreba seznanjati z žurnalistiko in kako obširno delavno polje se vam nudi v tem oziru pri naših lastnih podjetjih.

O velikanskem pomenu dobrega časopisja, bodisi to strokovnega, vzgojnega, poučnega, zabavnega ali političkega, ne dvomi nihče, zatoj nam ni treba tega posebe poudarjati. Vse javno in zasebno življenje je napredovalo pod vplivom časopisja.

Da pa je to mogoče, je potreba spretne vodstva listom in spretnih in vestnih sotrudnikov. Predpogoj temu je pa prvič zadostna splošna naobrazba in drugič zadostna strokovna naobrazba.

Kakor nam je potreba za vsako strokovno naobrazbo vzgoje, tako nam je potreba tudi za pisateljstvo vzgoje, in sicer predvsem študija in vaje, ki nas privede do spretnosti. Potreba je pa imeti tudi jasnih smotrov pred seboj.

Dobro časopisje nam lahko nadomešča nedostanke našega šolstva, če je dobro organizovano z ozirom na vsebino in če je zadostno razširjeno. Da pa bo po vsebini odgovarjalo duhu, ki ga zahteva čas, in da bo tudi napredovalo, je potreba, da se seznanijo s časopisjem že učiteljski.

Tudi za učiteljske stališče, ki ga zavzema dr. Ilesič v svoji „Kulturi in politiki“, ko pravi: „Zato ni vesel znak, če je res, kar je citati, da namreč ni več dijaških literarnih krožkov, kjer bi se deklamovalo, pesnikovalo in pisateljstvo; temmanj vesel znak je to, ker je na drugi strani gotovo, da je mladina naša rano že jako razcepljena politično. S tem se le krepki neugodna činjenica, da je vse polno aktivnih političarjev, a malo kulturnih ljudi.“

In kdo bi se ne zavzemal tu za literarne krožke, ko nam vendar že naša slovstvena zgodovina nudi tu tako krasne primere. Kdor motri gibanje samo in izvor gibanj v našem slovstvu, ta mora priznati, da se je vršil napredek in so se vršila gibanja v literaturi povečini le zaradi vplivov zunanjih dogodkov.

Vsdrugod ima pa izvor preobrat in gibanje, ki se je vršilo v naši slovstveni zgodovini od Janežiča dalje, ker to izvira od treznih in dobro vzgojenih mož, ki so se sami vzgojevali in trezno poudarili vse korake že vnaprej, ko so sedeli še v šolskih klopih. Spoznavali so napake in potrebe, ki jih imamo Slovenci že za svojih študij, in prinesli so v svet s seboj res nekaj novih idej. Kdor podcenjuje naše „Vaje“, ta ne bo pojmlil nikdar pomena literarnih krožkov, in pač smešna postaja razvada, ki se je uko-reninila med našim dijaštvom, da se tovariša, ki se zavzema za pesništvo in pisateljstvo, zavrača s sarkazmom in da se tovariša, ki se hoče malo bolj izobraziti in malo več študirati, nazivlje „štrebarjem“ in se ga premnogokrat krivično zbada s puhlo frazo „gulež“.

Premnogokrat tiči ravno v teh zafrkacijah puhlost, neizobrazbenost in nezrelost!

Samozavest, s katero so se vzgojili ti možje, jim je dajala pač največ moči pri njih delu, a jim je priborila tudi spoštovanje pri vsem slovenskem narodu, ker ti možje, vzgojeni po iniciativi literarnega krožka, so provzročili velik preobrat v zgodovini slovenskega naroda na slovstvenem, prosvetnem, političkem in vsakem drugem polju, bili so pač najpožrtvovalnejši in najvztrajnejši delavci na braniku slovenskega naroda sploh.

Predvsem pa moramo poudarjati, da tako gibanje in zanimanje zbudi med svojimi tovariši v razredu lahko često le eden agilen in delaven tovariš. Spremljati ga mora pa vsepovsod pri njegovem koristnem delu prepričanje in načelo, ki mu opomore, da ne omaga, namreč: Kdor se hoče bojevati proti brezbriznosti, malomarnosti in nedelavnosti, mora korakati sam, ter ne sme pričakovati od nobene strani kake podpore ali vsaj opore. — Te besede naj bodo vodnik vašemu pogumu, dragi tovariši in tovarišice, zakaj premnogokrat se jih boste spominjali pozneje pri svojem delovanju in boste spoznavali njih resnico.

Kaj hoče doseči učiteljstvo s svojimi listi in kolikega pomena so ti listi za slovenski narod in učiteljstvo, o tem razpravljati se nam bi zdelo neumestno, ker se itak spoznava vse iz stremljenj posameznih listov. Da pa vrzeli listov, ki so v oskrbi učiteljstva, niso mnogoštevilne in velike, to nam znači dejstvo, da nudi učiteljstvo duševne hrane slovenskemu narodu tja od malega

šolarja do skrbne matere, ki čuva svoje malo dete in ga po nasvetih listov varuje in izkuša skrbno vzgojiti.

Učiteljstvo se lahko vzajemno samo izobrazuje in povzdiguje v znanstvenem, pedagoškem in didaktičkem oziru v svojem listu „Popotniku“. Ta ima skrbeti za povzdigo učiteljstva in z njim šolstva v vseh ozirih.

„Zvonček“, list, ki je namenjen šolo obiskujoči mladini, ima skrbeti za duševno hrano mladini ter jo tako izobrazevati ne samo v šoli, temveč jo na ta način vzgojevati tudi na domu. In kdo je bolj upravičen v tem pogledu delati nego učitelj, ki živi vsak dan med svojo mladino, ki pozna nje dušo do podrobnosti, ki ve, kaj zanima otroka, ki pozna njega vrlino in napake.

„Naša Bodočnost“ je list, namenjen šoli odrasli mladini. Vse naše delo v šoli ne bi imelo pravega uspeha, ko bi mladino zapustili ob izstopu iz šole in bi jo prepuščali samo sebi, da se morebiti v duševnem, telesnem in čustvenem oziru popolnoma zanemari. Dolžnost nam je skrbeti zanjo, da ostanemo tudi nadalje z njo v stiki in jo vzgojujemo. Vzpodbujati jo moramo k duševni, telesni in čustveni nadaljni izobrazbi. Navduševati jo moramo za čtivo, telovadbo in petje ter ji nuditi tudi sami dobrega poučnega čtiva.

„Domače ognjišče“, list, namenjen v prvi vrsti staršem in vzgojevalcem, zasleduje vzgojevalne, posebno domače vzgojevalne smotre, a daje tudi pregled po vsem znanstvenem svetu. Tu se nudi hvalečeno polje učiteljstvu, kjer lahko mnogo koristi s svojo strokovno izobrazbo. Tu se lahko daje potrebna navodila, da se iztrebi napake, ki jih zagreši naše ljudstvo, posebno kmetiško ljudstvo v higieniškem in vzgojnem oziru.

Knjige „Slovenske Šolske Matice“ nudijo učiteljstvu večja dela in ga podpirajo pri njega prosvetnem delovanju, kakortudi mu dajejo strokovnih navodil. Tu lahko vsakdo uporabi trud kakkega večjega svojega študija.

To so podjetja, s katerimi se moramo že zgodaj seznaniti, ako hočemo, da bomo uspešno pozneje pri njih sodelovali. Vsekakor lahko prinese vzpodbuja in priprava za pisateljstvo, ki bi se vršila že na učiteljsku v svrhu sodelovanja pri raznih učiteljskih listih in mladinskih spisih, pozneje obilo žlahtnega sadu. In kakor obila so polja, na katerih se moramo izobrazevati, tako obila so polja pisateljstva, in skoro težko bi bilo dobiti učitelja, ki bi se ne zanimal niti za eno stroko.

Zgodnjega zanimanja za stvar pa zahtevamo še posebe s tega stališča, ker hočemo, da se prinaša v vsa naša podjetja, tudi novega življenja, novih idej, da ne pritrjujemo in ostajamo vedno le pri starem, temveč se gibljemo z duhom časa.

Zato, tovariši in tovarišice, pošiljamo brezplačno svoje liste tudi vam, da jih spoznavate in da boste nekoč njih zvesti sodelavci in sotrudniki. A tudi knjige „Slov. Šol. Matice“, ki vam nudijo mnogo zanimivosti, so vam po znižani ceni na razpolago, zato vam jih priporočamo, da ne zamudite prilike in se ne pozabite zglasiti. (Knjige stanejo namreč za učiteljske le po 2 K.)

A še en del je, ki bi ga priporočali kot zasebno-privatni študij vsakomur, ako prav se ga smatra škodljivim, ker se ga spoznava z napačnega stališča in se ne pojmuje pravega pomena dobre strani te vzgoje. Nikakor ne pridemo s tem v nasprotje s svojim prejšnjim stališčem, ako zasebniku priporočamo tudi politički študij, ker ga s tem ne silimo v aktivni del politike, temveč ga vzpodbujamo le za teorijo. Kakor temelji vsaka praksa na teoriji, tako je tudi trezni politiki podlaga teorija, ki mora dozoreti kot čist in dober sad prej v človeku samem, nego je posegel še v praktično življenje — le ta ga lahko odvaja od fanatizma.

Tudi politički problemi so del znanstvenega polja, treba jih je le znati prav razumovati in izločiti, pa se nikakor ne greši proti vzgojnemu načelu, da se vzgojujemo za kulturne ljudi in ne za strankarske političarje.

Politika kot znanost je bila pri nas pač običajna fraza, a nje globljega pomena se ni hotelo umevati. To je ravno ona napaka, da se političkemu študiju ni dajalo pri nas nikake veljave in se ga je izločalo pri vzgoji popolnoma, ker se ga je smatralo škodljivim razvoju človeka — zatoj se ga je rajše popolnoma ogibalo.

In to je — kar nas dovaja do političke nezrelosti, do strastnega strankarstva in ne-tolerantnosti v tako mnogih ozirih.

Smo in ostanemo za političko vzgojo! Vse drugače bo motril tako vzgojen učitelj političko vrvenje svojega kraja in v vse druge meje in smeri ga bo izkušal spraviti po dobri politički vzgoji, zakaj on bo spoznaval posledice posameznega gibanja že vnaprej in bo stremil za tem, da bo izkušal približevati političko prakso dobri strani nje teorije.

Dolžnost nam je, da se zanimamo za svoje socialno stališče in da spoznavamo politička gibanja in njih vpliv, ki ga imajo

direktno ali indirektno na šolstvo in vzgojo. Zatoj smo tudi za proučevanje stremljenj, ki jih goji „Učiteljski Tovariš“ in tudi tega ne odklanjamo, ker tudi ta del pisateljstva moramo spoznavati, da ga bomo znali dovajati do zgoraj označenih načel. Da se pa omenjemo listu ne more očitati umazanosti in neverodostojnosti v vsekakem oziru, o tem imamo popolno zavest in nam je dolžnost, da ga ohranimo tako čistega tudi vnaprej.

S Celovcem, Ljubljano, Gorico in Mariborom bomo stopali naprej — sami sebe poživljajmo!

S tem pa ne zahtevamo nikakih vnanjih prevratov v vrstah učiteljstva in učiteljskega naraščaja, temveč zahtevamo in hočemo v prvi vrsti le notranjega preporeka, ker mi smo nasprotni vsakemu revolucionarnemu, nasilnemu gibanju — zahtevamo pa korenite notranje preobrazbe, evolucije v srih in mislih učiteljstva! Vse drugo nam bo navrženo!

Kranjske vesti.

—r— Nekdaj — in sedaj? Nekaj lepega je vladalo nekdanj med nami! Bila je to učiteljska kolegialiteta, učiteljska odkritosrčnost, ki je vladala v naših vrstah. Ko je učitelju duša prekipela življenje, si je poiskal tovarišev, ki jim je govoril o svojih idealih, in ko so ga trle skrbi, je zopet poiskal tovarišev, pri katerih je našel sočustva! Ko smo se shajali nekdanj, kako so nam žarele veselja oči in kako so nam vrele besede iz prsi! Nihče nitehtal besed, nihče se ni oziral na levo in desno, preden je izrazil svoje mnenje — saj je bil uverjen, da je med samimi odkritosrčnimi prijatelji! — In oblastva? Nadzorniki? Nadučitelji? Veselili so se našega edinstva, spodbujali so nas, zbirali so nas v poučna in zabavna zborovanja, kjer smo preživeli mnogo lepih ur! — In danes? — Vsak zase lažimo — s srepim pogledom, obrnjenim v tla, boječ se, da nesrečamo tovariša, ki bi nas zapeljal v pogovor, pri katerem bi zinili morda nepremišljeno besedo, ki jo ponese naš „tovariš“ gorko tja, kjer kaj izda — nam v škodo! — Prijatelj svari prijatelja pred tem in onim tovarišem — in s strahom povprašujemo: Kdo pa je še, kogar naj se ne bojim? — In oni, ki bi nas imeli v prospeh šolstva družiti, oni nas razdvajajo in — se tega vsele! — Kmalo ne bo več šole, kjer bi bili vsaj njeni ožji sodelavci edini — med katerimi ne bi bilo vohuna! Sistem je tak, ki hoče ubiti naše edinstvo in s tem naš ugled — s tem pa tudi dobro šolo! — Ubiti nam hočejo značaj! — Bo pa li to v prospeh našega naroda? Ne? Neznačaj more vzgojevati samo neznačaje! — Naj odpro oči oni, ki imajo moč in oblast, ako jim je procvit našega naroda res pri srcu!

—r— Najstarejše učiteljsko društvo je „Slovensko deželno učiteljsko društvo“ v Ljubljani, ki je dokončalo letos 41. leto svojega obstanka. Ustanovnik društva je bil pokojni Andrej Praprotnik.

—r— Konsekvence. O Božiču so zborovali v Ljubljani Sloškarji iz Ljubljane in okolice. Govorili so o izboljšanju plač ter so sklenili tudi tozadevno resolucijo. Izvolili so posebno deputacijo, ki naj gre k Šukljetu, Šusteršiču in Lampetu, da jim predloži učiteljske zahteve. O tej deputaciji bomo kdaj pozneje povedali zanimive stvari — če se nam bo zdelo potrebno. — V seji kranjskega deželnega zbora 14. oktobra m. l. pa sta zastopnika Sloškarjev, poslanca Jaklič in Ravnikar, glasovala proti Ganglovim predlogom za izboljšanje učiteljskih plač. Ali si morete misliti še večje konsekvence?!

—r— Napredek pri šolskih tiskovinah. Do l. 1907. smo imeli samo tri dvojezične tiskovine (št. 60, 64, 65), sedaj jih imamo že 13 (št. 23—32, 60, 64, 65). Čez nekaj let lahko dobimo še druge. Počasi imamo vse dvojezične in od tega je samo en korak do samonemških. Ker vemo, da se ravna tiskovine po uradnem jeziku, je čisto mogoče, da dobimo v doglednem času v kranjskem šolstvu nemški uradni jezik; ni treba biti noben črnogled. Poglejmo samo v sosednje dežele, kjer se je pred malo leti prakticiralo ravno tako in se še danes prakticira. — Slovence v dež. šol. svetu nujno prosimo, da zahtevajo takoj za slovenske šole samoslovenske tiskovine!

—r— Iz ljudskošolske službe. Učiteljica pl. Föderanspergova je premeščena iz Vevč v Brezovico, učiteljica Angela Cenčičeva iz Peči v Kamnik, učiteljica Antonija Albrechtova iz Tunjca v Mekinje, učiteljica Roza Černetova iz urušinske šole v Ljubljani v Rudnik in učiteljica Marija Jurjevičeva iz Črnega vrha nad Idrijo v Ligojno. — Učitelj Franc Fabinc je imenovan za nadučitelja v Dobravi pri Ljubljani, učitelj Josip Krauland za nadučitelja v Beli peči, učitelj Josip Svetina

za nadučitelja v Žalni. Nadučitelj Iv. Bajec v Spod. Idriji je premeščen v Št. Vid nad Ljubljano. — Učitelj Ivan Arnsšek pride iz Leskovca v Št. Peter pri Ljubljani. — Bivša provizorična učiteljica v Moravčah Evgenija Tekavčičeva je imenovana za prov. učiteljico v Zgornji Šiški. — Namesto bolnega na dopustu se nahajajočega učitelja Karla Povha je nastavljena kot supletinja v Loškem potoku izprašena učiteljska kandidatinja Viktorija Svetkova. Obbolelo učiteljico Julijo Lacknerjevo v Travi bo nadomeščal dosedanj pomožni učitelj v Zdihovem Ivan Sumperec, kot suplent v Zdihovu pa pride izprašani učiteljski kandidat Henrik vitez pl. Turčanski.

—r— Črtalnik „Idrija“. Pod tem imenom izdeluje Fran Ciniburk, knjigovez v Idriji, lično opremljen črtalnik za risarje. Črtalnik je vezan v zeleno platno in ima okvir, kamor se vklada risarski papir. Izvod stane z večjim številom listov papirja samo 1 K 50 h. Ta črtalnik je c. kr. dež. šolski svet v Ljubljani priporočil učiteljem in učencem srednjih šol. Ne rabijo ga samo na realki v Idriji, ampak tudi že v Gorici, kar je najboljša priporočila. Poleg risalnika izdeluje Ciniburk tudi risarski okvir „Idrija“, ki prekaša po praktičnosti druge slične izdelke. Izvod stane 2 K 50 h. Opozarjamo na inserat!

—r— Josip Traven, ki ga večkrat omenjamo v današnji številki, je bil rojen dne 27. marca 1839. l. na Klancu pri Kranju, umrl pa je dne 30. marca 1906. l. v Ljubljani. Dež. slov. učit. društvo mu je postavilo na grob kamen z napisom:

Kar blagega je v duši bilo
in kar je bila tvoja last,
vse nam srce je naklonilo,
da stanu bo v pomoč in čast.
V vek tvoje ime bo slovelo,
kot vzor kreposti v nas živel.

—r— Iz seje c. kr. okr. šol. sveta v Radovljici, ki se je vršila dne 9. decembra 1909: C. kr. okr. glavar kot predsednik naznani, kar se je rešilo ex praesidio. — O nadaljnjih točkah poročamo sledeče: Sestavilo, oziroma odobrilo se je poročilo o pomaknjenju učnih oseb v višje plačilne razrede. — Sestavilo se ternopredlogi za izpraznjenja mesta v Kropi, Ovišah in na Koroški Beli. — Pri tej priliki omenjamo, da je za vsa tri mesta en moški prosilec — dovolj „dobro“ znamenje, da bo kmalu pomanjkanje učiteljev. — Odobre se računani c. kr. okraj. šol. sveta za l. 1909., kakor se tudi sprejme proračun za l. 1910. Pri tej priliki je predlagal c. kr. okr. glavar predlog, ki smo ga obširneje omenili v 51. številki. — Sprejme se predlog o otvoritvi vzporednice na štirirazredni ljudski šoli v Koroški Beli kakor tudi predlog o otvoritvi dveh vzporednic na Jesenicah. — C. kr. okr. šolski svet se izreče za ustanovitev osemrazrednice na Jesenicah. — Prizna se l. službena doklada nadučitelju F. Petroviču v Kranjski gori. — Povoljno se rešijo nekatere disciplinarne zadeve. — Ravnotako se priporočljivo odstopita dve prošnji za denarno podporo c. kr. deželnemu šolskemu svetu. — Slednjič utemeljuje član Iv. Šega v imenu učiteljskega resolucijo na c. kr. dežel. šolski svet zaradi ureditve učiteljskega gmotnega vprašanja. —a—

—r— Dr. Karel vitez Bleiweis-Trsteniški, sin očeta Bleiweisa, je na starega leta dan umrl v Ljubljani v visoki starosti 76 let. Pokojnik je bil več let član deželnega šolskega sveta, kjer je z verno zagovarjal koristi in pravice naprednega učiteljstva. Bodi mu blag spomin!

—r— Umrl je v Škofji Loki davčni oficial Kobau, soprog prerano umrle tovarišice Olge Kobau-Gasperinove. Ostavil je troje otrok, ki so sedaj sirote. Tragična usoda!

—r— „Narodna šola“, ki ji je namen, podpirati ubožne šole in ubožno šolsko mladino z učili in samoučili, je bila ustanovljena l. 1871. Za ustanovitev imata zaslug v prvi vrsti ravnatelj Iv. Lapajne in c. kr. učitelj Srečko Stegnar. — Sprva je društvo nosilo ime „Šola“. Povod ustanovitvi je izražen v „Učit. Tovarišu“ l. 1871. stran 205. V istem letniku „Učit. Tovariša“ stran 231. je osnovalni odbor F. Stegnar, dr. G. Žerjav, trgovec Št. Lapajne, učitelj J. Rupnik in Iv. Lapajne priobčil oklic do učiteljev, šol. mož in prijateljev; naj materialno podpirajo siromašno kranjsko ljudsko šolstvo. Bilo je to 24. julija 1871. Za tem pozivom so natisnjena pravila za društvo s sedežem v Idriji. Obsegala so 17 paragrafov. Dež. vlada v Ljubljani je z odlokom z dne 15. julija 1871, št. 4691, osnovo dovolila. Takoj je bilo vloženih 65 gld. darov. O nadaljnjem delovanju glej „Učiteljskega Tovariša“ 1871, stran 319. — Prvi občni zbor „Šole“ je bil v Ljubljani dne 28. septembra (glej poročilo o tem, stran 330 i. d. 344). Pri zboru je bilo voljenih 6 idrijskih in 12 vnanjih članov, za vsako glavarstvo po 1 član. „Učit. Tovariš“, leta 1872., priobčuje, kaj je „Šola“ storila do Velike noči istega leta glede na prispevke in darila. Koncem januarja 1873 se je tov. F. Stegnar preselil v Ljubljano in z njim tudi društvo; zato so se premenjena pravila c. kr. vladi predložila v potrjenje. Besedilo

teh pravil glej v „Učit. Tov.“ l. 1872., stran 332 i. d. Zdaj se je „Šola“ prekrstila v „Narodna Šola“. Osnovni odbor „N. Š.“ je bil: dr. Razlag, M. Močnik, A. Praprotnik, Fel. Stegnar, Iv. Tomšič, dr. Jos. Vošnjak (glej „Učit. Tov.“ leta 1872. str. 354 in 355.). Dne 10. septembra 1874 je bil sklican prvi občni zbor „Narodne Šole“ (predsed. dr. Razlag). Poročilo o tem tiskano v „Učit. Tov.“ str. 340 in 141 in dalje 356 in 357. V odbor so bili voljeni oni, ki so bili člani osnovnega odbora; predsednik je bil dr. Razlag. — Za dr. Razlagom je bil predsednik Feliks Stegnar, ki je jako spretno vodil društvo do l. 1897. Dne 25. marca tega leta je bil F. Stegnar premeščen v Maribor in s tem dnevom je nehalo njegovo čez 25 let trajajoče in uspešno delovanje na korist ljudske šole na Kranjskem. Za Stegnarjem je bil voljen predsednikom mestni učitelj Anton Razinger, ki še danes načeljuje temu koristnemu društvu. Pokojni Josip Traven je zapustil „Narodni Soli“ 4000 kron. Mestna občina ljubljanska daruje „Narodni Soli“ vsako leto 400 K. Tako podporo je dobivalo društvo do lanskega leta tudi od Kranjske hranilnice in kranjskega deželnega odbora, ki sta pa iz mržnje do slovenskega šolstva to podporo ustavila. To je značilno za Kranjsko hranilnico in za deželni odbor!

—r— **Za slovensko trgovsko šolo** v Ljubljani je dalo trg. ministrstvo za stroške v 1909. letu 6000 K podpore in poleg tega še 1000 K za opravo.

Štajerske vesti.

—š— **Vsem slovenskim učiteljskim društvom na Štajerskem!** Podpisano društvo namerava izdati „Roditeljsko pismo“, ki naj bi bilo nekaj pouk staršem šoloobveznih otrok o najvažnejših določbah dokončnega šolskega in učnega reda ter tozadevnega izvršitvenega predpisa dež. šol. sveta štajerskega. Tako bo n. pr. obsegalo imenovano pismo v poljudnih besedah zakonite določbe o vstopu otrok v šolo in odpustu iz šole, o šolskem obisku in šolskih zamudah, šolskih izpričevalih in o stiku domače hiše s šolo, v kolikor se namreč te določbe tičejo roditeljev, oziroma njih namestnikov. Podpisano društvo je mnenja, da bo imenovano „pismo“ dobro došlo vsem onim roditeljem, ki šolskih predpisov res ne poznajo ali pa nečejo poznati, ter se jih bo takorekoč prisililo, da bolj kot doslej sami iščejo prepotrebne stike s šolo. „Roditeljsko pismo“ je letošnja okrajna učiteljska skupščina za brežiški, kozjanski in sevniški okraj sprejela ter ga je tudi dež. šol. svet štajerski potrdil z odlokom z dne 3. novembra 1909, št. 3/6260/6. Dasiravno je bilo pismo prvotno namenjeno le šolam naših treh okrajev, je vendar podpisano društvo prepričano, da bi se lahko s pridom razširilo tudi po drugih šolskih okrajih, tako da bi lahko vsaka slovenska hiša, kjer imajo šoloobvezne otroke, imela v rokah tak pouk. V tem slučaju bi bila seveda cena tako nizka, da bi potrebno število izvodov mogli naročiti krajni šolski sveti sami za svojo šolo. Podpisano društvo se torej obrača do vseh bratskih društev in Spodnjem Štajerskem z vljudno prošnjo, naj mu blagovolijo čimprej naznaniti, ali bi hotela „Roditeljsko pismo“ razširiti tudi v svojem društvenem okraju in koliko iztisov bi bilo približno potreba za tisti okraj. Na podlagi teh izjav bo podpisano društvo stopilo v dogovor z „Učiteljsko tiskarno“.

Učiteljsko društvo za brežiški in sevniški okraj na Vidmu, dne 29. dec. 1909.

J. Knapč,
t. č. predsednik.

—š— **Nadučiteljsko mesto** je razpisano v Tepanjah pri Konjicah do 15. januarja 1910. Šola je novo, jako lepo poslopje z velikim, vsem zahtevam ustrežajočim stanovanjem v prvem nadstropju. Tik šole velik, lep vrt in vodnjak. V kraju je trgovina in vsakdanja pošta, ki jo je oskrboval do zdaj nadučitelj za letnih 200 K kakor tudi občinsko tajništvo. Šola kakor tudi vsa vas je v ravnini ob državni cesti; do postaje je 20 min, v trg Konjice eno uro peš. Šolske razmere ugodne, vsak razred ima povprečno do 40 otrok. Slovenci, prisilici, oglasite se, da nam tudi te postojanke ne ugrabijo nemčurske roke, kakor je to že v konjiškem okraju, žalibog navada.

—š— **Slovenska kmetijska šola** v Št. Jurju ob juž. žel. je bila dne 4. jan. t. l. s primerno slavnostjo slovesno otvorjena.

—š— **Oddaja učiteljskih mest brez razpisa.** V tem oziru je interpeliral namestnika nemški poslanec Otter. Zastopal je isto načelno stališče kakor mi, da se pod roko naj ne oddajajo mesta.

Goriške vesti.

—g— **Iz sej ožjega in pomn. c. kr. okr. šolskega sveta za goriško okolico dne 17. in 18. decembra 1909.** Ustanovil se je proračun za l. 1910. Šolske doklade

bodo znašale 80 % kakor l. 1909. Izvršila so se definitivna nameščenja razpisanih služb. Nadučitelj Ivan Kav s pride iz Šmarij za nadučitelja v Ajdovščino; nadučitelj Davorin Cenčič iz Št. Ferjana v Ozeljan, nadučitelj Ladislav Likar pa iz Ozeljana v Št. Ferjan; učitelj-voditelj Anton Faganel iz Dola za učitelja v Podgoro; Roza Bajt iz Skrilj v Prvačino. Drugi prosilci in prosilke za razpisane službe so bili imenovani definitivnim na mestih, kjer so bili že prej začasno nastavljeni in kjer se sedaj nahajajo. S 1. januarjem pridejo v l. plačno vrsto: Josip Bitežnik, Anton Krmac, Rud. Vižintin in gđč. Štrukelj; v II.: Al. Benko, Fr. Turk, Vilj. Tomažič, Viktor Zgonik, Edv. Praprotnik, Rud. Žnidarčič in gđč. Josipina Sedej, Angela Šusteršič, Ana Prinčič, Ot. Strel, Josipina Srebernič. — Vse začasno nameščene službe se razpišejo. Vse prošnje za petletnino so se rešile. Dovolile so se razne naprave in poprave. Naročilo se je, naj se izplačajo razni predloženi računi.

B. —g— **Sadjarsko zadrugo** za celo goriško deželo so ustanovili v Gorici. Naj vrolo prospeva!

—g— **Delavska hranilnica in posojilnica** so v okvirju socialno-demokratske stranke ustanovili v Gorici. Predsednik načelstva je dr. Tuma.

—g— **„Novi čas“.** Tako se bo imenoval list klerikalnih novostrujarjev na Goriškem, ki začne v kratkem izhajati.

—g— **Iz seje ožjega in pomnoženega okr. šol. sveta tolimskega.** Pavšič Dragica dobi II. petletnino. Nekemu učiteljskišniku se dovoli 100 kron podpore in 100 kron posojila. Skrt Josipina dobi štirimesečni dopust zaradi bolezni. V okraju se razpišejo vsa sistemizovana, a ne stalno zasedena mesta. V I. plačilni razred se pomakneta Gruntar Milan in Logar Miroslav, učiteljica Justina Silič pa v II. plačilni razred. Sklene se razširjenje šole v Loči, odkoder bo ena učna oseba ekskurirala v Lepeno. Dijaški kuhinji v Gorici se dovoli podpora 100 K. Odobri se proračun za leto 1910. in 140 % doklado na vse izravne davke. Okraj je zapustil Silvester Rode, učitelj v Logu, ker je dobil službo v tržaški okolici. Sklene se zidanje šolskega poslopja v Plužnah pri Bovcu.

Tržaške vesti.

—t— **Imenovanje tržaškega škofa dr. Nagla** za koadjutorja cum jure successione dunajskemu nadškofu Gruschki je, kakor potrjujejo dunajski listi, gotova stvar. Kandidata za to mesto sta bila še solnograški posvečeni škof dr. Kaltner in brnski škof grof Huyn, pa sta propadla. Ima pač Nagl svoje posebne zasluge!

Istrske vesti.

—i— **Iz koprškega okraja** nam pišejo: V dobi enega leta so otvorili v koprskem okraju slovensko enorazrednico v Movražu in hrvaško na Vrhu. Enorazrednico v Boljuncu, Krvavem potoku in Gorenji vasi so se razširile v dvorazrednice, a dvorazrednice v Lazaretu, Škofijah, Šmarjah in Lanišću v trirazrednice. Dekliška in deška dvorazrednica v Buzetu sta se združili v mešovito štirirazrednico in na šolah v Dolini, Ricmanjih in Truškah so odprli po eno paralelko. Iz tega vidimo, da v Istri napredujemo, kjer — delamo. V okraj je prišlo 12 novih, mladih in čilih učnih oseb, ki jim ne priporočamo nič drugega, kakor da naj z vso ljubeznijo do stanu in otrok vrše svoje stanovske dolžnosti in skrbte, da napravijo sposobnostni izpit, kakorhitro jim je mogoče. Komur je le mogoče, naj napravi tudi izpit za meščanske šole, akoravno nimamo Slovenci v Istri niti ene meščanske šole, pač pa določuje § 13. dež. zakona z dne 5. junija 1908 vsem takim, ki imajo izpit za meščanske šole, 120 K letne osebne doklade. Malo je sicer, a nekaj je že!

—i— **Poziv vsemu slovenskemu učitelstvu v Istri!** Star bojevnik za pravice učiteljsva v Istri nam piše: Vse slovenske in hrvaške učitelje in učiteljice v Istri nujno pozivljam, da se vsi do zadnjega naroče na naše glasilo! „Učit. Tovariš“ je doslej vedno odločno zagovarjal naše koristi in pravice, torej ga moramo podpirati tudi mi, ako hočemo, da nas bo podpiral vbodoče tudi on! Iz svojega glasila se učimo odločnosti in vztrajnosti v boju za obstanek, za svoj in našega šolstva ugled in napredek!

—i— **V Voloski** bivajo sedaj v pokoju vrli naši tovariši: Fran Waišel, nadzornik Uršič in Miroslav Grosman. Še mnogo let v zdravju in veselju!

—i— **Za občinske tajnike v Istri.** Istrski dež. odbor je določil od 1. januarja 1910 naprej 6 štipendijev po 600 kron za one, ki se mislijo posvetiti občinskemu tajništvu v Istri. Ob podelitvi teh štipendijev se bo oziralo na potrebe obeh narodnosti v deželi.

Koroške vesti.

—o— **Koroško deželno učiteljsko društvo** šteje 1002 člana. V organizaciji ni le 85 učnih oseb.

—o— **Koroški slovenski učitelj, na dan!** Koroški slovenski učitelj nam piše: Zadnji čas je, da se tudi koroški slovenski učitelji organizujemo v svojem učiteljskem društvu. Le v organizaciji okrepimo svoje moči, da nam bo mogoče kaj uspešnega storiti za svoje slovensko ljudstvo, ki ga pritiskajo od vseh strani. — Ako se hočemo navzeti prave stanovske zavednosti in odločnosti, moramo tudi mi z vsemi svojimi močmi gmotno in duševno podpirati svoje skupno stanovsko glasilo, ki naj tudi od nas koroških slovenskih učiteljev sprejme k svoji 50letnici iskrene čestitke! Saj je „Učit. Tov.“ med tistimi redkimi slovenskimi listi, ki se odločno in moško bojuje za pravice koroškega zatiranega slovenskega šolstva!

—o— **Koroški deželni zbor** je sklican na 17. t. m. Vprašanje pa je, če se bo spomnil tudi koroškega šolstva in učiteljstva.

—o— **Pri Sv. Stefanu na Zili** v največji občini šmohorskega okr. glavarstva, so pri obč. volitvah v vseh treh razredih zmagali Slovenci.

—o— **Mnoge** slovenske občine in slovenski krajni šolski sveti se poslužujejo še vedno samonemških uradnih tiskovin. To je naravnost škandal! Pritožujemo se, da nam „odgoraj“ na nečuvne načine vsiljujejo nemščino, a edini naši avtonomni zastopi, o katerih se pravi, da so v slovenskih rokah, dostikrat niso nič boljši, žalibog, mnogokrat samo zaradi nezmožnosti ali malomarnosti svojih tajnikov! In tega še ni dovolj! S slovenskim denarjem se naročujejo take tiskovine pri najhujših naših narodnih nasprot-nikih.

—o— **Št. Ilj ob Dravi.** Suspendirani župnik Česky v Št. Ilju ob Dravi, ki se ni hotel ukloniti svojemu škofu, je od vlade penzioniran. Hkratu je bil prisiljen, zapustiti župnijo Št. Ilj in se je začasno nastanil v Lipi pri Vrbi. Župnik Česky ostane v suspenziji in torej ne sme maševati. To je svoboda!

Splošni vestnik.

Širite naše časopisje! Ne zadostuje, da je vsak organizovan učitelj in vsaka organizovana učiteljica naročnik, oziroma naročnica našega časopisja — treba nam je čitaljev in naročnikov tudi v neučiteljskih krogih. Ti spoznavajo iz našega časopisja naše težnje in naša stremjenja, pa spoznajo tudi nas same! „Učit. Tov.“ je zanimiv za vsakogar, ki mu je kaj do tega, da spozna boje in napore kulturnih delavcev. Zato pa kličemo: Širite naše časopisje! Sovražniki nas sramote s svojim časopisjem, mi izpodbijamo njihove laži s svojim! Enako z enakim!

Šivalne tečaje za učiteljice zahteva „Učit. Tov.“ — To je jako dobra misel, in bi v ljudski šoli imela dekleta veliko več koristi od tega, ako bi se vadila v šivanju kakor pa v različnih luksuričnih ročnih delih. Teh sicer ni potreba popolnoma odpraviti, a glavno mesto bi naj zavzel praktičen pouk v šivanju in krojenju. Tako piše „Narodni Dnevnik“. Tudi „Slovenski Narod“ odobrava naš predlog.

Zvišanje cen za tiskarniška dela. Državna zveza avstrijskih tiskarjev je zaradi zvišanja plač, ki stopi v veljavo 1. januarja, sklenila zvišati cene za tiskarska dela. Cene se zvišajo za osem odstotkov.

Novi časovni avanzma državnih uradnikov. Dunajska „Zeit“ poroča, da bo nova ureditev plač državnih uradnikov izvršena po sledečem načinu: Vse državno uradništvo se bo delilo v štiri kategorije. Prvi razred: uradniki z dovršeno visoko šolo. Drugi razred: uradniki z najmanj enim povolnim izpitom na visoki šoli. Tretji razred: uradniki z dovršeno srednjo šolo. Četrty razred: uradniki z višjo ali ljudskošolsko izobrazbo. Kar se tiče službenega napredovanja, bo prva kategorija po dveh letih v enajsti, po štirih letih v deseti, po šestih letih v deveti in po daljnih šestih letih pomaknjena v osmi činovni razred. Tretja kategorija bo dosegla po treh letih enajsti, po šestih letih deseti, po sedmih letih deveti in po daljnih osmih letih osmi činovni razred. Za četrto kategorijo bo deseti činovni razred normalni zaključek službenega napredka. Za napredovanje od osmega razreda naprej je izključno odločilna službena sposobnost in nima nova vladna predloga nobenih posebnih določb glede napredovanja od osmega činovnega razreda nadalje.

Zanimiv slučaj. Vsi uredniki „Učiteljskega Tovariša“ so službovali na I. mestni deški ljudski šoli v Ljubljani, in sicer je bil imenovan na to šolo Andrej Praprotnik l. 1856. (l. 1870. je postal vodja te šole); Matej Močnik l. 1864.; Andrej Žumer l. 1890. (šolski vodja); Engelbert Gangl l. 1893. in Jakob Dimnik l. 1902., ki je še danes vodja I. mestne šole.

Regulacija učiteljskih plač dunajskih učiteljev. Meseca decembra l. l. je razpravljala dunajski občinski svet o regulaciji učiteljskih plač. Določil je, da dobiva provizorično učno osobje letnih 1200 K in po dveh službenih letih na Dunaju 1400 K. Definitivno učno osobje dobiva: a) temeljno plačo, ki znaša za učitelje in učiteljice drugega razreda 1400 K, za učitelje in učiteljice prvega razreda 1800 K, za učitelje in učiteljice meščanskih šol 2200 K, za nadučitelje in nadučiteljice 2600 K in za ravnatelje in ravnateljice meščanskih šol 3000 kron. Učiteljev meščanskih šol drugega razreda ni. b) Temeljna plača raste po starostnih dokladah, ki se priznajo od usposobljenostnega izpita; učitelji dobivajo deset, učiteljice osem doklad, in sicer so določili za učitelje štiri triletnice, potem šest štiriletnic, za učiteljice pa osem štiriletnic; vsaka doklada znaša 200 K. Dosedanje plačilne stopnje z vsakoletnim uvrščevanjem se opuste. Stanarina znaša: za ravnatelje meščanskih šol 1400 K, za nadučitelje 1300 K, za učitelje meščanskih šol 1000 K in po 20 službenih letih 1200 K, za ljudske učitelje prvega razreda 800 K in po 20 službenih letih 1000 K, za učitelje drugega razreda 600 K; za ženske učne osebe: ravnateljice 1000 K, nadučiteljice 900 K, učiteljice meščanskih šol in ljudske učiteljice prvega razreda 600 K in učiteljice drugega razreda 400 K. Tedaj dobi ljudski učitelj po 36 službenih letih 4800 K, učitelj meščanskih šol 5400 K, nadučitelj 5900 K in ravnatelj meščanskih šol 6400 K. V pokojnino se vtevajo vsi dohodki. Službena doba je 40 let. Učitelji nad 60 let in taki, ki so brez lastne krivde postali poučevanja nezmožni, lahko dobe že po 35 službenih letih zadnje doklade kot pokojnino. Za penzijski zaklad odtegnejo tri odstotke. Celibat učiteljice se odstrani, vendar morajo za nosečnosti in potem same plačevati nadomeščevanje. V drugi razred pride učitelj po 5, v prvi pa po 10 službenih letih. Stroški te regulacije znašajo 2,152.000 K in se pokrijejo z doneski iz zapuščin.

Prošnja. Sotrudnika, ki je pisal podlistek o vsemiru, prosim, da izpolni svojo obljubo, da piše o istem predmetu tudi s transcendentalnega stališča.

Tovariš.

Dodatno k notici „Sleparska nemška tvrdka“ v 52. štev. „Učit. Tov.“ nam pišejo, da je tvrdka Wolf v Monakovem vendar prekinila molk. Enemu tovarišu je odpisala, da popusti pri vsakem komadu eno krono ali pa da vzame robo nazaj in jo zamenja z drugo pristujočo. Drugemu tovarišu pa je javila, da vzame le en tucat nazaj, drugo — K 144 — pa treba plačati. Potem še zapreti: „V slučaju tožbe bomo tirjali plačilo za vseh 24 komadov.“ — Ali ni to impertinenca nemškega Juda? Kdo more siliti tovariša k plačilu, ko so pa naročene srajce in spodnje hlače nerabne zaradi krive mere? Ali bo državno pravdnštvo molčalo k temu sleparstvu? Pa tudi vi, učitelstvu prijazni, slovenski advokate: Na noge! Na pomoč stiskanim učiteljem zoper nemško nasilje! — Prejeli smo še ta dopis: Z ozirom na dopis v 52. štev. „Učit. Tov.“ pod nadpisom „Sleparska nemška tvrdka“ si dovoljujem prizadeta tovariša opozoriti na državljanski zakonik (Bürgerl. Gesetzbuch) v Reclamovi izdaji pod naslovom: Das österreichische allgemeine Gesetzbuch. V tej knjigi se nahaja na strani 470 „Gesetz vom 27. April 1896, Nr. 70, betreffend Ratengeschäfte.“ V paragrafih tega zakona dobita ona tovariša dovolj obrambe, zlasti v § 4. Jaz sam sem imel tudi opravka v enaki zadevi. Kupil sem po agentu tvrdke „Süddeutsches Tricot-Haus S. Eisen, München“ za 58 M. srajc in spodnjih hlač. Komad mi je prišel na 7-25 M. povprečno. Z blagom sem bil še precej zadovoljen čeravno ni bil komad več vreden nego 5 K po moji sodbi, a jezilo me je, da mi je bilo razen dveh srajc vse preveliko in da mi ni hotel odračunati colnine. Ko je tvrdka zahtevala plačilo drugega (in obenem zadnjega) obroka, ji odgovorim, če mi ne odračuna colnine, da sem primoran, ker mi blago ne konvenira zaradi mere, zateči se k imenovanemu zakonu. To je pomagalo. Imenovana tovariša pa imata veliko zaslambo tudi v tem, ker je resnična vrednost komada 4 K namesto 12, kakor pravi „Učit. Tov.“ Zakaj po zakonu ne sme biti blago cenjeno pod polovico, sicer izgubi tvrdka tožbo, oziroma proglasi pogodbo za neveljavno. Glavno oporo pa imata v tem, ker je mera popolnoma izgrešana in blago za njiju torej popolnoma brez vrednosti. Nato se naj sklicujeta in to tvrdki naznanita.

V. J. Havliček a bratr v Poděbradích (Kralj. Češko), slavnoznani l. 1887. otvorjen izvozni dom modnega in platnenega blaga, pošilja na zahtevo novo sestavljene zbirke vzorcev blaga za plesne obleke, opreme za neveste, damaste, platna, namiznih in kavi-nih garnitur, brisač, robcev in modnega sukna za dame in gospode. Priporočamo najtopleje to priznano realno in solidno češko tvrdko c. učitelstvu v obilno naročanje. Pri sklicevanju na naš list pošilja vzorce brezplačno.

Učiteljskemu Tovarišu!

„Učiteljski Tovariš“, ave!
Pomemben si doživel dan,
dan, zate poln časti in slave,
za vso Slovenijo krasan!...

Nastopa danes pol stoletja,
kar pod noge si pot ubral
ter pri tovariših zavetja
po mestih in vaseh iskal.

Sprejemal rad te je pod streho
tovariš star že ali mlad,
saj ti bodrilo in uteho
vsakomur si prinašal rad!

Kolegom mlajšim bil učitelj
nevtruden si, goreč in vnet;
starejšim veren tolažitelj,
ko jih pestil je zlobni svet!

Za narod, svobodo, omiko
povzdigoval si vedno glas,
koristil šoli si veliko,
boril vsekdar za nje se spas!...

Zaman ni bilo tvoje delo,
zaznava veliki se dan,
ko vse učiteljstvo veselo
za vzore tvoje gre na plan!

Svobode zora, le zasveti,
izgine beda naj iz šol,
veseli klic in srčno vneti
zaori čez goró in dol:

„Učiteljski Tovariš“, ave!
Med nas še dolgo hodi ti,
kot v mračnih, tudi v dnevih slave
prijatelj zvest nam bodi ti!...

Janko Leban.

Učiteljskemu Tovarišu k 50letnici.

Let petdeset! —
Mož resnih odposlanstvo, glej,
se bliža ti. Z gorá, dolin,
od morja so prišli, iz srca
in skrajnih domovine mej,
da za tovarštvo prezvesto
ti zlati križ priprno v spomin. —
A kaj je to?
Na tvojih prsih ni prostora
za še tak mal zaslužni križec,
saj križ pri križu se blesti
na njih. Oj, to so težki križi,
ki z nami si jih nosil ti.
Drži se jih solzá morjé,
drži se tema jih trpljenja,
drži obup se jih, gorje,
drži prekinjenega žitja
se jih rdeča, mlada kri,
drži...
In med te križe zdaj — zlato
odlike naj priprnemo ti,
da stavimo pomnik s tem sebi? —
Kovino mrtvo drugim. Roko,
jekleno pest, srce pa tebi!

Ferdo Plemič.

Agul-Refova čestitka.

Dragi „Tovariš“!

Minilo je že dokaj časa, odkar se nisem pri Tebi oglašil; kaj je temu vzrok ni treba natanko razlagati: šola, pisarna, lastni in šolski paglavci; potem pa vsakdanje sitnosti, neprijetnosti itd.

Ni čuda, če ima človek v takih razmerah rad tudi kako izpremembo. No, in tako variacijo nam pripravljaj Ti, ko izideš dne 7. januarja 1910 v slavnostni obleki. To bo res

veselja redek dan
za ves učeči stan,
ki je ostal značjen,
ker — hlimbe ni navajen.

Pa bo tudi dan veselja posebno za vas Kranjce, ki morate pogostoma reči s Šlomškom:

„Preljubo veselje, oj kje si doma,
kedo te na Kranjskem med nami pozna?“

Toda v dobi jubileja predragega nam „Tovariša“ pustimo tako žalostne vzdihe in postavimo pri tej priliki časten spomenik onim tovarišem in tovarišicam, ki so pripomogli svojemu narodu do milejših in jasnejših dni.

Tržaški in okoličanski Slovenci smo slavili dne 21. novembra 1909 petindvajsetletnico narodnega dela slovenske poštvo-

valne žene — Karle Ponikvarjeve rojene Grmkove, sestre našega dragega Toneta Grmka. Ker je tudi ona bila učiteljica, je popolnoma umestno, da se ji ta skromen spomenik postavi ravno v „Tovarišu“,

kateremu zvestoba,
ne neha ji do groba.

Materialnemu spomeniku so besede, ki jih je govoril jubilarinji na odru v „Narodnem domu“ v Trstu tovariš St. Ferluga, ki je nastopil v momentu, ko je hvaležno občinstvo s cveticami obsipalo priljubljeno slavljenko.

Govoril je:

Velecenjena gospa slavljenka!

Glej, to življenje in vrvenje,
veselje to, to hrepenenje
po izobrazbi in olik!
Odkod uspehi ti veliki?
Kdo li za to se trudil je?
Med prvimi čast Tebi gre!

Pred petindvajsetimi leti,
ko bila si še med dekleti,
na odru „si“ pričela delo,
ki rodu je srce ogrelo
Za to prebila mnogo si:
Grenkosti, žalosti, skrbi.

A ljubav in zvestoba Tvoja
do roda ni se bala boja
„Naprej, k svetlobi, le navzgor!“
le to je vedno Tvoj bil vzor. —
Ti delala si in trpela
ter vroče, iskreno želela,
da prišla bi kdaj doba zlata,
ki dvigne nam, osreči brata.

Zato necej se napolnilo
gledališče je, da bi slavilo
preljubo svojo Dragico,
ki bi je srce zvesto
za narod svoj in ono vse,
kar dviga kvišku mu srce.

In jaz — nekdanj Tvoj sotrpín —
in kar je zbranih tu družin,
ti kličemo iz src globin:
Bog živi Karlo Ponikvar
še mnogo, mnogo let! — Na zdar!
In narod, Tvoj, ki ljubi Te,
ker si podala mu srce,
poklanja v dar Ti cvetke te
Njih vonj hvaležnosti je znak,
kličeč: V zvestobi, ljubavi enak
naj Tebi bo Slovenec vsak!

Dne 8. septembra 1909 je postavilo „Učiteljsko društvo za tolminski okraj“ skromen spomenik našemu tovarišu Andreju Volariču v rojstnem njegovem trgu — prekrasnem Kobaridu.

Kako se je slavnost vršila in izvršila v čast Kobaridu in vsemu učiteljskemu stanu, to smo vse čitali po raznih časopisih.

A da bo spomin vrlega tovariša še dolgo, dolgo živel v naših srcih, se mi zdi primerno, da objavim besede, ki jih je govoril ob odkritju spominske plošče na rojstnem domu pokojnega Volariča tovariš St. Ferluga. — Slovenijo tako-le:

„Slavček teh krasnih in jasnih gora —
naš ljubljeneč Gregorčič — pravi nekje v svojih pesmih:

„Kar mož nebesa so poslala,
da večnih nas otmo grobov,
vse mati kmečka je zibala,
iz kmečkih so izšli domov.“

Res, človeški rod ima mnogo grobov,
a največ jih pozna ubogi, zatirani, a miljeni
narod slovenski.

On je tisti pastork, ki mu niti ljudskih
šol ne privoščijo.

Vsakdanjih skrbi in težav pa ima tudi
obilo.

Kdo pa mu pomaga vse to prenašati?
Kdo ga rešuje teh temnih, grozno zijajočih
grobov?

Odpri pesem Volaričevo! Zapo, za-
sviraj jo! Poslušaj nje mile, nežne akorde,
in uteši se ti srce, zavajaj ti duša in vse
tvoje čute objame neka rahla, tajinstvena
moč.

Pesem Volaričeva je znana in se rada
poje po vsi krasni slovenski domovini! Pri-
ljubila se je prostemu narodu in omikanim
slojem. Povsod se časti s to pesmijo njega,
ki ji je bil ustvaritelj.

In mi, ki smo prišli v ta divni pla-
ninski svet, v ta krasni Volaričev rojstni
kraj, smo pokazali, da znamo častiti in sla-
viti zaslužne može!

Zato pa: Slava njegovemu spominu,
slava njegovemu osivelemu roditelju, a tudi
pričujoča hčerka in sin bodita ponosna na
svojega očeta, slava in čast zavednim Ko-
baridcem, ki svoje vredne sinove časte in
slave!

In slava zdaj, hišica, tebi naj bo,
kjer žitje Andreju je dalo nebo!
On narodu svojemu zvest bil je sin
in njemu zapustil prelep je spomin;
dokler bode pesem Andreja se pela,
slovenskemu rodu bo slava donela!

In če bomo prepevali zares navduše-
nih src in v bratski slogi Volaričevo veli-
častveno skladbo „Slovenski svet ti si kra-
san“, nam zasije dan sreče!

*

Ker dobiš za jubilej od vseh strani
mного gradiva, želiš, dragi „Tovariš“, da
smo kolikor se da kratki; toda ko gre za
naš konvikt, nič ne škoduje malo konflikta.
Hočem namreč omeniti, da naj tisti, ki rad
žrtvuje za eno ali drugo društvo, navrže še
za konvikt nekaj! Seveda ga je treba pri-
merno za to pridobiti.

Tako sem jaz primoral prijatelja —
ko je že precej segel v žep za druga dru-
štva, naj se spomni našega konvikta.

To se je zgodilo z obljubo, da „pride
še“, zato mu želim mnogo posnemačev!

A jaz na jubilejski dan
želim iskreno, da naš stan
učil bi, vzgojeval mladino
in z njo osrečil domovino!

Agul-Ref.

Nekaj spominov na pokojnega Mateja Močnika.

S pokojnim Močnikom sem se bil se-
znanil slučajno. Bil je že v pokoju in je
takrat stanoval v Špitalskih ulicah. Stanoval
sem pozneje nekaj mesecev pri njem. Sta-
narine sem plačeval nekaj malega na me-
sec. Navadno pa mi je dal to pozneje na-
zaj, za zemlje, za zvezke itd. Bil sem se
prehladil in dobil hud kašelj. Pa mi reče:
„Pijte ribje olje!“ — „Pil bi ga, pa ga
nimam,“ odgovorim. — Pa mi je dal denar
za ribje olje. Taka dobrotá pa njegovi ku-
harici ni bila po volji. Postala mi je zagri-
zena nasprotnica, in čez nekaj mesecev re-
čem Močniku: „Žal mi je, toda iti moram
drugam! Prepira nimam rad, pa tudi vam
to ni ljubo.“ — „Tudi meni je žal,“ odgo-
vori, „toda kaj hočem?“ Težavno je za sta-
rega samca! Dobim staro, je sitna; dobim
mlado, je muhasta ali pa — zaljubljena. Ta
je stregla moji rajni sestri v njeni bolezni,
zato potrpi z njo.“

Odšel sem drugam, ostala pa sva tudi
pozneje prijatelja, Tudi v Koper na učiteljske
mi je večkrat poslal kak goldinar. Pozneje
mi je svetoval, naj grem službovat na Ciril-
Metodovo šolo v Trst, kjer sem bil štiri leta.
Takrat mi je rekel: „Po mojem mnenju ni-
mamo Slovenci bolj koristne in plemenite
družbe kakor je družba sv. Cirila in Metoda.“

Zjutraj je šel Močnik navadno v cerkev,
potem pa na izprehod pod Tivoli ali na Rožnik.

Okolo 9. ure je prišel domov. Potem
je kaj pisal ali pa poučeval učence, ki jim
je v šoli škripalo. Znal je dobro latinski,
zato so tudi gimnazijci zahajali k njemu.
Učil je brezplačno. Poučeval je tudi tri Boš-
njake, ki sem jih bil pripeljal iz Banjaluke.
Takrat sem ga bil spoznal.

Pisal je tudi v časopise, posebno v
„Učit. Tovariša“ in v „Slovenca“. Časih je
tudi nadomestoval „Slovenčevega“ urednika.
Seveda, takrat ni bil boj med časopisi, zla-
sti med slovenskimi, tako krvav kakor je v
sedanji dobi.“

Pridno so obiskovali Močnika tudi
siromaki. Razdal je vse. Omenim naj po-
sebe dogodek, ki sem mu bil sam priča.

Bil je mrzel zimski dan. Močnik je
stanoval v Špitalskih ulicah. Pa pride k
njemu siromašna žena srednjih let in ga
prosi: „Vdova sem, imam majhne otroke,
pa se nam prav slabo godi. Otroke zebe se
ponoči, ker nimajo dovolj odeje. Prosim, če
mi morete kaj pomagati!“ — Močnik je bil
v zadregi in reče: „Hm! Rad bi pomagal,
pa — kaj naj vam dam? Denarja nimam,
odeje pa imam sam malo.“ — Nekoliko po-
misli in se zagleda v preprogo sredi sobe.
Potem reče prosilki: „Ali bi mogli porabiti
kos preproge za odejo?“

„O, prav dobro bi bilo, gospod, samo
škoda je je“, odvrne žena. „Takole bova
naredila: Polovico preproge dobite vi, po-
lovico pa je ostane meni.“ — Prereže pre-
progo čez sredo in jo da polovico ženi, ki
se ganjena zahvali in odide. Ko je kuharica
zagledala le polovico preproge na tleh, je
nekaj godrnjala. Moj sostanovalec pa mi je
pošepetal: „Gospod je tako naredil kakor
sv. Martin!“

* * *

Pokojni Matej Močnik, učitelj v Ljubljani,
je bil svoj čas tudi c. kr. okrajni šolski
nadzornik (menda za kamniški okraj).

*) Izjema je bila „Laibacher Schulzeitung“, s katero nista bila prijatelja Močnik je pač poznal Nemce.

Lepega poletnega dne koraka Močnik iz Ljubljane po Dunajski cesti. Bilo je vroče. Močnik, originalen mož, si misli: „Lepo pri-
liko imam za knajpanje.“

Ne bodi len, sede na obcestni kamen
sezuje črevlje, jih obesi na palico in vrže
čez ramo. Nekaj časa je šlo dobro, brez ne-
prilike. Pridruži pa se mu orožnik, pravi orož-
nik, s puško in bajonetom. Pa ga pobara: „Hej,
prijatelj, kam pa?“ — „Sole grem nadzoro-
vat,“ odvrne mu Močnik. — „Tako! Kdo
pa ste? se začudi orožnik. — I, kdo! Uči-
telj sem in šolski nadzornik, pa grem nad-
zorovat šole. Ali je to kaj čudnega?“ —
Orožnik ga pogleduje neverjetno in reče:
„Imate morda legitimacijo?“ — Močnik se
nasmeje in reče: „Bližava se župnišču. Tam
dobite legitimacijo, kar pojdite z menoj!“
Rečeno storjeno!

Orožnik je dobil potrebno pojasnilo.
V zadregi se je opravičeval. Močnik se je
sladko smejal.

Če je še kdaj hodil bos po veliki
cesti, tega pa ne vem.

Ivan Kiferle.

Glad.

Razburjen je planil v nezakurjeno mrzlo
sobo in je sedel na stol, da je zaškripalo
pod njim. No! Čudno je, da je stol zaškri-
pal, in čudno ni, da je zaškripal. Čudno
zato, ker je bil Bogomir, ki je sedel nanj,
čudovito lahak, ni pritiskal dosti nanj, čudno
pa ni bilo, da je zaškripal zato, ker je bil
stol star in že ves črviv.

Podprl si je glavo in zamrmral:
„Kakšne oči, kakšne oči! To je bil pravi,
čisto pravi glad. Natanko tako gleda! O,
poznam njegove oči!“

Pravkar je bil na trgu. Doma v sobi
je bilo zatohlo in mrzlo, zato je šel na zrak.
Tedaj pa je zagledal pred pekovo izložbo
dečka. Izmučen, izžet mu je bil obraz kot
citrona. Kje pa je pisano, da naj bo na
vsakem obrazu, četudi je mladeničev, otroški,
pisana mladost?

In z dečkom je tajno hodil spremlje-
valec. Ta ni bil nič konkretnega, ni bil
oseba, a kazal se je na dečku vsepovsod.
Režal se je in švigal okoliinokolo dečka.
Slab, hudomušen družabnik! Bogomira je
jelo zanimati njegovo hudobno lice. Poznal
ga je sicer že precej dobro, ampak tako v
obraz mu ni še gledal kot prav ob tem tre-
nutku. Vsesal se je bil dečku v izmučeno
telo. Videl je pošast pomežikavati z belimi
očmi: Kaj nisem prijeten družabnik? Deč-
kove oči so se uprle v izložbo. Zaiskrolo se
je hudobnemu spremljevalcu oko. Zašepetal
je in dražil fantove misli: „Kaj, če vzameš
peku zemljo! Zato ne bo obubožal, a ti
imaš pravico, ker si lačen. Vzem, ostavim
te potem!“

Vztrepetalo je dečku suho telo, zadr-
getala je njegova roka. „Mati, kje si?“ je
zašepetal pridušeno. „Ljudje, kje ste?“ je
kričal njegov izmučeni obraz. „Pomagajte!“
je klicalo njegovo vse. Pa ni bilo ne ma-
tere ne ljudi. Nikogar sploh ni bilo.

Takrat je Bogomir jel stikati po vseh
žepih. Pomagal bi bil rad, pa sam ni ni-
česar imel. Lačen je bil sam. V tem pa je
že videl dečkovo roko, ki se je iztegnila —
postal je tat. Zbežal je tedaj domov v mrzlo,
nezakurjeno sobo, sedel na stari stol, da je
zaškripal pod njim, mislil in mrmral: „Kdo
pa je pravzaprav vzrok, da je deček postal
tat? Ali jaz, ki mu nisem imel kaj dati?“
In je izvel iz miznice svoj dnevnik in je
zapisal vanj svoj odgovor.

Kdo je kriv? Vi, ki ne poznate
usmiljenja, vi, ki ne veste, da glad
hudo de, vi ljudje, neusmiljeni
ljudje! Koliko človeških življenj
bi bilo rešenih, da vi, ki lahko po-
magate, poznate usmiljenje, da vi,
ki lahko daste, ki imate sami dosti,
veste, da glad hudo de.

Lačen sem, lačen sem! Na va-
šem pragu stoji siromak in prosí.
Težko je povedal, da je lačen, a
glad je slab družabnik. Moral je
prosit. Kaj bi ne šel potem poto-
lažen po težkem svojem potu dalje,
ko bi vi storili svojo dolžnost?
Glad hudo de! —

Bogomir se je vzdrnil iz težkih misli,
zakaj na sosednji postelji je nekdo globoko
vzdihnil.

„Ivo, ali si že doma? Glej niti videl
te nisem,“ je izpregovoril. „Kaj zdihuješ?
Videl nisi tega, kar sem videl jaz, in bodi
vesel!“

Ivo se je dvignil v postelji. „Vesel,
praviš? Kako le, povej mi, ljubi moj! Tu v
duši je nekaj! Kvišku me žene s tako čudno
silo. Razmišljam, ugičljem. Nekaj velikega
bi rad storil. Premenil bi rad v življenju to

in ono. Moja duša hoče, ali pred njo stoji resen obraz usode in kliče: Stoj! Do tu, in ne² dalje! — Potrto je hrepenenje. Globoko doli v duši pa še tli. Hrepenenje tli in boli. Ali veš, Bogomir, kaj je duševni glad?“ Obrnil se je na drugo stran in je molčal.

„Utolazi se, Ivo! Za nama hodi množica gladnih, vsi tovariši najini, če ne vsi ljubeči, pa vsi gladni. In pred sabo nosi ta množica prapor z žarečimi črkami: Glad hudo de! Kdor ima oči, naj ga gleda, kdor ima ušesa, poslušaj!“

Ivo je sedel, hkratu pa so se odprla vrata, in v sobo je stopil tretji tovariš. Žalostno mu je bilo lice, oprano od solz.

„Kaj si bil pri njem, Ludovik?“ je vprašal Ivo.

„Pri njem, da! Ampak ne pozna me, dasi sem sin njegov, četudi je bila moja mati ubožna in poštena. Oče neče poznati sina.“

Sklonil je glavo in nekaj mokrega se mu je posvetilo v oči. „Potrebujem ljubezni,“ je zašepetal, „ker ljubim in hočem biti ljubljen. Srce je gladno ljubezni, ker je ljubezen del srca. Ali njegovo oko, njegova beseda ni hotela potolažiti gladu mojega srca.“

„Tudi po tvoji poti jih hodi mnogo. Ali pa je njihova pot vsaj podobna tvoji. Veš li, kaj je prijateljstvo, kaj medsebojna ljubezen? E, nisi osamljen, bratec!

In so vzeli vsak svoj dnevnik, trije gladni tovariši in so pisali: Glad hudo de! Nečem čakati, da pride žrtev gladu k meni, pa me pogleda z žalostnimi očmi, pa mi izda z besedo svoj glad bodisi telesen, duševen ali glad srca. Glad hočem iskati skrivaj z vročim srcem in polnimi rokami! —

Naj bo tako!

Andrej Rapč.

Kako sem se seznanil z urednikom Praprotnikom.

Učiteljujem že 33. leto in ves ta čas sem v večjih ali manjših presledkih sodeloval pri „Učiteljskem Tovarišu“. Praprotnik, prvi urednik „Učit. Tovariša“, mi je časih pisal, a osebno se nisva poznala. Ko sem leta 1883. jeseni prišel na ženitovanjskem potovanju v Ljubljano, sem povprašal tamonjnega prijatelja, kje bi mogel dobiti Praprotnika.

Imenoval mi je gostilnico, kjer je Praprotnik bil vsak večer stalni gost. S prijateljem in soprogo se napotimo zvečer v to gostilnico.

Vstopivši ugledamo pri mizi večjo družbo, eden gospodov je ravnokar vstal ter segal na obešalo po svoji suknji in klobuku. Bil je to — Andrej Praprotnik. Mi trije se približamo mizi, pozdravimo, a prijatelj predstavi mene in mojo soprogo.

„A, a, a... Vi ste Janko Leban? Veseli me vas osebno poznati. Mislil sem baš oditi, a zdaj ga bom še merico, da se kaj pomenimo.“ Poprožili smo si roke, sedli za mizo ter se potem neprisljano pogovarjali ves večer.

To je bil moj prvi in zadnji sestanek s Praprotnikom. Napravil je ime vtisk modrega, čestitljivega in ljubeznivega moža.

Koj drugo leto sem priobčil v „Učiteljskem Tovarišu“ svojo daljšo razpravo: „Slovstvena zgodovina v slovenski ljudski šoli“ in leta 1885./86. pa „Človek — v pogledu na njegovo telo in dušo“, kateri deli sta izšli tudi kot pometisk v dveh posebnih knjigah.

Ko bi dobil založnika, bi hotel imenovani knjigi — pregledani in razširjeni — nanovo izdati, ker sta še dandanes aktualni.

Slišal sem, da celo prof. Funtek priporoča mojo „Slovstveno zgodovino“ v poučevanje učiteljem, ki se pripravljajo na učiteljski izpit.

Janko Leban.

Na Silvestrov večer 1. 2009.

Silhueta.

Resnično, čudak sem! V žarnem jutru enoindvajsetega stoletja živim, učitelj sem, nositelj kulture, veleugledna oseba, voditelj narodov, a ne čutim se srečnega. Gotovo me napada neka bolezen. Kako naj jo nazivljam? Kdó ve? Zdi se mi, da mi ne ugajajo več naši časi.

A ne sili mi duh naprej po poti prosvete, ne bežim pred svojim časom, ne hrepenim za nedosežnimi ideali, pogled mi ni obrnjen naprej — o, ne!

Ne! Nazaj gledam namesto naprej, zlo se godi v moji duši. Zdajpazdaj se zalotim v ljubkovanju s prejšnjimi „boljšimi“ časi. Danes zjutraj se mi je hipoma porodila želja, da bi živel vsaj sto let prej, v času, ko je bila še velika množica onih, ki so srečno živeli v nevednosti.

Da, gotovo sem bolan! Znabiti sem pa celo nazadnjak? Jaz, nadzornik okrajnega prosvetnega urada? Ha, kakšna budalost!

Pa sodite sami. Vračam se domov. Hotel sem iti na Silvestrovo zabavo, a vrnil sem se pred vrati. Danes nisem za take stvari. Na dnevnem redu je tudi predavanje mojega tovariša o najnovejšem načinu občevanja z Martovimi prebivalci. Fej! Niti Silvestrov večer ne more biti brez predavanja! Kaj mi je do Marta in njegovih prebivalcev! Starejši rod so nego mi in gotovo bolj „kulturni“ — ej, kako smešna mi je danes ta beseda — morebiti pridejo kdaj k nam in nas zaslužijo.

Domov grem. Udobno je moje stanovanje in kaj rad sedim zvečer v malem budoarju poleg pisarnice. In krasen je moj budoarček! Ko vstopim, se zasveti samoočbebi v mehki fluorescenčni luči tja do zadnjega koticika. Nič svetilke in plamena! zadnjo električno žarnico sem odpravil pred petimi leti.

Zunaj brije ostra burja, in droben sneg izkuša napolniti vsak prostorček. A tu pri meni je toplo. Moja peč je ideal peči, najnovejša iznajdba, visoka pesem naši tehniki. Moja pečica kuri neposredno s solnčno gorakoto, ki jo zbirajo velikanske tvornice v vročih afriških in azijskih puščavah in jo razpošiljajo v obliki toplotnih akumulatorjev na vse kraje.

Velik ljubitelj umetnosti sem; najbolj pa mi ugajajo pokrajinske slike. Teh imam lepo število, in slikali so jih najboljši mojstri slovenski. Kdor gleda pokrajine v mojem budoarju, se mu zdi, da zre na kos pristne, neponarejene prirode; saj so slike izvršene v barvah, ki se svetijo v samosvoji luči.

In mnogo udobnosti mi je na razpolago. S tovariši, ki so v svojih sobah, občujem lahko pri mizi sede, brez posebnih aparatov. Iz osrednje kuhinje si lahko vsak trenutek naročim krepčil, treba je samo govoriti nekoliko besedi proti podobi na steni, in mahoma se prikaže mizica z zahtevanimi stvarmi. Kadar sem utrujen od dela, sedem v mehak naslanjač; lahek električni tok mi zakroži po živčevju in me čudovito poživi. —

A zakaj mi danes ni všeč tukaj? Da, bolan sem! Moram, da ozdravim! Zamislim se. Duša mi poleti nazaj v prošle dobe. Pred mano vstane sobica, kakršno bi imel pred sto leti. Bi li ne bilo prijetno v takem koticiku? Tu-le stara pisalna miza, na nji kup knjig in spisov, poleg čestitljiva petrolejka, kakršna je v naši muzejski zbirki, tam-le v kotu glinasta peč in ročka za premog, v drugem kotu omara za knjige, ob steni pa oguljen usnjat divan, ob katerem sloni — last not least — dolga pipa. — Koliko poezije!

Zahoče se mi čtiva. A ne novega. Poiščem si kaj iz one dobe, znabiti časopis ali kaj takega. V imeniku naše knjižnice najdem vse polno stvari iz tistih let. Slučajno zazrem naslov: „Učiteljski Tovariš“, glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva. 49. letnik“. Ha, to je praded našega najznamenitejšega glasila, ki izhaja dvakrat na dan v 10.000 izvodih in je najbolj razširjen med ljudstvom. To si pogledam; tako starih številč doslej še nisem prebiral.

Pritisnem na dotično številko električnega urejevalnika; v steni se odpre predal in dotični „Tovarišev“ letnik zableski pred mano.

Sedem in pričnem listati. Čas poteka, jaz se pa poglobljam bolj in bolj v posameznosti, in pred mano vstaja slika, izpočetka nejasna in medla. A vedno ostreje se kažejo detajli, črte se jasne, in pred dušo se mi razvije življenje, polno svetlobe in dela in napora, pred sabo zrem temo, ki hoče ugonobiti in zakriti to življenje. Boj vidim, boj na življenje in smrt! Velik je sovražnik in neusmiljen. Gosto padajo bojevniki, na tleh ležeče jih davi sovrag brezsrčno in z zlobnim veseljem na temnem obrazu. Tuintam pobegne iz svetlih vrst izdajica k nasprotniku, zdajci potemni in ljuto udari po tovarišu. A malo je izdajic! Bolje pasti, nego zatajiti ideale! Tema prevladuje. Nikogar ni, ki bi zaklical: „Bodi svetloba!“ A vendar! Daleč tam zadaj v polmeti se zasveti lučca. Plamenček raste in se dvigne visoko, a zopet upada. In daleč je še! Toda vidim, da se bliža; svetloba je intenzivnejša. Žareči prameni šinejo tuintam preko sovražnih vrst, ki se ondí mahoma skrijó kakor megla, ki jo obsijejo zlati solnčni žarki. Svetle vrste pa podvoje odpor v takih trenutkih; željno iztegajo roke proti luči, in iz zasoplenih prsi se izvije proseče: „Ah, pridi, pridi, zlata naša zvezda, pridi prosveta! Saj smo mi tvoji sinovi; pridi in otni nas!“ — In prosveta prihaja. Toda umerjen ji je korak, pokoriti se ji je večnim zakonom. Oj, vzdržite bojevniki, vzdržite! — — —

Glava mi je klonila. Minila je polnoč, leto dvatisočdeseto je s pritaženim korakom šlo preko mene. Mehka ročica me pogladi po glavi, na uho mi pošepče sladak glasek: „Ali hočeš danes ostati pri mizi do jutra, srček?“ Moja ženica je. „Ej, nečem, draga dušica, a prav je, da sem danes pogledal v ta list. Zadnje čase me je napadala ne-

kaka duševna boleš, v tem trenutku sem ozdravljen popolnoma. Znabiti ti jutri povem vse, za danes pa samo: Srečno novo leto v znamenju prosvete!“

Dragotin Humek.

Vrnite mi, vrnite!...

Črtica.

Trdili so, da je bebec, norec, tepec. Sam se je smatral za najnesrečnejšega človeka na svetu, človeka, ki je živel prazno življenje. Zato je z njim sočustvovala marsikatera mehka duša, meneč, da ga ume. Bilo je pa tudi nekaj takih duš, ki so bile prepričane, da je profesor znorel samo za to, da more brez zadržka razodevati vsakomur svoje misli in nazore. Otroci, norci in pijanci govore resnico. Nihče jim tega ne zameri, dočim bi pametnega človeka kar kamenjali za tako uslugo. Profesor Ciril je o lepem vremenu često pridigoval gori pod hribom nad vasjo na visoki skali ob cesti. Govoril je brezozirno, rezko, lapidarno kakor človek, ki ima veliko povedati, pripoveduje v kratkih presledkih, da bi mogli poslušalci obenem uživati in premišljati njegovo hrano. Profesor Ciril se ni mnogo menil za poslušajoče občinstvo. Ako se je zavedel, da je govoril gluhim stenam, nememu skalovju, neobčutni cesti pod seboj, se je nasmešnil ironično in rekel v svojem pretirano okrajšanem slogu: „Ti vsi molčite; bo pa kamenje vpilo.“

V letu in zimi ga je krila dolga temna suknja, ki je bila stara in oguljena. Ljudje so uganili, da ga pozimi varuje mraza, a poleti vročine. No, profesor Ciril se ni staral za ljudsko mnenje. Splezal je svoji kameniti prižnici na rame in začel: „Torej, otroci, poslušajte me! Blagor mu, kdor ima še vero in je ni izgubil; blagor mu, kdor jo je izgubil in je ne išče; nesrečen pa tisti, ki je išče, zakaj najde je ne nikdar več.“

Dolga je bila njegova povest in žalostna, ena sama jerimijada od začetka do konca. Izgubil je vero po prizadevanju nje učiteljev in očitnih pristašev besede božje, javnih vernikov in resničnih hinavcev; iskal jo je in ne našel. Namesto vere je dobil bridko zavest, da je njegovo življenje prazno, nesrečno, kupa polna strupa, zakaj drugi ne umejo njega, on ne drugih. Zahrepenela mu je duša nazaj v srečno mladost, v zlate čase, ko mu je plapolal v prsih mogočen plamen zaupanja v samega sebe, v svojo moč, v ljudsko silo in ljudsko voljo, napredek človeštva, rešitev trpinov iz spon sebičnosti in laži.

„Kdo mi vrne tiste čase? Kdo mi da tisto srečo, ki sem jo občutil v srcu prej, nego ste mi zamorili vero! O, tedaj sem še lahko upal, srčno ljubil. Sedaj pa mi je nesreča, nadloga, teža — samo to življenje. O, vi, tatovi, sleparji, ubijalci! Kdo mi vrne mojo vero? Izgubil sem jo. Vi ste krivi, da sem jo izgubil. Ali niste rekli, da je nepotrebna? Ostavil sem jo kakor neraben gumb ter jo izgubil. Ne najdem je nikdar več. — Kdo more veleti strti steklenici: Bodi zopet cela. In bo? Kdo propadli devici vrniti nedolžnost? Vrnite mi, vrnite mojo vero! Vrnite mi mojo srečo, mojo mladost, če mi jo morete. Vrnite samo za trenutek! Dam vam življenje za ta trenutek. Tukaj ga imate!“

Ljudje so postajali pred sivobradim prorokom na skali in trdili, da je bebec, norec, tepec. Hodili so mimo njega in se mu smejali. On se ni zmenil zato, marveč se je ironično nasmešnil in dejal: „Bo pa kamenje vpilo.“

* * *

In res je vpilo skalovje, cesta je vpila in vsa okolica je kričala o nesreči profesorja Cirila, o izgubljenem življenju, o prevarjenem srcu. A kdo se je briga za to? Svet ima kamenito srce, kadar ne gre v lastni dobiček.

Rad je govoril profesor o svoji zlati mladosti. Res je bila zlata. Živeč pri starših, ki niso poznali obilnosti, marveč skromnost, delo in zadovoljnost, se je razvijal kakor mlado drevesce v dobri zemlji. Njegove sposobnosti so že takrat cenili učitelji in duhovniki. To ga ni prevzelo. Njegova sreča je bila šola, njegovo prepričanje popolnoma po naukih katoliške vere, kakor jih je slišal v cerkvi in šoli. Videl je, da žive po njih tudi njegovi starši, sosedje in vsi ljudje, ki jih je poznal. Po teh naukih je za trdno upal tudi sam, da doseže večno zveličanje v nebesih. Tako naravno in lahko se mu je zdelo to, da ni niti pomislil, da bi moglo biti še drugačno življenje na svetu. Vaščanje so bili preprosti kmetiči, toliko in bolj imoviti kot njegov oče. Duhovnik je bil mož v letih, ko vsakemu že miruje kri in počivajo ugonobljene ali zamorjene strasti — vzvišeno bitje brez nagnjenja v greh. Mož poln zlatih vzorov in vabljevih nad je bil njegov učitelj, navdušen pesnik, pevec, občudovalec prirode, voditelj za vse lepo, vzvišeno in sveto.

Ljudje so tudi grešili, seveda! Adam in Eva sta grešila. Spoznal je, da je na svetu zlo, a le za to, da človeka očisti

in utrdi v dobrem, kakor se očisti zlato v ognju. Brez izkušnje ni zasluge, brez boja ni zmage, brez zmage ni krone.

Neki dan je domači duhovnik zapodil od sebe svojo sestro Anico, ki mu je bila doslej postrežnica in gospodinja. Morala je po svetu za kruhom. Vsa vas je govorila o tem in ugibala vzrok in ga tudi uganila. Anica se je morala umakniti drugi, ki ni bila njena sestra. Po vasi je kar šumelo grdo pohujšanje.

Mladi Ciril se je prijemal za prsa. Ni sicer umeval pohujšanja, toda slab zgled ga je bolel.

Nedolgo potem sta se grdo sprla in zmerjala njegov učitelj in spovednik. Šlo je za malenkost, a nihče ni maral odnehati.

Tisto poletje je doživel še večje razočaranje. Zbolela mu je babica nenadoma. Na Telovo je bilo proti večeru, ko so vaščani pošteno praznovali — po svoje seveda — veličastnost velikega praznika in procesije pri polnih kozaricah v gostilnici. Med domašimi odličnjaki je praznoval tudi duhovni pastir s svojimi ovčicami. Težko mu je bilo, ko je moral zapustiti tako lepo družbo zastran zbolele starke. Šel je nerad in godrnjaje. Na Cirilovem domu je počital njegovemu očetu, da je on sam zakrivil babično nesrečo, ker je ni varoval, ko jo je zadel mrtvoud in je padla z ognjišča. „Moj mili Bože,“ je vzkliknil oče, ali sem vedel, da se zgodi nesreča prav danes in prav moji materi? Nihče nima pisanega, kdaj, kje, in kakšna nesreča ga čaka.“

„Tiho, sirovina sirova!“ mu je zabrusil v lice duhovnik in odšel z burzo na prsih, kjer je maloprej nosil onega, ki je trpel za vse grešnike, trpel nedolžen.

Več let se nista več lepo gledala z očetom.

Ciril je šel v mestne šole.

Videl je dobičkarstvo, pristanost, čutil, da je ves svet takorekoč ena sama velika krivica. Samo zlo gospoduje na zemlji. Njegovo mehko srce se mu je krčilo jeze, togot in žalosti. Med svojimi profesorji je spoznaval vedno večjo hinavščino, klečeplavstvo in zavist. Le malo mož poštenjakov je bilo med njimi. Vsakdo je kazal v javnosti lepšo polovico svojega značaja, dočim je zares in skrivaje ravnal nasprotno svojim besedam.

Ni še prav dovršil naukov na gimnaziji, ko je bil docela prepričan, da pravzaprav zlo, hinavščina, egoizem in strast zmagujeta na svetu v vseh slojih. Kje je pravica, kje resnica in krepost? Vzoro kakor zakoni le na papirju. Bog zato, da ga žalijo, izrabljajo v sebične namene njegovi lastni služabniki, namestniki in njihovi pomočniki. Vera je samo trdka, podjettej, ki je temboljša, čim več vrže na leto.

Zato ga ni mogla niti mati pregovoriti, da bi stopil v semenišče. Brez vzorov, brez nad in brez vere je šel stradat na univerzo, odšel brez materinega blagoslova, brez očetove podpore. Tako je prestradal dolgo dobo do poslednjega izpita in se oddahnil. Vese-lilo ga je delovanje za prosveto, probujo naroda, v pomoč ljudem sotrpinom. V izvoljenem stanu bo vzgajal mladino za resnične vzore in požrtvovalno delo v korist vesoljnega človeštva. To bo zares delo, vredno uspeha in blagoslova, zakaj nesebično bo, popolnoma nasprotno tistemu in takemu, ki ga je videl in preživel sam z zaničevanjem in ironijo.

S takimi smotri se je vrnil na Slovensko. Tovariši so se mu smejali ter ga nazivali — narobe filozofa. Zato se pa ni menil, temveč mislil na svoje učence: „Ti ne bodo molčali; celo kamenje bo vpilo.“

Med učenci je dobil mnogo poslušalcev, prav malo posnemalcev in celo nič hvaležnosti. Odboravali so vsi njegove nazore in jih krstili za nepraktične. Premeščen je bil službeno, da je napravil prostor kolegu protežirancu, ki je bil mlajši od njega in slabše kvalifikovan. To ga je peklo. To-lažil se je samo še z boljšo bodočnostjo.

V novi službi se je seznanil s tovarišem, ki je popolnoma odobral njegove nazore, a ravnal ravno narobe. Živahni kolega ga je upoznal z boljšimi meščanskimi krogi, kjer so ga imele dame vse rade. Malo pred Cirilovim prihodom je razdrl zaroko z deklico iz odlične meščanske hiše. Zato pa ni ostavil morda svoje neveste ali njene družine. O, ne! Saj je bil povsod takorekoč nenadomestljiv družabnik zlasti damam. Cirila je popolnoma pridobil. Vse sta si zaupala. Kmalu je izvedel, da je tovarišu Cirilu včas nekdanja njegova nevesta. Ponudil se mu je za posredovalca.

Ciril jo je res zasnubil. Spoznal je, da ima Mira tiste vzore in nazore kakor on. Iz tega je sklepal, da bo začetek družinske harmonije. Poročila sta se, in živahni kolega Artur je bil priča pri poroki ter ju spremljal kakor nalašč celo na ženitno potovanje.

Kmalu je pa doznal Ciril, da je Mira prav tako sebična kot vse njene tovarišice. Z njimi se je strinjala v vsem samo pred zakonom, da ga je — vjela. Sedaj mu celo preti očitno, da mora zapustiti tiste nazore, ki niso drugo kot budalosti. To ni za moža ni za žensko, kvečjemu za — bedaka.

To mora opustiti, če neče, da se mu bo z drugimi smejala še ona — njegova žena.

Začel je med njima nemir namestu pričakovane harmonije. Niti kolega Artur z debelo kožo in sladkim jezikom ga ni mogel utolažiti. Čudno, a vendar je bil vedno z njima.

Ostala sta v tem nekako sredi pota — vsak na svojem stališču: ona je trdila svojo, on se ni poboljšal; do resne odločitve se ni upal nobeden. Saj jima je bilo bolje tako. Ciril je slutil, da ju veže še edina želja po ločitvi, najsi je strastno ljubil svojo ženo. Morda zato, ker mu ona ni vračala ljubezni. Bili so trenutki, ko je vprav norel za njo. Ona ga je pa nalašč dražila, pogleduje nekdanjega snubca: „Moj norček, moj pošten norček!“ In on je še huje norel za njo.

Kodrolasi Artur, Cirilov kolega in njen nekdanji ljubimec, je bil kratkočasen, dober družabnik, izvrsten pevec, velik lovec in plesalec — velik junak v redkih malomestnih gostilnih. Gospa Cirilova je preživela z njim marsikatero sladko urico, dočim je njen soprog kvartal, igral šah ali uganjal svetovno politiko ob okrogli mizi malomestne gostilnice. Cirilu ni bilo v napotje to prijateljstvo. Zaupal mu je popolnoma, zaupal tudi nekoč, da se z Miro sedaj bolje sporazumeva — dokaz: pričakuje v doglednem času potemtva. Artur se mu je smehljaj in smehljaje čestital. Razumela sta se, vsaj Ciril je mislil tako.

Na porodu je Mira zbolela nevarno. Jokal je Ciril ob zglavju zveste ženice. Tam ob strani se je oglašal mal črvček — nežna hčerka, mamice najbolj potrebna — pa se že poslavlja s svetom. „Ciril, moj dragi Ciril!“ Tako je zaklicala večkrat. Stopil je bližje, jo prijel za roko, vprašal, kako ji je, a beseda ni hotela, ni mogla preko ustnic: „Ciril, moj dragi Ciril!“ pokliče vnovič in poslednjič. Soprog se ji približa, se nagne prav k njenim ustnicam in ona dahne odgovor — — —.

Ciril ga je slišal, pogledal divje in zbežal in se ni nikoli več vrnil k soprogi, ki ga je varala.

*

V rojstni vasi je nekaj let iskal zdravila, svaril ljudi in jim razlagal svojo nesrečo. Govoril je v kratkih presledkih, jedrovito in rezko. Trdili so, da je tepec, bebec, norec. Kamenje ni vpilo, kakor je trdil, a vpili so za njim otročaji po vasi in ga vlekli za dolgo suknjo. On se ni zmenil za to. Skobacal se je na klanco ob cesti kakor na leco in govoril tam cele ure. Sosedje so iz tega ugibali bližajočo se premembo vremena. In tisti, ki so gojili zanj sočutje, in tisti, ki so trdili, da je znorel samo zastran tega, da more neoviran govoriti vsakomur resnico, so bili nekega dne edini v svoji sodbi. Profesor Ciril je namreč zvedel, da se njegova Mira potepa s postopači in drugimi — Arturju podobnimi ničvredneži, a hčerko je zapustila kdovekje.

Splezal je na skalo ob cesti nad vasjo, trdil zadnjič, da bo kamenje govorilo in se — ustrelil. Z nemim, komaj čutnim jekom je res odgovorilo kamenje, da sočuvstvuje s siromakom, ki ni umel sveta in svet ne njega. A kako so govorili ljudje?

„Samo zato je znorel, da se je ustrelil! Nič ga ni škoda. Saj ni bil za ta svet kakor svet ne žanj.“

In še mrtev je iztezal roke, hoteč nekaj ujeti morda izgubljeno srečo. Še mrtev je bil podoben nekdanjemu nesrečniku, ki je klical v obupu: „Vrnite mi, vrnite . . . vero!“

A kdo mu jo je vzel?

Ivo Trošt.

Z delom k prosveti, z bojem k svobodi!

Moje učiteljstvo.

Z dnem 19. novembra 1862. sem bil imenovan kot podučitelj na dvorazredni ljudski šoli v Cerknici. S petimi forinti denarja in malo culico obleke sem premeril peš osem ur dolgo pot od doma do Ljubljane (takrat še ni bilo gorenjske železnice) in dospel v Cerknico, mi je ostalo pri vsej štedljivosti le nekaj malega krajcarjev. V mojem dekretu je bilo omenjeno, da se moram predvsem zgledati pri g. dekanu, kar sem tudi takoj po svojem prihodu storil, četudi se je že mračilo, ker se nisem vedel kam drugam obrniti. Toda slabo sem naletel pri priletnem in strogem dekanu! Ko sem se mu prav ponižno predstavil in povedal, kdo sem, je zarohnel strogi gospod nad mano: „Wie erfrechen sie sich um diese Zeit mich zu belästigen?“ Šele, ko sem se opravičil in mu povedal, da se ne vem kam drugam obrniti, ker sem novinec in neizkušen, se je poglela dekanova nevolja; vzel je klobuk in palico ter me spremljal k nadučitelju, kjer sem tudi ostal na

hrani in v stanovanju in kjer sem našel svojega bivšega součenca, nadučiteljevega sina. Preden nas je dekan zapustil, mi je dal še tri stroga povelja, namreč: Gospoda nadučitelja moram v vsem slušati kakor svojega očeta; tobak pušiti in krčme obiskovati mi je strogo prepovedano (slednjo opombo bi bil lahko opustil, zakaj vedno sem bil suh kakor cerkvena miš) in tretjič — o zdravi Marija zvonjenju moram biti sleherni večer doma.

Nadučitelj — Krašovic — je bil že prileten, bolehen mož, pravi tip nekdanjega „šolmoštra“, a poštena duša skozinsko. Bolj čmerna in sitna je bila njegova tudi že priletna soproga, ki je mislila, da jaz sina zapeljavam, a bilo je ravno nasprotno.

Svoje prve službe sem se kmalu privadil, v stanovanju pri nadučitelju sem se čutil tudi čisto domačega, dasi nisem vprašal, koliko bom plačeval ali če bom sploh kaj plačeval in tudi nisem znal, koliko bom služil in kje bom plačilo dobival. Le kadar je bila največja sila, ko je bilo neobhodno potrebno nabaviti si kako obleko, sem prosil gosp. nadučitelja zaupno kakor svojega očeta za potrebne novice, katerih mi nikoli ni odrekel. Z največjim veseljem sem opravljal namesto nadučitelja službo organista (zna se, brezplačno), le pri drugi službi božji je ob nedeljah, ako ni bil preslaboten, sam orglal. Resnici na ljubo moram tu priznati, da mi je nadučitelj koncem drugega leta, ko sem se poslavljaj, stisnil petak v roko, zato, je rekel, ker sem bil toli prijazen in sem dve leti namesto njega orglal. Verujte, da sem bil tega petaka bolj vesel, nego bi mi zdaj dal kdo 100 gld.

Tudi mrliče spremljati k večnemu počitku, katerih je bilo v tako obširni župniji mnogo, je prepustil nadučitelj navadno meni in prav interesantno je bilo videti, kako sva s kaplanom dobro četr ure dolgo pot navadno, če ni bilo suše ali pa če ni bilo pomrznjeno, gazila blato in pela mizerere. Po dokončanem opravilu je stranka takoj na pokopališču poravnala štolnino in v to svrhu sem imel za vsak pogreb preračunjeno, koliko naj od strank zahtevam. — Vrnivši se od pogreba domov, sem odšel svojemu šefu zasluženo štolnino in časih, ne vsakokrat, mi je dal za moj trud in prijaznost, kakor se je sam izrazil, celih — 10 krajcarjev!

Dekan me je nadzoroval na teden dvakrat ali trikrat, če sem z zdrava Marija zvonjenjem doma; in če bi se bil slučajno zamudil le nekaj minut, sem moral drugi dan iti „k raportu“, in pri takih prilikah ni pomagal noben izgovor in požreti je bilo treba marsikako grenko. Očitno pušiti tudi nisem smel, zatoraj sem izprehajaje se po polju in samotah, žulil svojo pipico, ki sem jo hranil v drvarnici med drvni. Neki smajen dan mi pa podari kaplan, ki me je časih povabil tudi s sabo v krčmo na kozarec vina, smodko in pušila sva prav brezskrbno na glavnem trgu pod veličastno starodavno lipo. Kar nenadoma se znajde za mojim hrbtom dekan in zarohni nad mano ves srdit: „Das Rauchen habe ich ihnen verboten, und jetzt rauchen sie da wie ein alter Feldwebel!“ Tako sem se prestrašil tega strogega gospoda, da mi je ostanek smodke padel na tla in si ga nisem upal pobrati.

Leto je kmalu preteklo in po dokončani javni šolski izkušnji mi reče moj principal, da bova danes obračunala. No, račun je bil kratek in lahak. Na leto, je rekel, imate 150 gld. starega denarja, zna se, brez hrane in stanovanja, torej pride na mesec 13 gld. novega denarja. Za hrano in stanarino na mesec 8 gld. znaša v 10 mesecih 80 gld., 32 gld. ste prejeli, dobite še 18 gld., s katerimi sem se takoj podal na svoj dom na dvamesečne počitnice. Hitro mi je potekel brezposelni čas in treba je bilo iti nazaj v službo in prišedši v Cerknico, izplačal mi je nadučitelj neprikrajšano dvamesečno plačo 26 gld., za katere sem si omislil obleke, ki sem je bil že sila potreben.

Drugo leto mojega službovanja v Cerknici je bilo enako pretečenemu letu, le zvezda nade do izboljšanja škandaloznih dohodkov mi je zasvetila v tem, da se mi je nudila prilika privatno poučevati pri županu A. O., prvem cerkniškem magnatu in poznejšem drž. poslancu, dve hčeri in sicer po dve uri na dan. Vestno sem izpolnjeval dolžnosti privatnega učitelja, nadejajoč se koncem meseca lepega zaslužka in nisem se varal. Prvi dan prihodnjega meseca mi je dala korpušna gospa O. za moj mesečni poduk 30 desetec (3 gld.) in mi obenem izrekla priznanje na dobrem uspehu.

Če bi me danes kdo vprašal, kako sem izhajal s temi več nego siromašnimi dohodki, gotovo bi mu ne mogel dati pojasnila in še zdaj občudujem svojo nekdanjo vztrajnost. Proti koncu drugega leta sem postal zaradi kritičnih finančnih razmer že nekako apatičen in večkrat so se ponavljali raporti k dekanu zaradi prepoznega prihoda domov. Naposled sem se pa vendar enkrat ojačil in povedal dekanu, ko me je ravno ošteval, ker me ni našel zvečer o zdrava

Marija zvonjenju pri domu in mu odkrito povedal, da mu bom hvaležen, če me naznani na višjem mestu, ker s temi dohodki mi je nadalje nemogoče izhajati in če bom prestavljen, ne morem priti na kaj slabšega nego imam zdaj. S svojo odkrito izjavo sem zadel na pravo mesto in dekanova osornost se je izpremenila takoj, rekel bi, v nekako prijaznost in pričel je prvič, kar sem ga poznal, z mano prav prijateljsko-ljubezno govoriti. Dejal je (razume se po nemški):

Dokler vas opominjam, je znak, da vas imam rad, je dobro za vas, ker vam dobro želim. Tudi pri g. Zavašniku, je nadaljeval, ste dobro priporočeni in opisani, in prebral mi je njegovo pismo, v katerem se mi obeta kmalu samostojna boljša služba. Tako nekako potolaženega me je odslovil in od tistega dne so moji raporti izostali in tudi nadzorovan nisem bil več. Brez kakega posebnega dogodilja mi je potekal čas in kmalu se je približal konec drugega šolskega leta. Po dokončanem šolskem izpitu sem šel zopet v svoj rojstveni kraj na počitnice v trdni nadi, da se me med počitnicami domisli učiteljski „strah“ — Zavašnik in mi podeli kako boljšo službo. Toda čas počitnic je potekel in s počitnicami vred je splavala po vodi tudi nada na kako drugo službo. Z mesecem novembrom je bilo treba zopet nastopiti službo v Cerknici kot „gehilf“, kakor se nas takrat — morebiti zaradi lepšega — zvali. Nisem še vsega uredil v svojem razredu in sem še-le svoje regrute pripravljaj na pričetek pravega pouka, kar me iznenadi nekega dne g. dekan s svojim posetom in mi vroči dekret z dne 11. novembra 1864., s katerim sem bil imenovan kot učitelj, organist in cerkovnik v Ratečah na Gorenjskem, to je na skrajnem koncu Kranjske, kjer je, kakor hudomušni ljudje trdijo, tričetr leta zima, en četr pa — mráz.

Dobivši dekret sem bil nekaj časa ves srečen in vesel, a ta radost se je kmalu izpremenila v otožnost, ko sem jel premišljevat, da bo treba zapustiti znance in prijatelje, da se bo treba ločiti od kraja, ki mi je bil tako mil in drag in se podati v popolnoma tuji kraj, kjer ne poznam žive duše in mene tudi nihče. K temu se je pa pridružila še skrb, kako da bom malo drugače kakor s praznim žepom premeril dolgo pot iz Cerknice do Rateč, ker takrat še ni bilo gorenjske železnice. Oh, kako srečnega bi se bil takrat počutil, ko bi bilo mogoče še ostati na starem mestu! Toda ura ločitve je prišla in le težko in s solznimi očmi sem se ločil od nepozabne mi Cerknice. In če tudi je preteklo, odkar sem zapustil svojo prvo službo in ko pišem te vrstice, že nad 40 let, vendar se z veseljem in največkrat izmed vseh svojih služb spominjam Cerknice. Prva služba baje ostane slehernemu najbolje v spominu.

Zapustivši Cerknico sem se podal najprej domov v svojo rojstno hišo, kjer smo se dogovorili, da mi bodo prav v kratkem napravili nekaj prav potrebne hišne opravila, ki mi jo je čez 14 dni brat pripeljal za mano in pa sestro kot gospodinjjo. Sam sem pa najel pri nekem znanцу malega konjiča in se odpeljal s svojim prijateljem K. P., ki me je spremljal do Kranjske gore, odkoder se je sam odpeljal nazaj, pustivši me moji usodi. V Kranjski goši sem obiskal svojega intimnega prijatelja in součenca, učitelja Goršiča, ki me je spremil v eno uro oddaljene Rateče. Kako se mi je tu godilo, ne bom opisoval, zakaj potreboval bi v to celo knjigo. Niti ene reči ne morem pohvalno omeniti in mnogokrat sem si mislil: „Zakaj nisi ostal v Cerknici?“ Dohodki vseh treh služb, kot učitelj, organist in cerkovnik so bili preračunjeni na 305 gl. Med temi dohodki je bilo tudi mnogo zemljišča, senožeti, ki so donašali, ako je bilo ugodno leto, kakih 70 gl.; če je bil pa kak naliv, je poplavlila senožeti voda in nisem dobil nič. Meni se je v štirih letih zadnje pripetilo dvakrat. Drugo plačo sem dobival večinoma pri županstvu, a ne mislite, da skupno in redno ob mesecu. Slehrni teden, časih tudi po dvakrat, sem prosjačil pri županu za svoje, več kakor krvavo zaslužene novce, a blagajnica je bila navadno vedno prazna in največkrat sem moral oditi praznih rok, dobival sem po 1 do 2 gl., največ po 5 gl. To je bila mizerija, da si ni mogoče večje misliti! Da, pripetilo se mi je celo, ker nisem hotel prosjačiti, da sem šel opoldan namesto k obedu na izprehod, sestra pa k sosedu v delo, ker ni bilo kaj v lonec deti. Gola istina!

Največja nadloga za me je bil sila star in neizrečeno lakomni župnik. Kot cerkovnik sem imel za oskrbovanje oblatov prosto bero in se je dobilo zato kakih 10 mernikov pšenice. Še preden sem prišel v Rateče, je pobral to prosto bero župnik, češ, ta novinec tako ne zna oblatov peči, in požrl mi je v pravem pomenu besede pšenico, ki sem je bil tako živo potreben. Drugo leto, nasvetovan po občinskih možeh, sem pobral sam pšenico za oblate, a sedaj je bil ogenj v strehi. Kar sem storil in kakor sem se obrnil, ni bilo župniku všeč in vedno me je tožaril pri dekanu in največkrat čisto po nedolžnem. Bilo mi je skoraj obupati.

Še se spominjam, da sem dobil enkrat od dekana ukor, med katerim se je nahajal sledeči stavek: „Unter andern tragen sie auch einen Schnurrbart, was in Oberkrain durchaus nicht gebräuchlich und ein redender Beweis des Hochmutes ist.“ Opomnim naj, da mi takrat v mojo žalost še niso brke rasle in se sploh še ni bilo treba briti. Da se je vsaj deloma povrnil zaželeni mir med mano in župnikom, nisem nadalje več reflektiral na to pšenico in sem jo zaradi ljubega miru prepustil župniku.

V pojasnilo, kako se je v istem času učiteljem slabo godilo in kako rad bi bil človek svoj stan z vsakaterim drugim zamenjal, naj navedem tale slučaj: Prišlo je burno leto 1866, ko se je na jugu in severu resno pripravljalo za vojno. Ko pridem nekega dne v Kranjsko goro obiskat tovariša Goršiča, mi ta razodene svoj sklep, da je namreč zatrdno namenjen iti v vojake in se udeležiti bitke, češ — pri učitelstvu ni itak nobene prihodnosti. Takoj sem bil tudi jaz enakih misli s tovarišem in šla sva skupno k predstojniku politične oblasti, g. Levičniku, ter mu razodela svoj sklep, proseč ga, naj zaukaže županstvu, da naj nama takoj izplača najin mali zaostali zaslužek. Gosp. Levičnik je hvalil najino hrabrost in obljubil zaradi zaostale plače takoj ustreči najini želji.

Odločila sva se, da greva nad Pruse, ker na te sva imela bolj piko nego na Italijane in kar v duhu sva jih že streljala in pobijala, da je bilo groza!

Slehrni dan sva pričakovala, kdaj nama župan izplača najino beračijo, a pretekel je dan za dnem, in midva sva še vedno zaman pričakovala rešitve.

Raznesla se je vesela novica, da so naši pri Kustoci Italijane popolnoma porazili. Sedaj je pa bilo tudi najine potrpežljivosti in čakanja že od več in šla sva zopet h g. Levičniku in ga nujno prosila, da naj takoj ustreže najini želji. Potaplja je naju po ramah je rekel, da je v tej zadevi vse potrebno ukrenil in da nama bo v malo dneh gotovo ustrezeno. Čez nekaj dni sva srečala s prijateljem Goršičem gosp. predstojnika, ki je smehljaje se k nama pristopil in rekel: No, gospoda, sta li zdaj ozdravljena? Med tem časom smo namreč zvedeli, da so Prusi pri Kraljevem gradu Avstrijem pošteno uro navili in skoraj gotovo le zaradi tega, ker je naju — manjkalo —.

Ker ni bilo več vojne pričakovati, je minulo tudi mene s tovarišem veselje do vojaškega stanu in jedla sva še nadalje grenki in borni učiteljski kruh, kadar ga ni ravno primanjkovalo. —

Pretekla so še nekako hitro štiri bridka leta; vendar je bilo pa socialno življenje, ki sem ga prebil Podkorenem in v Kranjski gori, dokaj prijetno.

Pri javni šolski izkušnji koncem četrtega leta mojega službovanja v Ratečah je bil neki nanovo došli dekan z uspehi, kakor tudi z mano tako zadovoljen, da me je vprašal, če morebiti ne želim biti prestavljen? Umeje se obsebi, da sem bil te ponudbe neizrečeno vesel in sem se priporočil gospodu, da naj na svojo obljubo ne pozabi, zakaj v teh štirih letih sem se že izvil in v obilni meri zadostil vsem svojim storjenim napakam in pregreham.

Toda pretekle so počitnice, treba je bilo zopet s šolo pričeti, a o kaki premestitvi ni bilo ne duha ne sluha in že sem si mislil, da so name pozabili.

Neke nedelje zjutraj pa dobim v svoje prijetno presenečenje dekret z dne 17. oktobra 1868, št. 1533/301, s katerim sem bil premeščen v Polhov gradec. Veselil sem se svoje nove službe, a ko sem se poslavljaj od svojih obilnih in milih mi prijateljev, reči moram — bilo mi je sila težko in tesno pri srcu.

V Polhovem gradu sem preživel zadovoljno in mirno sedem let. Ko je bila pa v Borovnici po smrti učitelja Zalokarja služba razpisana, bil sem med obilo drugimi kompetentni jaz in z dnem 20. septembra 1875 se je podelila ta služba meni, kjer sem popolnoma zadovoljen deloval do svojega zaprosenega umirovljenja, ki sem ga dobil dne 25. julija 1903.

Fr. Papler.

Ljubezen.

Roža ljubi zlato solnce,
slavec ljubi log in gaj,
luna ljubi zvezde svoje,
pestro cvetje sveži maj.

Jaz pa ljubim hrepenenje,
jasne, zvezdnate noči,
ko v opojnih sanjah srce
vse miruje in drhti . . .

Mara Tavčarjeva.

Upravništvo našega lista natisne slike urednikov na karton, ako se oglasi dovolj naročnikov. Cena enemu kartonu je določena na 2 K. Kdor jo želi imeti, naj se oglasi pri našem upravništvu.

Listnica uredništva.

Odločili smo se, da posvetimo ves letošnji letnik 50letnici „Učit. Tovariša“. — Zato bomo še nadalje priobčevali spise, ki se tičejo tega jubileja. Vabimo tovariše in tovarišice, naj nam pošljejo čimveč primernih spisov. Kolikor doposlanega gradiva nismo mogli vključiti obsežnosti lista priobčiti danes, porabimo v prihodnjih številkah. — Vse tovariše in tovarišice prosimo, naj skrbijo, da se naš list razširi tudi med neučitelje. Z vztrajno agitacijo lahko doženemo, da se število naših naročnikov podvoji. — V Srbijo: Hvala za poslano. Porabimo čimprej! Iskrene pozdrave!

Listnica upravništva.

Današnja številka smo poslali tudi mnogim, ki niso bili dosedaj naši naročniki, na ogled. Kdor ne vrne številke, ga smatramo plačujočim naročnikom. Upamo pa, da smo vsekakor poslali liste onim, ki se zanimajo za šolska in učiteljska vprašanja in nam to svoje zanimanje — tovariši in tovarišice pa stanovsko zavest — pokažejo dejansko s tem, da postanejo zvesti naročniki našemu listu. — Upravništvo se je izpremenilo in je pošiljati vse tozadevne stvari na naslov: Upravništvo „Učiteljskega Tovariša“ — Ljubljana, Marije Terezije cesta št. 8. Kdor ne bi kdaj prejel lista, naj takoj reklamira. Prosimo tudi, da nam vsakdo, ki izpremeni svoj naslov, to tudi takoj naznani, ker nam s tem prihrani mnogo neprirek. Reklamacije je pošiljati nefrankirano.

Uradni razpisi učiteljskih služb.

Št. 1977. Kranjsko. 1—

Na dvorazredni ljudski šoli v Zgornjem Tuhinju se razpisuje učno mesto z zakonitimi prejemki v stalno nameščenje.

Pravilno opremljene prošnje je predpisanim službenim potom semkaj predlagati do 20. januarja 1910.

V kranjski javni ljudskošolski službi še ne stalno nameščeni prosilci morajo z državnnozdravniškim izpričevalom dokazati, da so fizično popolnoma sposobni za šolsko službo.

C. kr. okrajni šolski svet Kamnik, dne 12. decembra 1909.

Hotel Triglav na Bledu.

Gg. učiteljem in njihovim rodbinam priporoča podpisani

hotel Triglav ob kolodvoru na Bledu, kjer so poleg dobre postrežbe na razpolago razni časopisi, med temi tudi „Učiteljski Tovariš“.

Jakob Peternel. 1

I. BUZZOLINI
delikatesna trgovina,
Ljubljana, Stritarjeva ulica.

Najfinejša in vedno sveža zaloga gnati, salam, raznih vrst klobas i. t. d.
Izdellovalnica kranjskih klobas. 1

Gostilna „Pod skalco“
Ljubljana, Mestni trg.

Dobro znana vsled priznane najboljših, najpristnejših in cenih vin. Kdor hoče piti dobro, pristno vinsko kapljico, naj pride le k meni.

Priporoča se posebno cenjenemu učiteljstvu

1 Jakob Filip, gostilničar.

Največja in najsolidnejša domača eksportna tvrdka
H. SUTTNER
v Ljubljani, na Mestnem trgu št. 25

Žepne ure zlate, srebrne, tula, jeklene, niklaste najrazličnejših vrst in cen. Posebno tanke in precizijske ure: Schaffhausen, Omega, Zenith, Moeris, Billodes itd. itd.

Stenske in salonske ure, budilke

najnovjšega, modernega izdelka, primerne k vsaki opremi, z zvondonečim bitjem, zadnje novosti v zalogi.

Zlatnina in srebrnina verižice, prstani, broške, uhani, zappestnice itd. najfinejšega izdelka v največji izbi.

Blago iz pravega srebra in kina srebra, nastavki, jedilno orodje, servisi za kavo, čaj itd. vedno zadnje novosti in po najnižjih cenah.

Krasni cenovnik zastoj in poštne prosto.

STARŠEM
IN VZGOJEVALCEM SLOVENSKE
MLADINE PRIPOROČAMO LIST
DOMAČE OGNJIŠČE.
IZHAJA PO ENKRAT VSAK MESEČ
TER VELJA VSE LETO 2 K 50 H.

MLADINI, KI JE ŠOLI ODRASLA,
JE NAMENJEN LIST
NAŠA BODOČNOST.
IZHAJA PO ENKRAT VSAK MESEČ
TER VELJA VSE LETO 3 KRONE.

OBA LISTA SE NAROČATA V
UČIT. TISKARNI V LJUBLJANI.

Cenjenemu učiteljstvu se priporoča znana gostilna

„Pri zlati ribi“

Ljubljana,
Stritarjeva ulica.

Pristna vina, dobra kuhinja, vsak dan sveže ribe in raki.

Beti Pilko-Kos.
gostilničarka.

Kje Vi kupujete?

sledeče: šifon, naturel kreas, belo in rujavno kontenino, domače, češko in šlesko platno za telesno in posteljno perilo. Najboljše domače in angleško sukno, fino švicarsko svilo, francoski cefir, batist, „Panama“ za plesne veselice, koncerte itd. — Lepo modno volneno blago za obleke (kostume). — Popolno opremo za neveste kakor: preproge, zavese, garniture, lepe koltre, koce, koverte itd. — Srajce, bele in barvaste, nogavice, ovratnice, žepne robce. — Različne znake in gumbe za družbo sv. Cirila in Metoda.

Svetujemo Vam, da se obrnete na domačo manufakturno trgovino

Hedžet & Koritnik
v Gorici.

Na željo pošilja vzorce poštne prosto! Naročila po povzetju, čez K 20— franko. 1-1 Pri večjem znesku še poseben popust!

ANTON BAJEC

umetno in trgovsko vrtnarstvo

v Ljubljani, Pod Trančo

se priporoča slav. občinstvu za obilno naročbo. Vedno sveže cvetje za šopke in vence, raznovrstne zelene cvetice v loncih itd. Jako okusna izvršba.

Naročila se izvršujejo točno in solidno, na deželo z obratno pošto. Cene nizke.

Angleško skladišče oblek

O. BERNATOVIC

Ljubljana, Mestni trg št. 5

10, 30, 50% ceneje kakor drugod.

Največja izbira oblek za gospode in dečke kakor tudi za dame, deklice in otroke.

Gg. učiteljem še 10% ceneje.

VINO

štajersko, dolensko, vipavsko, goriško in istrsko izvrstne kakovosti in po nizki ceni dobavlja od 56 l naprej zadruga

Agro-Merkur

osrednja nakupovalna in prodajalna zadruga

v Ljubljani

registrovana zadruga z omejeno zavezo.

Umetna gnojila, žlindra, superfosfat, kaljiva sol, galica in žvepljen cvet po najnižji ceni.

SLAŠČIČARNA, PEKARNA IN KAVARNA

JAKOB ZALAZNIK, LJUBLJANA

MESTNI TRG 6 STARI TRG SV. PETRA CESTA 26

SE PRIPOROČA CENJ. UČITELJSTVU IN SLAV. OBČINSTVU ZA OBILEN
OBISK. VEDNO SVEŽE PECIVO, ČRNA KAVA, ČAJ ITD. RAZNO
NAJFINEJŠE ŽGANJE, LIKERJI, VINA V BUTELJKAH.

POZOR!

Prva slovenska trgovina na Primorskem
in Kranjskem s šivalnimi stroji in dvo-
kolesi vsake vrste.

V zalogi imam tudi svetu znane šivalne stroje z znam-
ko Pfaff, ki so najbolj pripravi za krpanje in umetno
vezenje, tečejo na kroglicah tiho, brez vsakega šuma.

Prodajam jih tudi na obroke po dogovoru in za
stroje in dvokolesa jamčim.

Priporočam se za naklonjenost

JOS. DEKLEVA

Gorica, ulica Municipio 1.

Lastna mehanična
delavnica.

JULIJA ŠTOR

v Ljubljani, Prešernove ulice šte. 5.

Največja zaloga moških, damskih in otroških
čevljev, dalje čevljev za lawn-tenis in pristnih
goisserskih gorskih čevljev.

Elegantna in skrbna izvršitev po vseh cenah.

Najpriležnejši čevlji sedanosti!

Nova slovenska manufakturna trgovina

Ivančič & Kurinčič

v Gorici, nadškofijska ulica št. 5 (nasproti škofije)

priporoča cenjenemu učiteljstvu svojo veliko zalogo v to stroko
spadajočega raznovrstnega blaga po najnižjih cenah.

Cene stalne. Postrežba domača, poštena in točna.

Vzorci se na željo proti vrnitvi pošiljajo poštne prosto na dom.

Gostilno na **Rožniku**
pri Ljubljani

priporočam karnajvljudneje cenjenemu učiteljstvu, njega rodo-
vinam in znanstvu ter onim, ki prihajajo v Ljubljano le za-
časno. Točim najboljša domača vina in vedno sveže pivo.
Mrzla jedila so vedno pripravljena. Cenjene goste postrezam
na željo tudi z abstinenčnimi pijačami, z mlekom, kavo, čo-
kolado, čajem itd. Cene jako zmerne, postrežba vestna.

Posebno pripraven je 'Rožnik' za šolarske majske
in drugačne izlete.

Zahvaljujem se za prijazno zaupanje in naklonjenost
doslej ter se najtopleje priporočam tudi v bodoče za mno-
gobrojen obisk. Z odličnim spoštovanjem

K. Bergman

gostilničar.

Kavarna
Prešeren

želi cenj. učiteljstvu
srečno novo leto
in se priporoča za obilen
obisk.

Z odličnim spoštovanjem

K. Polajnar.

Ivan Soklič

v Ljubljani

Pod Trančo šte. 2

priporoča cenj. učiteljstvu svojo veliko
in bogato zalogo

klobukov, slamnikov,
čepic, peres itd.

vse po najnižjih cenah.

Gramofone in fonografe

z najboljšimi in najcenejšimi ploščami in va-
ljarji preskrbuje zastonj in na mesečne ob-
roke od 2 K naprej slov. reg. trdka

ZINAUER & Co., Sv. Jakob

v Slov. Goricah.

Cenovniki zastonj in poštne prosto.

G. ČADEŽ

LJUBLJANA, Mestni trg št. 14

priporoča cenj. učiteljstvu svojo bogato zalogo

klobukov, čepic, perila, kravat, ovratnikov,
manšet itd. po najnižjih cenah.

Prodajalna je na novo moderno preurejena in jo zalagam
le z najboljšim in najmodernejšim blagom.

Cenjenemu učiteljstvu dovoljujem pri nakupu 10% popusta.

Restavracija in mesarija

Andrej Marčan

Ljubljana, Rimska cesta 19

želi svojim cenjenim gostom in odjemalcem

veselo novo leto!

Obenem se priporoča cenj. učiteljstvu za obilen obisk.

Ljubljana,
Stari trg št. 26

FR. P. ZAJEC

Ljubljana,
Stari trg št. 26

izprašani optik, priporoča svoj dobro urejeni

optični zavod kakor različne vrste naočnikov, ščipalcev,
toplomerov, zrakomerov, daljnogledov itd.

Popravila ščipalcev, očal itd. opravljam dobro in ceno. Priporočam svojo
veliko zalogo švicarskih ur, zlatnine in srebrnine po jako nizkih cenah.

Zahtevajte novi cenovnik, ki ga pošljem zastonj.

Peter Cotič

čevlarski mojster,
Gorica, v Raštelju 32.

Zaloga vsakovrstnih
čevljev za odrasle in
otroke. 6—1

Sprejemam naročila tudi z dežele
in jih pošiljam po pošti.

Cene zmerne — delo lično.

M. Poveraj

Gorica, na Travniku.
Prvi c. kr. privilegirani zavod
za civilne in vojaške uniforme.

Zaloga modnega blaga,
gotovih oblek in perila. 5—1

Slovensko : abecedo :

za ženska ročna dela, ki jo
je odobril visoki c. kr. deželni
šolski svet kranski, priporoča

: Milena Kiferle :
učiteljica ženskih ročnih del
v Medvodah na Kranjskem.

Cena 20 vin. poštne prosto.

1—1

Jakob Šuligoj

urar c. kr. drž. železnice
Gorica, Gosposka ul. 25
priporoča svojo veliko zalogo
vsakovrstnih zlatih, srebrnih in
stenskih ur, budilk i. t. d. : Zaloga
zlatnine in srebrnine. 52—1

Zaloga vsakovrstnih
šivalnih strojev za kro-
jače, čevljarje, in vse
druge obrti.

Pri meni je vsak
stroj za 10 do 20 K
ceneji in jamčim za
prodani stroj od 5 do
10 let.

Prodajam tudi na obroke.

Ant. Koren

Gorica,
Gosposka ulica št. 4

priporoča c. učiteljstvu
in ostalemu občinstvu
svojo veliko zalogo
porcelana in stekla

in vse v to stroko spadajoče
predmete. 3—1

Edina slovenska KAVARNA CENTRAL

v Gorici

se priporoča c. učiteljstvu
in ostalemu občinstvu v
obilen obisk.

Zbirališče Slovencev.

Velika izbira domačih in
tujih časopisov. 3—1

Slav. šolskim vodstvom in
pisarniškim predstojništvom
vljudno naznanjam, da sem
otvoril bogato opremljeno

trgovino

s papirjem in šolskimi po-
trebščinami.

Blago najboljše. Cene najnižje.

Vzorci na zahtevo.

Z odličnim spoštovanjem

DRAGOTIN LAPAINE
Idrija.

5—1

Fran Ciniburk

knjigovezec in trgovina z risal-
nimi, s pisalnimi in z vsemi
drugimi šolskimi potrebščinami

v Idriji

:: Špecialiteta! ::

Črtnik „Idrija“ po 1 K
50 h in risarski okvir
„Idrija“ po 2 K 50 h,
ki sta v rabi na c. kr.
realni v Idriji in Gorici.

Vizitke, razglednice, trgov-
ske in poslovne knjige itd.

Cenj. učiteljstvu se priporoča
gostilna pri Lipi
v Židovski ulici.

Pristna vina, Colaričev eviček,
najfinejši kraški teran, vedno
sveže pivo, priznana izborna
kuhinja.

Gostilniški prostori so nanovo
preurejeni. Sprejemam tudi go-
spode na hrano.

Z odličnim spoštovanjem

1—4

Fani Plaper
gostilničarka.

I. Medved

Gorica,

Corso G. Verdi 38
priporoča svojo velikansko za-
logo izgotovljenih

oblek, čevljev in
klobukov. 5—1

Postrežba strogo solidna.

Od skupila gg. učiteljev pre-
pustim v korist učiteljskemu
konviktu 3%.

Cenj. učiteljstvu se pri-
poroča slavnoznana in
izborna gostilna

Petelinček

3—1 v Gorici.

Najboljša, pristna pi-
jača, izborna kuhinja.

Vsak četrtek zbirališče
slovenskih učiteljev.

Zvezna trgovina v Celju

trgovina s papirjem, pisalnim
in risalnim orodjem in založ-
ništvo, zaloga šolskih zvezkov,
velika zaloga umetniških slik.

Sprejema naročila na vse
tu-in inozemske časopise.

Zahtevajte cenik!

Postrežba točna in priznana solidna.

Blagovolite pisati po vzorec!

V. J. Havliček a bratr
v Poděbradech na Češkem

:: izvozni dom modnega sukna in rokodelnega blaga ::

priporoča v splošno priznani najboljši kakovosti

blago za plesne obleke, opreme za neveste
damast, kanafas, Havličkovo blago,
robce, brisače, namizne in kavne gar-
niture, platno. 26—4

Modno blago, sukno, cefir.

Vzorci franko. — Tu dobite najboljše.

1 kos Havličkovega blaga „Kve-
tuse“ 23 m za 16 kron.

1 kos Havličkovega blaga 15 m
za 10 kron 50 vin.

1 zavoj 40 m
ostankov letnih
in zimskih okusno
združenih za 18 K.

Franko po povzetju.

Od teh ne po-
šiljam vzorcev.

Le pri nas
vse dobro.

Orglje in harmonije

izdeluje c. kr. leta 1869
založena tovarna

Jan Tuček
Kutna gora.

Postavljeno preko 200 orgel v tu-
in inozemstvu. — Prodano preko
5000 harmonijev obeh sestavov!

Ceniki orgelj in harmonijev zastojn in franko.

Pnevmatiške orglje na
dva manuala in pedala
z 31 registri in 27 ko-
lektivni razstavljene (Hors
concurs) v koncertni dvo-
rani jubilejne razstave v
Pragi 1908 preskušene
pri koncertih Češke fil-
harmonije.

Stavitelj elektro-pnev-
matskih orgelj.

Knjigarna L. Schwentner

Ljubljana, Prešernova ulica 3

priporoča nastopne novosti:

Aškerc A.: Akropolis in pira-
mide. Poetični sprehodi po Ori-
entu. — Broširano K 3.—, eleg.
vez. K 4.50. 30—21

Cankar Ivan: Za križem. Ob-
sega 13 novel in črtic z epilo-
gom. — Broširano K 3.—, eleg.
vez. K 4.50.

Levstik Vladimir: Obsojenci.
Vsebina: Nenormalni piščanec.
Razmišljeni Vid. Mlada Breda in
slepec. Rikard Mallopron. Broš.
K 2.50, eleg. vez. K 3.50.

Milčinski Fran: Igračke. Črtice
in podlistki. Broš. 2 K, el. vez. 3 K.
Murnik Rado: Jari junaki. Hu-
moreske. Br. K 2.50, el. vez. K 3.50.

Prva avstro-ogr. c. in kr. priv. ameriška
tovarna Cottage-Organs in
orgelj-harmonijev. 52—49

Najboljše
orgelj-harmonije

obeh sistemov izdeluje
in pošilja najceneje

RUDOLF PAJKR
& Komp.,

Kraljevi gradec št. 133
(Češko).

Zaloge: Dunaj, Praga, Badimpešta.

Harmonije na pendel obeh sistemov in vseh
velikosti, z natančno orgeljsko mensuro za cerkve,
semenišča in kot orglje za vajo.

Pošilja se poštne prosto do zadnje že-
lezniške postaje. Gospodom učiteljem visok
rabat. Delna odplačila od 8 K dalje.

Cenovniki gratis in franko.

Slavnim šolskim vodstvom in gg. uči-
teljem vljudno priporočam svojo
izvrstno urejeno
knjigoveznico.

Izvršujem vsa v knjigoveško stroko
spadajoča dela.

Za šolske in druge knjižnice sem upe-
ljal posebno trpežno in lično vezavo,
namreč v celo močno platno ravno
za isto ceno kakor do sedaj pol platno.

Pri večjih naročilih 10% popusta.

Za mnogobrojna naročila se priporoča

Anton Janežič
knjigovez 12—3

Ljubljana, Florijanske ulice 14.

Društvo slov. učiteljic

Komenskega ulica šte. 14.

1-1

Zastopa interese učiteljic - Vzdržuje stanovanje za prenočevanje, ozir. tudi daljše bivanje članov v Ljubljani - Letnina rednih članov à 2 K - Sedež v Ljubljani - Sedanji ožji odbor: K. Drol, predsednica; Vita Zupančič, podpredsednica; Janja Miklavčič in J. Zemljanova, tajnici; :- M. Maroutova, blagajničarka. :-

Valentin Lapajne

:- pred šolo v Idriji :-

priporoča svojo bogato zalogo vseh risalnih in pisalnih potrebščin, kakor tudi zalogo vseh učnih knjig za ljudsko šolo in realko. :-

Velika izbira razglednic mesta Idrije in idrijskega rudnika.

Najboljše manufakturno blago po zelo nizki ceni prodaja v Gorici

krojaška zadruga

Gosposka ul. 6 (via G. Carducci).

Posebno omenjamo med temi:

Modne volne, flanele, forštajne, sukno za moške obleke, preproge, zavese, kuverte, žime, volne v dlaki in perje za postelje. Perilo za opreme nevesti, za hotele in restavracije.

Zbirke vzorcev so vedno na razpolago in pripravljen sem jih zastoj in franko razposlati kamorkoli.

Naš sloves glede na okus in izbero je pač nedosegljiv in popolnoma smo prepričani, da nas ne more prekositi nobena trgovina naše stroke.

Pred vsem poudarjajoč solidnost naše trdke ter zagotavljajoč najcenejšo postrežbo, prosim, da si ogledate našo zalogo, da se vsak sam lahko prepriča o resničnosti naših besed.

Teodor Hribar.

3-1

Cenjene dame in gospodje!

Imate že šivalni stroj? Ako ga nimate, omislite si najnovejšo marko „Original-Viktoria“ najboljšega izdelka. Po dolgoletnih izkušnjah sva se prepričala, da ostane „Original“ le najboljši. Original-Viktoria stroji delajo še po 15-letni uporabi brezšumno. Original-Viktoria stroji so neprekosljivi za domačo rabo in obrtne namene. Original-Viktoria stroji so najpripravnnejši za umetno vezenje (rekamiranje). Tvrdba stavi na razpolago strankam učiteljico, ki poučuje brezplačno. Original-Viktoria stroji so najboljši izdelek vseh dosedaj obstoječih tovarov. Za vsak stroj jamčiva 10 let. — Nikdo naj ne zamudi prilike ogledati si pred nakupom „Original-Viktoria“ stroje.

Največja zaloga „Original-Viktoria“ strojev in drugih šivalnih strojev, dvokoles „Puch“, orožja, municije in vseh lovskih priprav pri trdki

I. Kerševan & Čuk v Gorici

Stolni trg št. 9 (Piazza Duomo)

3-1 Lastna delavnica in popravilnica Riva castello št. 4.

Pozor!

Pozor!

Pozor!

Vinarska in gospodarska zadruga

v Dornbergu na Goriškem ima naprodaj mnogo tisoč hektolitrov najizbornejšega vina.

Na zahtevo se služi z vzorci.

„Živi človek po smrti dalje?“

Na to vелеvažno vprašanje daje točen odgovor knjižica, v kateri je naše daljno življenje po smrti na eksperimentalni podlagi neovrgljivo dokazano in prepričevalno :: zasigurano. ::

Cena 1 K.

Naroči se pri:

Cena 1 K.

T. KUNSTIČU v KONJICAH

Cena 1 K.

(Spod. Štajersko.)

Cena 1 K.

Denarni promet do konca leta 1908: K 71.417.342-75.

Ustanovljena leta 1882.

Pošt. hran. rač. št. 828.406.

Telefon 185.

Kmetska posojilnica

ljublanske okolice

registrovana zadruga z neomejeno zavezo

Ljubljana, Dunajska cesta 18,

v lastnem zadržnem domu

obrestuje hranilne vloge po 4 1/2 %

brez vsakega odbitka rentnega davka, ki ga plačuje posojilnica sama za vložnike. Sprejema tudi vloge na tekoči račun v zvezi s čekovnim prometom ter jih obrestuje od dne vloge do dne dviga.

Posojuje na zemljišča po 5 1/4 % z 1 1/2 % amortizacijo ali pa po 5 1/4 % brez amortizacije. Na menice po 6 %. Posojilnica sprejema tudi vsak drugi načrt glede amortizacije dolga. 12-5

Uradne ure vsak dan od 8.—12. in od 3.—4.

Stanje upravnega premoženja: K 17.519.983-93.

Priporočamo našim gospodinjam pravi **FRANCOV** kavni
 pridatek iz zagrebske tovarne.

al. Zaga II, Y 1161, 5-9 I. V.

Najbolj varno naložen denar je v slovenski mestni hranilnici ljubljanski.

Stanje hranilnih vlog:
 nad 36 milijonov kron.

Rezervni zaklad:
 nad 1 milijon kron.

Za varnost denarja je porok zvržen rezervnega zaklada mestna občina Ljubljanska z vsem premoženjem in vso svojo davčno močjo. V to hranilnico vlagajo sodišča denar mladoletnih otrok in varovancev ter župnišča cerkveni denar.

Mestna hranilnica ljubljanska sprejema hranilne vloge vsak dan od 8.—12. dopoldne, in jih obrestuje po 4 $\frac{1}{4}$ % ter pripisuje nevzdignjene obresti vsakega pol leta h kapitalu. Dne 1. in 16. vloženi denar se obrestuje takoj. Rentni davek od vložnih obresti plačuje hranilnica iz svojega in ga vlagatelj ne zaračuni.

Denar se lahko pošilja tudi po pošti. Sprejemajo se tudi vložne knjižice drugih denarnih zavodov kot gotov denar, ne da bi se obrestovanje prenehalo.

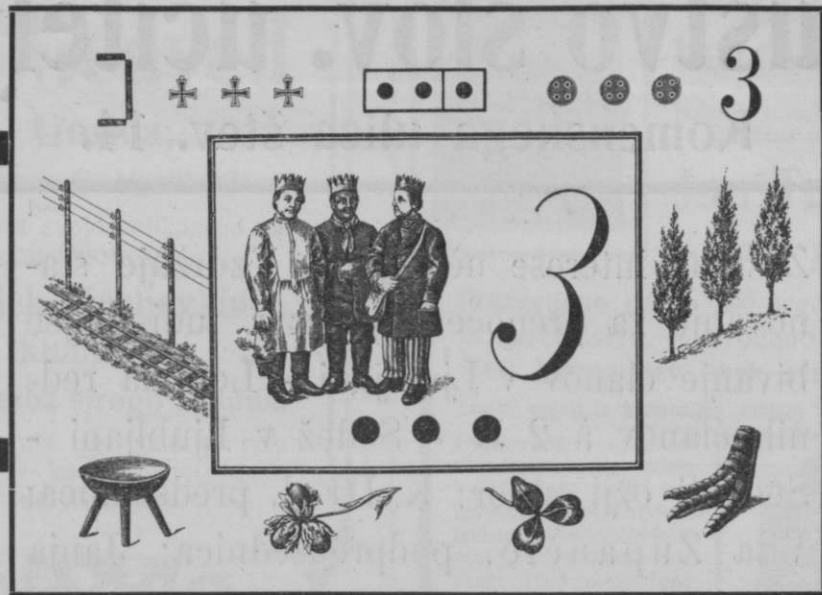
Posoja se na zemljišča po 4 $\frac{3}{4}$ % na leto. Z obrestmi obenem plača vsak dolžnik toliko na kapital, da znašajo obresti in to odplačilo skupaj ravno 5% izposojenega kapitala. Na ta način se ves dolg poplača v 62 $\frac{1}{2}$ leta. Kdor plačuje 6% izposojenega kapitala, poplača dolg že v 33 letih. Dolžnik more svoj dolg poplačati tudi poprej, ako to hoče.

Posoja se tudi na menice in vrednostne papirje.

Mestna hranilnica ljubljanska izdaja lične domače hranilnike proti vlogi 4 kron, ki se takoj obrestujejo. Priporočamo jih zlasti staršem, da z njimi navajajo otroke k varčnosti. — V podpiranje slovenskih trgovcev in obrtnikov upeljala je ta slovenska hranilnica tudi kreditno društvo.

12-5

Mestna hranilnica ljubljanska je v lastni palači
 v Prešernovi, prej Slonovi (Elefantovi) ulici št. 3.

Vsa raznovrstna učila

stenske table, zemljevide, računal, fizikalne aparate, modele, naturalije, zbirke i. t. d. dobavlja ceno in najugodnejše

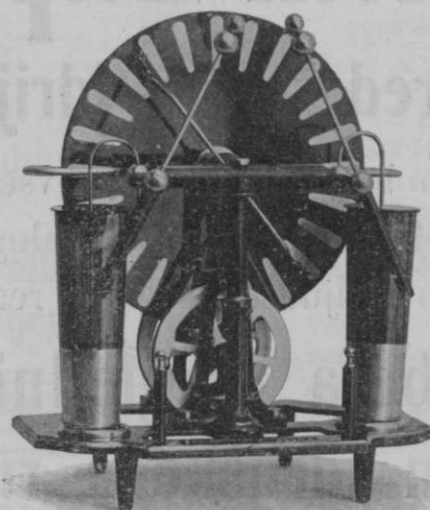
slovanski strokovni zavod

Karla Janskega založba,

Ustanovljeno 1862. Tabor na Češkem. Ustanovljeno 1862.

Velika
 lastna zaloga
 stenskih
 tabel.

Sezname in ka-
 taloge za učitelje
 zastonj in franko.

Lastna
 delavnica za
 fizikalne
 aparate.

Sezname in ka-
 taloge za učitelje
 zastonj in franko.

Slovenska Šolska Matica

ima v svoji zalogi razen razprodanih „Letopisov“, I., II. in III. zv. — še vse do zdaj izišle knjige ter oddaja stalnim članom tudi prejšnje celotne letnike za navadno letnino 4 K; posamezne prejšnje knjige (snopice itd.) dobivajo člani in učiteljski inštrumenti za polovico prodajalne cene. Nečlani pa plačajo za posamezne prejšnje knjige določeno prodajalno ceno, ki je razvidna v „Pedagoškem Letopisu“.

Posebej je izdala in založila Slovenska Šolska Matica:

1. A. Črnivec: *Navodilo k I. zvezku „Računice za obče ljudske šole“*. Cena 1 K.
2. *Spominski list* za učence in učenke, ki dobe Odpustnico. Cena 12 vin.
3. Kren-Bajželj: *Javen telovadni nastop*. Cena 60 vin.
4. Trunk-Dimnik: *Staršem šolske mladine*. Cena 2 vin.

Letnina za Slovensko Šolsko Matico znaša 4 K in se plača meseca januarja vsakega leta.

4-1

Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani

ima v zalogi naslednje knjige:

1. Emil Adamič: **Slava cesarju Francu Jožefu I.** Spevoigra za šolsko mladino. Cena 4 K. Prav primerna knjiga za šolarske, lokalne in okrajne učiteljske knjižnice.
2. **Besedilo k E. Adamičevi spevoigri.** Cena 10 v. Priročna knjiga za učence in učenke pri petju.
3. Dr. E. Bretl: **Kako si ohranimo zdrave in trdne zobe?** Cena 20 v.
4. A. Rapè: **Mladini.** I. zvezek. Cena vezani knjigi 1 K, s pošto 16 v več.
5. J. Slapšak: **Spisi Mišjakovega Julčka.** I. zvezek. Cena vezani knjižici 1 K, s pošto 16 v več.
6. Engelbert Gangl: **Zbrani spisi za mladino.** I. zvezek. Pri-povedni spisi. Cena vezani knjigi 1 K, s pošto 16 v več.

Ves izkupiček za te knjige je namenjen Društvu za zgradbo učiteljskega konvikta.

Kupujte te knjige! Priporočajte jih prijateljem učiteljstva!

4-1

Zaveza avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev priporoča v mnogobrojno naročanje oz. kupovanje svoje liste in mladinske knjižice, ki jih izdaja, zalaga in ima v svoji zalogi, in sicer:

Učiteljskega Tovariša

šolsko-politiški list.

Vseletna naročnina 8 K, upravništvo na Marije Terezije cesti šte. 8.

Zvonček

mladinski list.

Vseletna naročnina 5 K, upravništvo Rimska cesta šte. 7.

Popotnik

pedagoški list.

Vseletna naročnina 6 K, upravništvo Primskovo pri Kranju.

Jan Legova knjižnica I. zvezek:

Dane.

Povest za mladino s štirimi slikami. Spisal Andrej Rapè. Spis je odlikoval s častno nagrado občinski svet ljubljanski.

Naročajte in širite naše liste in knjižice!

Vodstvo Zaveze.

4-1

Društvo v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam

na Kranjskem s sedežem
:: v Ljubljani ::

plačuje vdovam društvenikov letno po 200 K pokojnine do smrti, oziroma za dobo vdovstva, sirotam po očetu letnih 60 K, sirotam po očetu in materi pa letnih 200 K vzgojnine do izpolnjenega 18. leta.

Udnina znaša na leto za neoženjene po 10 K, za ožენjene 12 K, pristopnina pa tolikokrat 2 K, kolikor let je star tisti, ki pristopa. Pristopnina se lahko vplača v 4 polletnih obrokih.

Pravi ud postane šele po preteku dveh let od vplačila prvega roka pristopnine. Kdor umrje v dobi provizorija, se stroški povrnejo.

Prošnji za sprejem je treba pridejati rodovinski izpisek in zdravniško izpričevalo. Sprejet more biti le kranjski učitelj.

4-1

Jubilejska samopomoč.

Društveniki so lahko učitelji, njihove žene in učiteljice. Za sprejem se je zglediti pri načelniku (zdaj nadučitelj Fran Ks. Trošt na Igu pod Ljubljano).

V društvo se sprejemajo le oni, ki še niso stari nad 45 let.

Pristopnina se ravna po starostnih letih in sicer od 20 do 25 let 2 K 50 h, od 25 do 30 let 5 K, od 30 do 35 let 10 K, od 35 do 40 let 15 K, od 40 do 45 let 20 K, poleg tega še 2 K za prvi smrtni slučaj in 1 K vpisnine. Letno se plača za rezervni fond 2 K, ki je znašal konec X. upravne dobe 6179 K 98 h.

Po društvenikovi smrti izplača načelnništvo takoj zakonitim dedičem tolikokrat po 2 K, kolikor je društvenikov. Po smrti društvenika plačajo drugi društveniki po 2 K za nadaljni slučaj smrti.

4-1

Hranilnica in posojilnica

„Učit. konvikta“ v Ljubljani

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Zadružnik našega denarnega zavoda postane lahko vsak, kogar sprejme načelstvo. Delež znaša 50 K ter se lahko vplača v mesečnih rokih po 2 K. Posebno se priporočajo ti deleži kot **osnovne glavnice učiteljskih društev**. Deležne vloge se obrestujejo po 5%.

Vstopnine se enkrat za vselej plača 2 K.

Hranilne vloge se sprejemajo od vsakega, ako tudi ni zadružnik. Obrestna mera je 5%. Obrestovanje se pričinja dvakrat na mesec in sicer: 1. in 16. dne vsakega meseca. Obresti se kapitalizirajo celoletno.

Posojila se dajo le zadružnikom na osebni kredit po jako ugodnih pogojih. Posojila dovoljuje načelstvo. Načelstvene seje so vsako 2. in 4. delavno soboto v mesecu. Zadruga plačuje na željo za svoje dolžnike premije ter tudi posreduje pri zavarovanju.

Vrača se po spodaj navedenih načelih. Vsakdo si lahko izbere način vračila po svoji osebni potrebi in po svoji plačilni zmožnosti. Vsakih 100 K posojila se vrača po načinu:

A	v	12	mesečnih rokih	in sicer	11	rokov	à	9	K	—	h,	12.	rok	4	K	73	h
B	"	18	"	"	17	"	à	6	"	—	"	18.	"	3	"	56	"
C	"	24	"	"	23	"	à	4	"	50	"	24.	"	4	"	—	"
D	"	38	"	"	37	"	à	3	"	—	"	38.	"	—	"	66	"
E	"	46	"	"	45	"	à	2	"	50	"	46.	"	1	"	81	"
F	"	60	"	"	59	"	à	2	"	—	"	60.	"	—	"	70	"
G	"	70	"	"	69	"	à	1	"	75	"	70.	"	1	"	42	"
H	"	85	"	"	84	"	à	1	"	50	"	85.	"	1	"	26	"

Informacije pošilja zadruga vsakomur franco, kdor vpošlje 20 h v pisemskih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se principiarno ne odgovarja. — Dopise je naslovljati edino na zadrugo, ne na posamezne člane načelstva. Zadružni lokal je v Ljubljani, Gradišče štev. 4.

Uradne ure za stranke so izven praznikov vsak četrtek od 1/22.—1/23. pop. in vsako soboto od 6.—7. zvečer.

1—1

Učiteljska tiskarna

Gradišče 4 — Ljubljana — Gradišče 4

registrovana zadruga z omejenim jamstvom

1—1

priporoča slav. šolskim vodstvom, okrajnim šolskim svetom in cenjenemu učiteljstvu

uradne tiskovine po najnovejših vzorcih.

V zalogi ima tudi vse tiskovine za županstva. □ Sprejema vsakovrstna v tiskarsko stroko spadajoča dela ter jih izvršuje v eni ali pa več barvah. □ Tiskanje časopisov in muzikalij. □ Litografija.

Zaloga krasnih diplom za častne člane in občane.

